

RADOŠŤ A NÁDEJ

4-1988

Kráľovná pokoja, oroduj za nás

V Biblii je veľa toho, čomu nerozumiem
- ale to ma nechnerokojuje.

Oveľa väčšie ma nerokojuje to,
čomu v Biblii rozumiem!"

Mark Twain

Obsah

str.

Gorazd Zvonický	
V SPIACOM BETLEHEME.....	2
Karl Rahner	
NEPOŠKVRNENÉ POČATIE.....	3
MÁRIA MATKA BOŽIA.....	10
Johann B. Metz	
KARL RAHNER.....	17
Adrien Nocent	
CESTA, SYMBOLY A SLOVO V DNEŠNEJ ZÁPADNEJ LITURGII.....	24
Luis Maldonado	
TEOLOGICKÁ MEDITÁCIA O UMENÍ V LITURGII.....	33
Konstantín Kalokyris	
IKONOGRÁFIA VO VÝCHODNÝCH CIRKVÁCH.....	40
CÍTANIA ZO SVATÉHO PÍSMA.....	50
MARIÁNSKA HORA V LEVOČI.....	52
Kazimierz Sobotka	
GOTIKA - SÚČASNÉ ÚVAHY.....	59
SPOZNAVÁJME SA.....	67
BOŽIE SLOVO PRIŠLO DO MESTA.....	71
SOKUJÚCA KNIHA.....	72
MÁM VIERU " AKO VŠETCI "	75
AKO SOM OBJAVIL, ŽE SOM DUCH	76
Jagues Loew	
ZA NOCI SOM HĽADALA.....	78
UPOZORNENIE NEVERIACIM.....	81
A. C. Morrison	
SETEM DŮVODOV, PREČO AKO VEDEC VERÍM V BOHA.....	82
EKUMENIZMUS.....	87
ALBERT SCHWEITZER.....	93
KONFUCIUS, BUDHA, MOHAMED A KRISTUS.....	95
SAMODERŽAVIE = PRAVOSLÁVIE = NÁRODNOSŤ.....	97
Z MYŠLIENOK.....	100
POÉZIA.....	104
SPRÁVY.....	112

NÁŠMU ČITATEĽSKÝM OKRUHU

Do rúk sa Vám dostáva štvrté číslo RAĽO, ktoré pokaly s Vašou pomocou tvoríme a budeme aj v novom roku. Ak do našej redakcie príde viacej príspevkov, s radosťou Vám pošleme aj dvojnásobník /5 x do roka/.

Urobili sme si prieskum - tentoraz od Tisy cez stred, až po moravskú hraničnú čiaru. Veľkú chuť k hĺbavému mysleniu sme nepobádali. Špekulatívne príspevky majú len preletia - vrej nezajú praktický zmysel, sú neporozumiteľné. Pritom obsahujú bohatú látku a nové poznatky. K tomu treba dodať, že tzv. filozofovanie má veľmi praktický zmysel. Čitatelia - päťdesiatnici si dobre pamätajú klesické zasedy: TEÓRIA BEZ PRAXE ako VOZ BEZ OSI a naopak: PRAX BEZ TEÓRIE ako SLEPÝ NA CESTE. Preto, hlavu hore! a prerušať sa z toho dnešného prelese na čistinu a ta hor! Ne ľúky, na svetlo, na bohatú pašu! Veru zatracovať alebo odsúvať na bok hĺbavé myslenie znamená stotožňovať sa s materialistickým stanoviskom, ktoré nám 40 rokov otáčať o hlavu: "NIE FILCZOFIA - ALE EKONÓMIA!" /KAPITÁL, Predhovor/.

Ide nám - aj keď sa to ťažko realizuje - o hĺbké poznanie: vecí, udalostí, spoločenských hrutí a o neprestajnú tvorbu života v pluralisticky žitom společenstve veriacich. Takto hĺbavé myslenie je húževnatá snaha po najlepšej teórii pre najšťasnejšiu prax. Len takto môžeme realizovať bytostný výskum sveta, i života.

Buduje sa a upevňuje podklad pre každú činnosť, vyzmeriava a určuje jej rozsah a smer.

Keď chceme na Slovensku budovať kresťanskú kultúru, musíme premôcť odpor k hĺbeniu, zlomiť lenivosť a ťarbavosť duche. Prebíjať sa k výskum, veľa študovať, komparovať, syntetizovať. Je to jedna z produktívnych ciest k Božím tajomstvám a k budovaniu lepšieho sveta vzhľadom na nové tisícročie.

Pokúsme sa po novom vyjadrovať o kresťanskej viere, teológii, filozofii, umení, politike a životnom štýle.

Zo srdca všetkým: Požehnané Vianoe

Kladný nový rok 1989

Redakcia

Gorezd Zvonický

V SPIACOM BETLEHEME

Dnes, Matka, s Tebou znášam údel krutý,
keď víta Ťa len ústrk pri vchode ...
Hospodin nemá miesta v hospode ...
Mamona pre Ním zamkla všetky kúty ...

Betlehem márne zve sa Božím chlebom ...
Na Darcu chleba svojho neráta ...
Čtulok Bohu dajú zvieratá
a semé budú pod studeným nebom ...

Mamona sveta nebeský hlas hluší
a je to chvíľa hrozná, prehrozná,
keď Najvyššiemu žobreš nocľah v duši,

no duša Tvoj hlas naschvál nepozná ...
Hľa, zehantia nás v láske tváre nemé,
súcitné stádo v spiacom Betleheme.

Karl Rahner

NEPOŠKVRNENÉ POČATIE

Keď sme sa pokúsili urobiť si celkový obraz o preblahoslavenej Panne, a teraz sa púšťame do objasnenia jednotlivých právd viery o nej, chceme jednoducho začať s tým milostivým uprednostnením Márie, ktoré bolo v jej živote časovo prvé. Uvažujeme teda o počiatku jestvovania Matky Božej, ktorý viere charakterizuje ako jej nepoškvrnené počatie.

Aj keby sa vlastne patrilo, aby každý kresťan, ktorý sa akosi vyzná v učení svojho katechizmu, vedel, čo znamená výraz "nepoškvrnené počatie" blahoslavenej Panny, predsa sa stále stretáme s pozoruhodným nepochopením tejto dogmy svätej Cirkvi, a to nielen v prejavoch nekatolíckych kresťanov, ale aj medzi katolíckymi kresťanmi. Nepoškvrnené počatie je po najprv niečo celkom iné ako panenské počatie Ježiša v lone svätej Panny. Nepoškvrnené počatie svätej Panny takisto neznamená, že telesný vznik Márie rodičovským plodením z telesného hľadiska je akosi rozdielny od telesného vzniku ostatných ľudí. Preto táto dogma vôbec neznamená, že vznik človeka z manželskej lásky dvoch ľudí by mal v sebe nejaké poškvrnenie, a preto, aby sa v tomto ohľade tomu vyhlo, Mária by musela mať nejaké uprednostnenie. Nie, tam, kde človek prijíma v rodine svoje jestvovanie, je tento vznik Bohom chcené, posvätné dianie. Učenie o nepoškvrnenom počatí svätej Panny nemá teda nič do činenia s celým týmto nepochopením.

Čo teda znamená nepoškvrnené počatie? Učenie Cirkvi, ktoré je vyjadrené týmito slovami, jednoducho hovorí, že blahoslavenú Pannu a Matku Božiu Boh vyzdobil od prvej chvíle jej existencie posväcujúcou milosťou, a to vzhľadom na zásluhy Ježiša Krista, jej Syna, teda v dôsledku vykupiteľského diela jej Syna a preto nebola vydaná tomu stavu, ktorý nazývame dedičným hriechom, ktorý nie je nič iné ako nedostatok milosti v človekovi, čo je u človeka zapríčinené hriechom prvého človeka na začiatku dejín ľudstva.

Nepoškrvené počatie svätej Fanny pozostáva teda jednozucha vo vlastnení Božieho života milosti od počiatku tej jestvovania, života milosti, ktorý tej bol udelený predchádzajúcou milosťou Božou, bez jej zásluh, aby sa týmto milostiplným začiatkom svojej existencie mohla stať takou zatkou Spasiteľa, eku Boh zamýšľal pre svojho Syna. Preto bola od začiatku svojho jestvovania zahrnutá vykupujúcou a posväcujúcou láskou Boha. To je jednozucha obsah tohto učenia, ktoré v roku 1854 Pius IX. slávnostne definoval ako katolícku pravdu viery.

Pýtajme sa teraz trochu presnejšie, čo to všetko v jednotlivostiach znamená, čo sme práve povedali trochu školskými výrazmi vierouky.

Táto dogma znamená predovšetkým celkom všeobecne, že začiatok každého jedného duchovného bytia je dôležitý, a že tento začiatok kladie Boh. Boh dáva začiatok. Je začiatok, v ktorom pri všetkej slobode a vlastnej zodpovednosti, pri všetkej tvorivosti človeka, pri všetkom neočakávanom a prekvapujúcom je celok už obsiahnutý. Boh navrhuje život, on vo svojej múdrosti, vo svojej nevyspytateľnej láske. Poza začiatok daný Bohom nemôžeme ísť nikdy. Skôr ako by sme sa mohli v rozhodnutí svojej vôle začať pýtať, ako chceme my chápať a utvárať svoju existenciu, už sme postavení a s celkom určenou východiskovou pozíciou povolání do nášho jestvovania všemohúcou, neodvolateľnou vôľou svätého Boha, ktorý je naším Stvoriteľom. Môžeme proti tomuto postaveniu do začiatku na začiatku vo vine protestovať, môžeme sa v rámci možností určených nám v tomto začiatku, Bohu oddať alebo zlyhať, máme však stále neuniknuteľne do činenia s tým, čo nám Boh vložil do nášho začiatku.

Nepoškrvené počatie znamená ďalej: Boh obklopuje život človeka vykupujúcou láskou. On býva v strašnom jese; neexistuje nijaká inšancia, u ktorej by sa mohlo proti nemu odvolať; jemu sme bezo zvyšku vydaní na milosť. Neboli sme pri tom, keď navrhoval náš život; nikto nevidel tieto plány skôr, než boli vykonané. Jedinečný plánovač, Boh, je totiž slobodný, nepodlieha nikomu, nie je ne nikoho odkázaný, lež vo vznešenej platnosti svojho rozhodnutia má vždy pravdu, nech by akokoľvek s ním nakleďal. Môže nás plným právom nechať zahy-

núť; môže sa odzrkadľovať a zjevovať v žiarivej, stále rovnakej platnosti svojho božstva cez všetky harmónie a disonancie rozorvanej a mnohotvárnej, protirečiacej si stvorenej skutočnosti. Zostáva sám sebou, keď my sa meníme, keď sme ničím, ba aj keby sme boli stratení. Len v zanezaní ktoré je sartejnejšie ako byť ničím, môže stvorenie na seba počúvať, ako sa ozýva volenie k životu, a toto volenie je pre stvorenie už ako odsúdenie na život a na smrť. Človek ho spoznáva až vtedy, keď neodvolateľne zaznelo - i keď zaznieva natoľko cez našu slobodu, že ho už viac nemôžeme zvaliť na Boha. Ale ešte aj vtedy prišlo toto volenie od toho a skrze toho, ktorý je začiatok a koniec a tak je jediný, ktorý zostáva sám v sebe pochopiteľný a pre nás zostáva stále nevyspytateľný. Ak je to tek, potom je to čosi najotrsnejšie, niečo, na čo musí dať odpoveď blažený výkrik tvore, a tento výkrik pretrváva po celú večnosť; keď človek smie a môže a musí povedať: Toto slovo suverénneho a nevyspytateľného Boha je slovo lásky, slovo opredivej, nám nepochopiteľnej lásky, súd milosti, čin, ktorý utvára blaženosť, zážrek, ktorý nezahracuje, ale zachraňuje. Nevieťe iste - hoci to musíme pevne dúfať, - či je to slovo adresované nám. Ale ono už bolo adresované. Už to samé je plné každého prisľúbenia. Veď smieťe a musíte veriť, že takéto slovo, ktoré zahrňuje, - obležujúcom znutovení od samého začiatku celé jestvovanie, bolo povedané Márii. Všetko vystupuje z nevyspytateľných, tajuplných hĺbok večného božstva, ktoré sú Bohu iste žiarivé, nám by však mohli byť nepreniknuteľnou stou. A hľa, tu niečo povstalo, vyvrela z hlbokaj, poslednej a zahrnujúcej vôle Božstva, odtieľ, kde Otec v pravde rozhoduje o osude svojho vlastného Lososa. A to, čo odtieľ vystupuje, nie je vulkanický oheň, ktorý sa na česť jedine absolútneho Božstva spúšťa na prázdne pole ničoty, ale je to nežná blaženosť, sladkosť Ducha Svätého, je to život, svetlo, dobrota, jemný vánok, milosrdenstvo, útecha a čira krásu, je to človek od začiatku dobrý, obklopený večnou láskou, je to niečo, čo môžeme pochopiť, pretože je teký, akými my sami chceme byť ako to, o čom sny srdca, keď plačeme a zároveň sme aj blažení, snívať, aký by mal byť vlastne človek. Ak je o raz pravda, je to pravda pre všetkých: Keď Boh je

Boh, ktorý chce človeka takto milovať, to tejto lásky Boha k Márii, ktorou obklopuje celé jej bytie od začiatku, sme po-
jaily. Ved Boh miloval Máriu takto, lebo chcel, aby je-
ho Syn ako človek v ľudskom spoločenstve, ku ktorému patrime
eja, bol jeho Spasiteľom, ako reálny záloh toho, že jeho
milosť je mocnejšia ako naša vina. Preto sa v nepoškvrnenom
počatí, blahoslavennej Penny Márie zjavuje, že Boh miluje člo-
veka vôbec. Zavrýštal ho, lebo myslel seba samého, lebo v cudzi-
ne mieste seba samého, kde môže prebývať to, čo je strašné, sa
znova zavrýštal ako milovaný človek, ktorý chce, aby ho prijal
niekto druhý - jeho meno je matka - druhý, ktorý nie je Boh a
predsa dáva Bohu seba samého.

Nepoškvrnené počatie znamená ďalej: Boh objíma tento
ľudský život milujúcou vernosťou. Nepoškvrnené počatie nezna-
mená len blažený, čistý začiatok, nielen rýdzu čistotu pôvo-
du človeka, ale znamená začiatok od verného Boha. Tak to bo-
hý začiatok, prelaže koniec mal byť blažený. Tak to začalo, aby
sarovatrysknuté zobla stať premenom Boha samého. Začiatok bol
blažený, pretože milujúca všemohúcnosť siahala po blaženom
kondici. Bohie dary sú bez oľutovania, hovčí dozna, Verný je
tón, keď začiatok, on to aj dokončí, hovčí dozna. Boh
noblátelný z bládky konce. Boh zachyťuje vždy celok.

Toto iste platí predovšetkým o Márii. Ale že to vôbec o nie-
komy platí, už to je gláve každého prisľubenia pre všetkých.
Len preto, že vy ste, tak obmedzene egoistickí, nemôžeme po-
chopiť, že toto je pre nás svetlom, ak bolo vôbec niekde
svetlo začiatku. Len preto sa môžeme domnievať, že nám to
veľa nehovorí, keď Márii bolo povedané to nádkerné. V tom oka-
zahu, keď sa už tak individualisticky a egoisticky od nej
rozprestiera, rozprestiera sa nad nás v celej pravde, to
slovom, keď sa stáva se potom blažený začiatok vernosti
Boha stáva sa tým, čo my už nemôžu uniknúť, ktorým odvsa-
dieť akékoľvek strety, nech by šli kamkoľvek, pretože vždy bezia
do nekonečných dieľok jeho možnosti. Nie už to, že blažený
útechevať sa, va synovi služobníci, a Matke syna taký
vážna, ste blažený začiatok, jej života, skrýva v sebe, a to
keď začiatok strety jeho, blažený koniec, i keď si tento kó-
niec odsťato začiatku, musela vybojovať synovu vlastnou
zodrovednosťou.

Nepoškvrnené počatie znamená, že Mária vlastnila milosť od začiatku. Čo to však znamená: niekto má posväcujúcu milosť? Týmto slovom hovorí suchá školská reč teológie tak, ako keby tým myslela na nejakú vec. Posväcujúca milosť a jej vlastnenie neznamená napokon, že je to niečo, ba ani že je to akási vznešená a tajomná kompetencia našej duše, ktorá - keď sa verí iba veľmi abstraktívne - nachádza sa veľmi ďaleko od nášho osobného skúsenostného života. Posväcujúca milosť znamená v najhlbšej hĺbke samotného Boha, jeho zdieľanie sa stvorenému duchu, dar, ktorým je sám Boh. Milosť znamená svetlo, život, otvorenosť duchovno-osobného života človeka do nekonečných diaľok Boha. Milosť znamená slobodu, silu, závdavok večného života, pôsobenie osobného Božieho ducha v hĺbkach človeka, synovstvo a dedičstvo večnosti. Mária sa neodlišuje od nás tým, že mala všetky tieto dary, ale že ich vlastnila od začiatku a v neporovnateľnej miere; iba ten rozdiel je medzi ňou a nami. Čo sa týka obsahu, podstaty a vlastného významu týchto darov, nemohol nebeský Otec pre Matku svojho Syna, ktorý sa stal človekom, nič iné zamýšľať, čo nemal v úmysle a čo neudelil nám vo svietosti ospravedlivenia. Áno, aj ohľadom nás mal ten zámer od začiatku vo svojej večnosti, že nám dá túto spásu, aj keď sa u nás uskutočnila po našom pozemsko-časovom začiatku, aby tak bolo jasné, že všetko je jeho milosť a nič nám neprichádza, čo sa týka našej spásy od nás samých. Boh mal aj pre nás pripravenú svoju večnú lásku vo svojej večnosti, aby sa vo chvíli, ktorú voláme krstom, ponoril on sám do nás, do hĺbky nášho srdca. Veď aj my sme vykúpení, zachránení, tí, ktorých Boh poznačil svojou nezmerateľnou pečatou. Aj nás Boh urobil svojím svätým chrámom; aj v nás prebýva trojediný Boh; aj my sme pomazaní, posvätení, naplnení Božím svetlom a Božím životom. Aj my sme tí, ktorých s týmto začiatkom vyslal do nášho života, aby sme aj my niesli svetlo viery a plameň lásky cez tento temný svet až tam, kam patríme, pred jeho večné svetlo v jeho večnosti.

Sme teda tak veľmi odchodní od nepoškvrnene počatej? Alebo či smieme aj my povedať: Boh vlastne túto odchodnosť chcel mať ani nie tak preto, že nás menej miloval, a preto nám od začiatku neudelil tento dar milosti, ktorým je on sám, ale aby sa priam v tejto odchodnosti zreteľne prejavil plný význam milosti. V Márii a v jej nepoškvrnenom počatí sa prejavuje, že večné milosrdenstvo zahrňuje od začiatku človeka, teda aj nás, deti Adama a Evy, hriešnikov, aby bolo jasné: Boh nás nenecháva samotných. V nás, čo vstupujeme do jestvovania bez milosti vzhľadom na vnútorného človeka, prejavuje sa, že sme milované deti Boha nie z vlastnej sily, nie z nezmeniteľnej podstaty, hoci by táto bola akokoľvek široká a šľachetná, ale z číročištej milosti Boha, ktorú nám, hriešnikom, Boh dáva bez akéhokolvek nároku a bez akejkoľvek zásluhy.

Nepoškvrnené počatie hovorí konečne: Božie volanie zaznieva do toho, čo mu je vlastné. On dáva začiatok a dáva ho z lásky a v neotrasiteľnej vernosti k svojmu vlastnému plánu, on dáva svoju milosť ako náš vlastný a rozsiahly začiatok tak u Márie ako u nás. Ale práve tento plán plánuje slobodu človeka, jeho dejiny, to, čo človek sám urobil, na čo sa odvážil a čo vybojoval, pretrpel a čo je jeho vlastné. Boh nám nič neodoberá, dáva nás sebe samým. Usporiadáva náš život, ako keby sme ho my sami usporiadávali. On netvorí nijaké sochy, ale ľudí, ktorí sa môžu sami utvárať, vychádzajúc zo začiatku, ktorý postavil on sám. A len preto, že môže tvoriť takých ľudí. Boh sa potešil, že je Stvoriteľom. Ináč by si bol svoje id., ponechal pre seba a bol by sa tešil z nich pri pohľade na svoj vlastný vnútorný život. Ale keďže chcel vo svojom Slove okúsiť slobodu, ktorá je od neho odchodná, preto chcel vyriešiť do časnosti svoje vlastné Slovo ako človek, ktorý je slobodný, preto chcel Matku svojho Syna, ktorá by mu ponúkla ovocie zo stromu života tejto stvorensosti. A keďže chcel Matku, chcel ju takú, aké chcel mať svoje Slovo samé: slobodnú samu v sebe pred samým Bohom. A preto je

začiatok tejto Matky začiatkom pravej cesty, na ktorej sa musí človek ešte len nájsť. Preto je nádherný začiatok, najrozsiahlejší začiatok v láske a neotresiteľnej a neľútostnej vernosti začiatkom dejín, dobrodružstva, začiatkom, ktorý zo seba utvára viac než má sám v sebe, začiatkom, ktorý je len začiatkom pretože môže viac dať, než má sám v sebe, pretože je stále otvorený do hĺbky nekonečnej Božej životnosti, a z nej, a nie vlastne zo zákonitej, konečnej začiatočnosti môže priniesť to nové, čerstvé, neočakávané, vlastné a jedinečné. Takýto proces postupujúci od začiatku je ťažký a nepochopiteľný, nepreniknuteľný ako je Boh sám, je to odrez jeho nekonečnosti, sú to slzy a nuda, núdza a horkosť, umieranie a smrť, radosť a svetlo, odvaha a veľkosť, je to celý, dlhý, neopakovateľný život ľudský. Ale je to niečo, čo /ó, nepochopiteľnosť pre ukončané ľudské srdce/ je hodné byť večné, lepšie povedané: čo je večnosť a na čo sám Boh po celú večnosť pozerá, a pretože on sám k tomu patrí, po celú večnosť nevyčerpá.

Nech nám svätá Panna odpustí, ak sme zdanlivo viac hovorili o človekovi všeobecne než o nej samej. Ne myslíme však mali ju. O Bohu sa dozvedáme vždy len cez to, čo v činnosti nám o sebe hovorí on sám. Spoznávame ho len v nazeraní na jeho diela, ale v nich takého, aký chce byť aj voči nám. I keď sú jeho jednotlivé činy skokoľvek slabodné, a nevypočítateľné, majú predsa význam a súvislosť; čin, ktorý urobil, je prísľubom toho, čo ešte učiní. Keď v Márii učinil to, čo o nej hovorí tajomstvo nepoškrvneného počatia, potom vieme, že čin, ktorým sa on sám aktualizuje vo vteľovaní svojho Slova, zasahuje človeka ako lásky a vernosti, ako milosti, Boží život a večná platnosť svojbytia. U nás ešte na tom záleží, aby sme sa stali tým, čím sme, aby sme počuli volanie, ktoré v milosti zaznieva k nám, aby sme v slobode v tejto milosti skončili tak, ako to zodpovedá Bohom danému začiatku. Ale aj ty sme povolení, sme tí, ktorých od začiatku do konca obklopuje moc Boha, jeho lásky a jeho vernosti k nám, a to až do toho, čo

je nám najvlastnejšie: Nech svätá Panna, ktorej začiatok bol blažený a čistý, prosí za nás, aby sme sa aj my stali tým, čím sme. Amen.

MÁRIA, MATKA BOŽIA

Zaujímalí ste sa podľa učenia viery Cirkvi o blaženosť počiatku svätej Panny. Povedali sme, že obklopená Božou milosťou, ktorou bola predurčená stať sa Matkou Vykupiteľa, už predom bola naplnená tým Božím životom, ktorý voláme ospravodlivujúcou milosťou, čím bola uchránená pred tým hriechom, ktorý od Adama prechádza na nás všetkých. Učenie viery Cirkvi nevie teda nič o jej živote od okamžiku začiatku jej jestvovania až do dňa, kedy jej anjel priniesol posolstvo z neba. Pre nás zostáva Božím tajomstvom, čo urobila a pretrpela svätá Panna od svojho blaženého počiatku, vzhľadom na svoju milosť až do dňa, kedy ju pozdravil anjel. Bolo to niečo celkom obyčajné, pretože Božia milosť nezvykne prichádzať v ľudskej honosnosti a poväčšine sa to deje v samozrejmosti, ktorá ani nevie, že je takou, takže život prijíma Bohom dané ustanovenie a vďečnosti, ako keby to ináč ani nemohlo byť, a slúži v tom Bohu vo viere a láske s bezpodmienenosťou, v ktorej sa toto vďečné stáva vlastnou formou prejavu nebeského omilostenia. Máre teda terež uvažovať o tom, že sa táto svätá Panna stala Matkou Ježiša Krista, nášho Pána a Spasiteľa. Že Mária je Matkou Božou, je teda téma tejto úvahy. Podľa stupňa náboženskej reflexie, v ktorej Cirkev vo svojom uvedomovaní si viery vždy výslovnejšie chápe a vyznávala Božie synovstvo Ježiša, svojho Pána a Spasiteľa, a jednotu božskej Osoby napriek dvojosti a v dvojosti ľudskej a božskej podstaty v tomto Ježišovi, v takom stupni bolo pre toto uvedomovanie si viery isté od začiatku, že Mária, ktorá je Matkou Ježiša, je Matkou bohočloveka, je Božou Matkou. Čo Cirkev vyznávala vo výraze: "narodil sa z Márie Panny" od začiatku ako apoštolskú tradíciu, to slávnostne vyhlásila v próze, ktorý sa už predtým stal tradičným, v pojme

Božieho materstva, na Efezskom koncile roku 431. Aj dnes sa ešte kladie kresťanom všetkých vyznání otázka, či sa priznávajú k Božiemu materstvu svätej Panny s celou tradíciou a tiež aj reformátori 16. storočia; o pravom kresťanstve, ktoré verí v príchod Boha do tela ľudí, nemôže byť reč tam, kde sa neuznáva platnosť tohto najstaršieho článku viery mariológie, alebo sa popri ňom iba rozpačite prechádza. Je samozrejmé, že tu môžeme len veľmi málo výslovne povedať, o tomto tajomstve viery, ktoré vlastne vyslovuje celú skutočnosť kresťanskej viery.

Keď čítame vo Svätom Písme o tajomstve, o ktorom chceme uvažovať, napadne nás jedno: Sväté Písmo nám ani natoľko nepodáva správu o hodnosti Márie, keď nás oboznamuje s faktami telesného materstva Márie vzhľadom na Ježiša /aj keď sa prirodzene o tom hovorí/, nehovorí ani tak to, že Mária je Matkou Božou v dôsledku telesného procesu, ale Písmo nám hovorí skôr bezprostredne o čine Márie, v ktorom vidí jej význam a hodnotu. Lukáš uvažuje o veľkosti a význame blahoslavenej Panny nie natoľko z hľadiska, že je Matkou Božou, lež ukazuje nám svätú Pannu, ako se svojím Áno poslušnej viery stáva prežehnanou medzi všetkými ženami. Prirodzene, že toto Áno vyslovené vo viere má svoju veľkosť a dejinnospásny význam z predmetu, na ktorý sa vzťahuje, z Božieho materstva. Ale pretože se o tomto Božom materstve hneď od začiatku nehovorí ako o čisto telesnej udalosti, ale ako o zrode materstva v slobodnom, osobnom, ba v milostou podmienenom veriacom čine, je celý tento tajuplný príbeh už vopred vyňatý z celkom súkromného osudu, z čisto biografického vzťahu Márie k Ježišovi, jej Synovi, a postavený je do dejín viery a spásy. Mária se takto javí ako postava dejín spásy, podobne ako Abrahám a iné postavy, v dejinnom dialógu medzi Bohom a ľudstvom, ktorých správne rozhodnutie spolupôsobilo ej pri našej spásy, na ktorých sme postavení ako na základe. Písmo celkom jednoduchými slovami hovorí: Pozri se, tu bol človek, ku ktorému prišiel anjel s nerozchopiteľným posolstvom,

a tento človek povedal bezvýhradne a proste: Nech sa mi stane podľa tvojho slova; a cez toto slovo Fanny zostúpil na svet Syn večného Otca, zostúpil do nášho tela, do našich dejín, v tele svojho Syna prijal Boh na veky tento svet. Všetko sa to stalo teda tým, že Mária sa svojím Áno vo viere stáva Matkou Božou. Mária je teda v rozprávaní Svätého Písma o jej Božom materstve zatiahnutá hneď odprvoti do tejto ohromnej, nepochopiteľnej a otresne veľkej drámy, ktorá sa odohráva medzi večným Bohom a týmto svetom s jeho jedným ľudstvom. Ak chceme pochopiť alebo aspoň využiť, čo sa tým myslí, keď viera hovorí, že Mária je Matkou Boha, Matkou vteleného Slova večného Otca: vtedy sa nesmieme dívať na toto materstvo ako na čiste telesný čin, ale musíme ho vidieť ako slobodne osobný čin jej viery v dejinách spásy; a vtedy sa musíme trochu zamyslieť aj nad tým, čo vlastne hovoríme, keď s vierou vyznávame po kľačiaci: A Slovo sa stalo telom.

Svet stvoril Boh; je to dielo. Bohu tak patrí všetko, pretože všetko na nebi i na zemi, všetko, čo je mimo neho, je dielom jeho všemohúcej vôle a slabým výrazom jeho večného bytia. Ale tento svet Boh môže alebo stáť v nekonečnej vzdialenosti od Boha, alebo môže byť Bohom zatiahnutý úplne do jeho vlastného božského života. Ktorá z oboch možností, a tá dá všetkému jeho posledný význam, nastúpi, nie je ešte jednoznačne rozhodnuté stvorením sveta, nedá sa z neho vyčítať, a rozhodne sa to, keď sa dívame na vec z hľadiska sveta, až v priebehu jeho dejín. Boh stvoril slobodný svet osôb anjelov a ľudí, a preto sa medzi Bohom a svetom rozvíja dráma. Veď Boh nie je taký, žeby konal sám, nie je taký, že by sa hral s drámou svetových dejín priamo ako s bábkami: On je taký, ktorého nepochopiteľná všemohúcnosť spočíva práve v tom, že môže postaviť svojho tvora do jeho skutočnej slobody. Tak sa nedpriade v týchto dejinách sveta skutočne obrovský dialóg medzi slobodným Bohom a slobodným človekom. A tu je tá oacbitosť: z hľadiska Boha je tento dialóg osebe vlastne stále otvorený. Človek môže konať slobodne, môže, pokiaľ jeho dejiny trvajú, z konečných možností, a na čo používa svoju slobodu, odpovedať tisíce-

rými spôsobmi, pretože je nekonečný, pretože má stále k dispozícii bezhraničné možnosti svojej všemohúcnosti, ktorými môže, ak chce, odpovedať na konanie tvore nepochopiteľne a nevyspytateľne, z našej strany nedosežiteľne. Tak vlastne z našej strany nevieme, ako sa chce tento nekonečný Boh voči nám správať, a aj keď sme na seba skúsili určiť té Božie konanie, nedá sa vlastne z toho odvodiť nijaký všeobecný princíp, že by musel aj v nasledujúcom okamihu nášho jestvovania konať s nami tým istým spôsobom. Ako by sme sami od seba mohli vedieť, či chce byť voči nám zdrvivúcim súdom alebo nezmerným zľutovaním, či nás, tvory, ktoré sa vynorili z ničoho, odkáže do nekonečných diaľok ďaleko od seba, a tak sme akoby len na obežných nezmerných dráhach okolo tohto vzdialeného preslnka skutočnosti, alebo či chce, aby tento tvor, privinutý na jeho srdce, zdieľal jeho najvdutornejší život. Všetko to je vlastne z hľadiska sveta stále otvorené a neurčité. Ale aj po dlhšej skúsenosti sveta so svojím Stvoriteľom by bolo východisko, posledné slovo tohto dialógu, ešte stále také neurčité ako na začiatku, pretože večný Boh má aj potom naperúdzi práve tak nekonečne veľa možností ako ich mal aj na začiatku. Boh by nikdy nepotreboval povedať posledné slovo v tejto nekonečnej dráme, v tomto neustavajúcom rozhovore, mohol by stále nachádzať tisíce nových a prekvapujúcich odpovedí na to, čo ľudstvo prednáša Bohu vo svojich dejinách oslavnými i žiaľujúcimi slovami nad priepasťou ničoty. No stalo sa niečo celkom iné. Boh vyriekol svoje posledné, definitívne, všeobsiahle, už nenávratné slovo; vyslovil ho skutočne do sveta a nemá ho odvolať, nemôže interpretovať iným slovom a iným spôsobom. Vyrovedel toto slovo, a síce tak, že svoje večné Slovo, ktoré vyslovuje jeho samého naprosto, vyslovil do tohto sveta tak, že sa on sám stal v tele tohto ľudstva kúskom tohto sveta. Tým, že toto Slovo zostalo Slovom Boha samého, a predsa sa skutočne stalo kúskom sveta samého, utvorila sa Bohom nezrušiteľná skutočnosť, ktorá sa nedá zvrátiť. Boh zaviazal sám seba tak, že je teraz svet definitívne strhnutý do jeho nekonečného zľutovania a svet má teraz cieľ, ktorý ho nekonečne presehuje a predsa je

jeho vlastný: Boh v sebe samom. Keď si kľakáme a hovoríme: A Slovo sa stalo telom, vtedy vravíme: Nie súd je posledné slovo Boha, ale jeho zľutovanie, nie nekonečná diaľava, ale jeho neopísateľná blízkosť, nie jeho stravujúca svätosť a neprístupnosť, ale jeho nevysloviteľná láska, v ktorej sa odovzdáva niečomu, čo nie je Boh.

Slovo sa stalo telom tak, že Panna z nášho pokolenia padla na kolena pred posolstvom anjela a v slobode svojho srdca v úplnej odovzdanosti svojej bytosti povedala: Nech sa mi stane podľa tvojho slova. Boh chcel túto slobodnú lásku svojho tvora, aby mu bola bránou, cez ktorú vošlo Slovo večného Otca do sveta, aby tento svet naveky prijal do svojho vlastného života. Tak chcel prísť na tento svet. Preto je Mária, človek z nášho pokolenia, brána večného zľutovania a brána do neba, ktorou sme skutočne zachránení a vykúpení a prišli do života Boha. Prirodzene, že je táto sloboda Panny, slovo jej poslušnej viery, súhlasom sveta v Márii k jeho spásu a k Božej blízkosti, teda opäť milosťou Boha, ktorá udeľuje Boh, pretože chcel prísť, takže aj táto poslušnosť viery spočíva na bezdôvodnom rozhodnutí zľutovania Boha, je účinkom zľutovania, nie jeho príčinou, predpokladom, ktorý si utváre Boh pre svoj príchod na svet v slobode jeho tvora, ktorá, zostávajúc slobodou, je poslušne poddaná tejto milosti. Ale keď Boh vo svojej slobodnej, ničím nepodmienennej, spontánnej suverenite milosti dáva všetko, teda aj Pannu, aj jej lásku, slobodu, aj jej slobodné Fiat, potom to neznamena, že toto Fiat, ktoré si tvorí Boží príchod ako svoj vlastný predpoklad, by nebolo slovom samotnej Panny. Keď Boh dáva, keď udeľuje svoje dary v slobode svojho vlastného rozhodnutia, potom sa stávajú tieto veci, pretože ich dáva on, nekonečný a všemohúci, priam čímisi nežším najvlastnejším. A čím je dar Boží väčší, tým lepšie /hovoriac po ľudsky/ od Boha závisí, tým viac sa stáva, časť od Boha, nežším vlastníctvom. Všetko ostatné, čo nám dáva niekto iný: príroda, rodičia, alebo iné okolnosti, priatelia, náhoda, nemôže sa stať ani zda-

leka tak vlastným, vnútorným, osobným, ako to, čo nám dáva večný Boh vo svojej svätej milosti. Keď niečo dáva, tak to patrí skutočne nám, vtedy to skutočne utvára konkrétne podstatu tohto človeka, nie hoci je to milosť Boha, ale pretože je to čistá nevyskúmateľná milosť Boha, udržiavaná stále jeho slobodným zľutovaním. Keď teda Boh dal svätej Panne, že svojím súhlasom k materstvu otvorila svet večnému zľutovaniu Boha, potom je toto slovo skutočne najvnútornejšie jej slovo a jej čin. Patrí jej a nemôže byť od nej oddelený. Ona je a vpravde ostáva navždy tou, ktorá pre nás, pre naše blaho a v tom zmysle v našom mene vyslovila toto Fiat ktorým sa Slovo Boha stalo telom.

Božie materstvo svätej Panny je číra milosť Boha a jej čin, oboje v jednom; nie je to len telesné materstvo, ale jej milosť a jej čin, ktoré celú jej bytosť a telom a dušou stavajú do služby Boha a jeho spasiteľného zľutovania voči ľudstvu. Ak patrí toto materstvo ako osobná udalosť viery do dejín spásy ako takých, potom má Mária skrze toto materstvo skutočný vzťah k nám, čo žijeme v týchto ňou určených dejinách spásy, potom patrí Mária do nášho kréda, do našej nábožnosti. Keď zvelebujeme jej Božie materstvo, neuctievame si len jej vyznačenie v súkromnom živote, vyznačenie, ktoré keby spočívalo len na telesnej udalosti, bolo by čosi len ako právny čestný titul, ktorý by bol viac výpoveďou o jednote dvoch prirodzeností v jednej osobe Božieho Slova než o samotnej Márii. Ak chápeme Božie materstvo v jeho obsiahlom zmysle, to znamená ako zachycujúce celú skutočnosť Márie a patriace do dejín spásy, potom rozumieme bez všetkého, že toto Božie materstvo sa nás dotýka, že Mária je opravdu našou Matkou. Pochopíme svoju povinnosť oslavovať ju so všetkými pokoleniami, lebo to, čo je velebené, Syn jej požehnaného lona a jej sväté materstvo, je našou spásou. Vždy budeme volať a vďačným srdcom ako Alžbeta: A odkiaľ mám to šťastie, že Matke môjho Pána prichádza ku mne? Budeme opakovať slová: Blahoslavená si, že si uverila, že sa splní, čo ti oznámil Pán. A smieme dodať o sebe: Blahoslavení sme my, lebo ona uverila. A keď sa modlíme: Svätá Mária, Matka Božia, pros

za nás hriešnych teraz i v hodinu našej smrti, - vtedy vyzná-
veme sväté Božie materstvo blahoslavenej Panny Márie, a sme
plní dôvery ohľadom našej vlastnej spásy, pretože ona uve-
rila a vo viere počala s telom i dušou, s celým svojím srdcom
a vo svojom požehnanom lone Ježiša Krista, nášho Fána a našu
večnú spásu. Amen.

To sú 2 z ôsmich kapitol ako kázni v máji 1953 v univerzitnom
kostole Najsvätejšej Trojice v Innsbrucku.

Modlitba

"Modliť sa nie je väčšou hanbou než piť a jesť. Človek potre-
buje Boha ako potrebuje vodu a kyslík."

A. Cerrel

"Kráľovstvá hynú len následkom všeobecných, všeľudových,
štátnych hriechov.
Zachraňujú sa len napravením svojho sociálneho poriadku -
- t. zn. priblížením sa k mravnému poriadku."

Vl. Soloviev: Zobrazené spisy,
V., 287

Keď kážeme evanjelium, nesmieme v srdciach ľudí na prvom mies-
te vzbudzovať túžbu všetko poznať a všetko pochopiť. Treba
ich usmerňovať len k jednému: k túžbe spočinúť v Bohu skrze
duchovné spoločenstvo s Kristom.

A. Schweitzer

Johann B. Metz

KARL RAHNER

Karl Rahner sa narodil 5. marca 1905 vo Freiburgu v kraji Breisgau. V roku 1922 vstupuje do Spoločnosti Ježišovej. Teológiu študuje vo Valkenburgu /Holland/ a filozofiu u Martina Heideggera. Roku 1937 sa stáva súkromným docentom v Innsbrucku. Roku 1939 musí odísť z Tirolska do Viedne, kde účinkuje ako teológ-dogmatik v Innsbrucku a od roku 1964 sa stáva zástupcom Romana Guardiniho v Mníchove na katedre Kresťanského svetového názoru a náboženskej filozofie na filozofickej fakulte v Mníchove. Od roku 1967 pôsobí tiež ako profesor dogmatiky a dejín dogiem v Münsteri. Bol vybraný za koncilového teológa. Na Koncile sa významne zúčastňoval na práci ako peritus. Dostal čestné doktoráty od münsterskej strasbourskej univerzity a od univerzity Notre Dame v USA. V roku 1965 sa stal nositeľom Keuchligovej ceny mesta Pforzheim. Nedávno mu udelila Bavorská katolícka akadémia cenu Romana Guardiniho.

Spolu s J. Heferom je vydavateľom "Lexikonu pre teológiu a Cirkev", 1957 - 1965 /Lexikon für Theologie und Kirche/, spolu so H. Schlierom vydáva "Quaestiones disputatae", 1958 a ďalšie roky je tiež spoluvydavateľom "Príručky pre pastoraálnu teológiu" /Handbuch für Pastoraltheologie/.

U Rahnera je ťažko povedať niečo zo života, čo by už nebolo všeobecne známe. Pre portrétovanie jeho teologickej osobnosti biografia nemá kľúčovú hodnotu. Biografia sa totiž už veľmi rýchlo stráca v anonymite rehoľného života. Rahner je totiž rehoľník, jezuita /charakteristický až profesionálnou nedôverou voči bujne sa rozmáhajúcejmu individualizmu/, a preto ostal takým, akými boli a aj sú mnohí povolani veľmi slávni teológovia.

Pochádza zo Schwarzwaldu a šírka jeho ducha korešponduje až takmer so zádumčivým naturelom, ktorým má korene v jeho pôvode. Vo Freiburgu žil tiež Martin Heidegger,

Karlovi Rahnerovi nezchol ostať neznámy, najmä keď si vytyčoval svoju cestu a pozíciu.

Dnes sa v mnohom ohľade z bojovného a z cirkevne podzrievaného Rahnera stal "priateľný Rahner". Jeho smelé theologomera sa u nejedných často bezmyšlienkovite zjednodušovali a zjednostráňovali. To nás však nesmie pomýliť, veď s menom Karla Rahnera sa spája až podivuhodný úsek revolučných dejín katolíckej teológie našich čias. Rozchod s vybledlým paralelizovaním systematickej a historicko-exegetickej teológie pomocou teologickej hermeneutiky /aspoň na niektorých úsekoch príkladne rozvinutej/ biblických a teologicko-historických výrokov. Rozchod s rozštiepenosťou teológie a kerygmy - v zmysle programových Rahnerových slov, že "na trvaní kerygmatického spočívá v skutočnosti v teológii to najprísnejšie, vášnivo oddané samotnej veci, vždy znovu sa pýtajúce a to najvedeckejšie." Prechod od úradnej viery teológov k bratskej viere - pomocou teológie viery, ktorá si stále uvedomuje svoje ohrozenie a stále hľadá seba samú, pričom viera sa tu prednostne chápe ako theologia viatorum, ako bratská služba v ládeji všetkých. A konečne prechod od svetónázorového gesta k dialógu, uskutočňujúcim sa v jednom svete, ktorý sa rachaďza v duchovne spoločenskom pluralizme /až po rozhovory s marxizmom, ktoré vedie Paulus-Gesellschaft/ a to už dávno predtým, čo sa slovo "dialóg" stalo bezmyšlienkovitým ootrebovaným módnym teologickým žargónom.

Isteže toto revolučné dianie, ktoré sme tu načrtli len zbežne a nijako nie zo všetkých aspektov, sa nespája iba s menom Karla Rahnera. Sústreďuje sa však prevažne na jeho meno a to plným právom, lebo Rahner so svojimi podnetmi a návrhmi nijako nie je okrajovým teológom. Podarilo sa mu vniesť do tohto prelomu teológie mocnú vrstvu takej teologickej a cirkevnej mentality, ktorá ďaleko presiahla úzky školský rázec. V dvojzväzkovom jubilejnom diele "Boh vo svete", ktoré vyšlo pri príležitosti jeho šesťdesiatin, sa odráža niečo z tej plnosti a hĺbky podnetov, ktoré prijala Cirkev a teológia ako charakteristické Rahnerove tendencie. Táto šírka Rahnerovho teologicko-cirkevného účinkovania sa

tiež výrazne prejavuje - aby sme uviedli niekoľko príkladov - v duchu a vo výstavbe "Lexikonu pre teológiu a Cirkev", ktorého je on spoluvydavateľom / v mnohých častiach je stenograficky zachytená jeho "dogmatika"/. A najnovšie ju vidno v "Príručke pastorálnej teológie, ktorú - ako sa mi zdôveril - rozvrhol do piatich zväzkov a nie menej v dogmatike "Mysterium salutis", ktorú vydáva tiež v piatich zväzkoch spolu s J. Fernerom a M. Löhrerom, pričom ide o dielo, ktoré - ako ukazuje jeho osnova - sa výslovne dovoľáva teologickej práce Karla Rahnera. Treba sa vari osobitne zmieňovať o tom, že táto teológia - a to nielen zásluhou jej samotného tvorcu - získala taký významný vplyv pri teologických poradách a diskusiách, na Druhom vatikánskom koncile /najmä keď sám Rahner mohol svojim udiveným rímskym kolegom prednášať svoje názory a požiadavky v tej najlepšej scholastickej latinčine.

Ako však vôbec mohlo dôjsť k tej svojráznej a naozaj jedinečnej syntéze tejto revolučnosti s istým tradicionalizmom? Ako si mohla táto "nová teológia" tak rýchlo vydobíť popredné miesta vo všeobecnom teologickom vedomí Cirkvi? Keď u Rahnera skúmame za všetkými duchovnými politickými súvislosťami samotnú podstatu, tak podľa mojej mienky narazíme na istú črtu Rahnerovej teologickej osobnosti, ktorú neslobodno vynechať ani pri najskromnejšom portrétovaní a ktorá sa bude zdať mnohým prekvapujúca. Máme tu na mysli jeho tvorivé zaujatie tradíciou, čo je uňho do istej miery - "konzervatívna črta"-t.j. stála zaviazanosť jeho teologického myslenia dejinám viery a Cirkvi. Pravda, táto vernosť tradícií preň jednoducho neznamená repristináciu, sterilné "vyrozprávanie" historickej udalosti /ako to často on sám nazýva/, ale produktívne dodatočné uskutočnenie zaujatia tradíciou v prítomnosti: otázka tradície bola preň vždy aj otázkou teológie z jej vlastného pôvodu, čiže nikdy nehľadá nové len pre modernosť, ale z dôvery k príslušnému historickému počiatku, o tejto vôli byť verným nesvedčí len tými veľkými historickými vedomosťami, ktoré sa nachádzajú za jeho teologickými formuláciami, ale najmä tou "skrytou črtou" jeho teologického postoja, tou schopnosťou

zmocniť sa problému pripomínajúcou Tomáša Akvinského. Jej zásluhou sa usiluje pre nás "zachrániť" niekdajšie slová, pojmy a vetné spojenia kresťansko-scholastickej teológie, ktoré už stratilo na významnosti a aktuálnosti a tiež rozvíja subtilnú hermeneutiku výrokov učiteľského úradu, aby ich vyjadril v celej šírke a hĺbke.

Rehner ide len potiaľ "dopredu", pokiaľ môže vziať so sebou veľkú tradíciu Cirkvi a teológie. Často to musí robiť namáhavo a protestujúco. Týmto spôsobom sa stáva jeho vlastné napredovanie pravým pokrokom teológie a samotného kresťanského svedomia.

Ak to správne vidím, tu spočíva vlastný koreň podivuhodného rozšírenia jeho pokrokovej teológie vo vnútri Cirkvi. A ďalej koreň toho, že jeho teológia "vytvára školu". Toto tvorivé pritekávanie teologickému dedičstvu mu koniec koncov prosieva a mchol by som ho nazval "schopnosťou byť bezprostredným". Prejavuje sa v umení nastoliť otázku interpretátorstvom, schopnosťou vidieť veci v ich "všednej pravdivosti", prebúdať uspaté samozrejmosť v rámci teologickej učebnej látky, nanovo kondenzovať ustrnulé a vyprchané predstavy a konečne schopnosťou vnášať do sentencií, ktoré dávno vybledli v šere tradície, novú názornosť.

Táto produktívna afirmácia tradície mobilizuje aj Rehnerovo citlivé teologické vedomie zodpovednosti voči kríze viery v našich časoch. Tu zdôrazníme to, čo sa niekedy nedá rozpoznať v štýle jej písomného alebo ústneho prejavu: teologická katedra a rečnícky pult nie sú preňho miestami, z ktorých by sa dokázal čiste akademicky obrátiť na svojich poslucháčov; napokon mu vždy ostáva miesto, na ktorom si skúša pripravenosť teológie a kde sa zúčastňuje na duchovno-spoločenských problémoch súčasného sveta, aby ich začlenil do rastu vedomia viery. Tento postoj azda ujeňuje to, čo by som nezval "nepriamym ekumenickým efektom" jeho teológie. Rehner sa pomerne málo vyjadroval ku konfesionálnym a ekumenickým problémom. Pestoval si svoju teológiu, ale robil to zoči-voči otázkam, ktoré sa dnes týkajú kresťanské-

ho vedomia viery ako celku. A práve preto toľko toho vyniesol na povrch o kresťanskej "pospolitosti", ktorá sa objavila až vtedy, keď prednostne urobili spoločné úlohy.

Rahner robí všetko, čo učí, aj publikuje /takže vlastne nejestvuje nejaký "egocentrický Rahner"/, experimentuje a aplikuje svoju teológiu v rozmanitých témach, ktoré sa buď týkajú takmer celej oblasti systematickej teológie, alebo len základných detailných otázok pastorálnej a špirituálnej teológie. Táto pestrá hojnosť tém vznikla najmä preto, lebo Rahner si často z rozličných otázok a požiadaviek voľne vytvára materiál pre teologickú reflexiu, ktorý takto vlastne vzišiel z Cirkvi a zo spoločnosti. V tomto on vidí podstatný prvok svojej služby, v ktorej neprestajne mobilizuje svoje vnúroteologické náhľady a dáva ich do plodného konfliktu s rozličnými otázkami, ktoré sa vynorili z mimoteologického vedomia a z mimoteologických svetonázorov. Stále vzrastajúci počet jeho publikácií za posledné roky spôsobuje, že obsah jeho teologických diel je takmer neprehľadný a každý referát o teológii sa takmer nevyhnutne dostáva do nebezpečenstva hrubého schematizovania alebo svojvoľného skracovania. Pri bližšom pohľade však skoro odhalíme nezvyčajnú myšlienkovú dôslednosť a vnútornú jednotu jeho výrokov, ktorú môžeme sledovať od jeho prvej veľkej publikácie "Duch vo svete" až po šiesty, zatiaľ posledný zväzok "Spisy k teológii". V "Dachu v hmote" sa rukolapne na pôde tomistickej metafyziky poznania objasňovanej transcendentálnou a existenciálnou filozofiou chápe človek ako bytie absolútnej transcencie k Bohu, pokiaľ však už človek k Nemu smeruje pri chápaní a vykladaní sveta. Táto otázka ostáva - pri všetkej rôznosti - určujúcou pre Rahnerom rozvíjané "seba;orozumenie teológie". Na prednáške v Chicagu v januári roku 1966, vyjadruje ju takto: "Len čo budeme chápať človeka ako bytie absolútnej transcencie k Bohu - čo je samozrejmé, - nebudú už "antropocentrika" a "teocentrika" teológie nijakými protikladmi, ale úplne tým istým /len vysloveným z dvoch strán/ a jeden z týchto aspektov sa bez druhého aspektu vôbec

nedá porozumieť. Antropocentrika teológie teda nie je nijakým skutočným protikladom i k tej najprísnejšej teocentrickej teológii, ale je iba protikladom k náhľadu, že človek sa má v teológii pertraktovať len popri iných témach ako partikulárna téma - alebo chce povedať toľko, že tieto dva výroky sú vzájomne späté iba vo veci, no nie aj v poznaní. "Antropologicky obrátená teológia", ktorá tu zaznieva je príznačná pre Rahnerov teologický obsah. Je istým spôsobom vrätornou formou jeho teologických výrokov, ktoré mu dovoľujú byť všestranným bez toho, žeby upadol do ľubovoľnosti a nejednotnosti. Všetka táto jeho rozmanitosť teologických výrokov smeruje napokon k jednému: K slovu o nezachytiteľnom tajomstve Božom, ktoré sa k nám prihovára skrze Ježiša Krista ako odpustenie a láska a ku ktorému sa človek hlási, keď prijíma veriac, dúfajúc a milujúc bolestné tiene svojho bytia. Rahner rozvinul toto antropologicky obrátené seba porozumenie teológie do množstva jednotlivých otázok a traktátov - do učenia o Najsvätejšej Trojici, o milosti, o eschatológii, o posvätných dejinách atď. Aj pre kristológiu totiž platí: "Kristológia je koncom a počiatkom antropológie a táto antropológia v jej najradikálnejšom uskutočnení, t.j. kristológia je vo večnosti teológiou. Predovšetkým ide o tú teológiu, ktorú určil sám Boh tým, že vyslovil svoje Slovo ako naše telo do prázdnoty nebožského a hriešneho; teológiu, ktorú keď praktizujeme, nemyslíme si, že by sme mohli v človeku nájsť Krista a teda aj Boha."

Rahner touto autobiograficky obrátenou teológiou prerazil skalú scholastického objektivizmu, v ktorého zajatí sa všade nachádzala dogmatická školská teológia. Akému teologickému výkonu našich čias sa to dá prirovnať? Predsa však ostávajú a vznikajú otázky, ktoré by sme museli zodpovedávať rovnako hlboko ako samotné Rahnerove definície. Nebude sa tou transcendentálno-antropologickou definíciou, ktorou sa človek vopred určuje ako bytie absolútnej transcendentie k Bohu, príliš koncentrovať dejinne sa realizujúca spása ľudstva na otázku, či toto jeho poňatie bytia sa individuálne prijme alebo odmietne?

Nevzniká tým však nebezpečenstvo, že otázka spásy sa príliš privatizuje, že dejiny spásy sa koncipujú príliš nesvetovsky a spor človeka priskoro otupí svoj hrot.

Antropologicky obrátená teológia si plným právom prináša vieru vo fundamentálnu a neodstraniteľnú reláciu k slobodnej subjektivite človeka; dostatočne sa v nej "vyzdvíhuje" svetský a dejinný vzťah?

Isteže, nebude už možno tento vzťah viery k svetu obnoviť v klasickom kozmologickom ponímaní. Lebo viera v kozmologickom zmysle nie je svetová. Ale je a i zostane svetovou - najmä keď máme na zreteli jej biblický pôvod a obsah prisľúbenia - vo spoločensko-politickom zmysle. Nemusela by sa potom nahradiť transcendentálna teológia osoby a existencie nejakým druhom - "politickú teológiu"? Nebude napokon v tejto radikálne antropologicky obrátenej teológii podcenený význam eschatológie? Môže sa eschatológia skutočne extrapolovať z antropologického prístupu k teológii? Alebo nezakladá sa na tom skôr každá antropologicky obrátená teológia, ktorá nechce svet a dejiny stratiť z očí operatívnej zodpovednosti viery, v eschatologicky obrátenej teológii? Nie je to totiž až eschatologický horizont náležite obopínajúcim k tomu, aby sa v ňom mohla neskrátene sprostredkovať viera a dejinne vznikajúci svet? Takéto otázky, ktoré sa v nás môžu zapáliť v súvislosti s Rahnerovým projektom, sa nepotrebnú riešiť proti nemu, lež budú sa môcť v ich pravosti preveriť a ďalej sledovať práve v rozhovore s ním. Veď napokon Rahnerova teológia, vo všetkom opravdivom a trvalom, čo nám už dala a dáva vopred, je vlastne len "tendenciou" byť stále novou iniciatívou v tajomstve lásky Božej a v tom diakonie v nádeji ľudstva.

Podľa originálu - Metz J.B.: Karl Rahner In: Tendenzen der Theologie im 20 Jahrhundert. /Hrsg. v. H.J. Schultz/, Kreuz-Verlag; Stuttgart-Berlin 1966, S. 513-518/.

Adrien Nocent

Costa, symboly a slovo v dnešnej západnej liturgii

Je zrejme, že dnešná európska a americká kultúra sa už niekoľko rokov rozhodne obracia k audiovizuálnym prostriedkom. V túžbe po geste, tak ako aj po symbole, sa stretáva s niekdajšími civilizáciami a s civilizáciami, ktoré existujú ešte dnes v Ázii a v Afrike. Film a televízia nás navykli čoraz viac na obrazovú výpoveď, čoraz viac sa rozširuje dobrodružná literatúra a literatúra science-fiction sprevádzaná obrázkami. Prehnanie tejto tendencie by bolo príznakom a alarmujúcim signálom, ktorý by avizoval znepokojujúci úpadok našej kultúry. Na druhej strane sa však možno spýtať, nakľúke je na mieste abstraktný intelektualizmus, ktorý sa nepokúša vyjadriť nejakým gestom o vyššej kultúrnej úrovni.

Aj dnešné náboženské úsilia majú tendenciu požadovať gestá. Svedčia o tom charizmatické schôdzky. Inštinktívne a vo veľkom rozsahu používajú gestiku a tým sa odvracajú od nepohybovej stnulosti oficiálnych liturgických zhromaždení.

Karlheinz Stockhausen, nemecký skladateľ, narodený 1928 v Kolíne, akomponoval roku 1974 pod titulom "Inori" /Vzývanie/ dielo pre sólistu a orchester. Skladba pozostáva z trinástich častí v rozličných tóninách, tempách a intenzitách, ktorým zodpovedá trinásť modlitebných gest /svatých "mudras"/. Tie prevzal z rozličných tradícií a predviedol ich tanečník, ktorý sa nachádzal uprostred deväťdesiatčlenného symfonického orchestra. Úloha tanečníka má titul "Modliaci sa". Gestá a hudba sú časovo celkom zosúladené, takže gestický tanec je zachytený písomne vo forme partitúry. Sám bol som svedkom toho, že pri každom predvedení diela vo veľkých mestách sa diváci zúčastňovali na tejto tancovanej modlitbe s vnútornou meditáciou. V akom protiklade je tento postoj k distancovanému, unavenému správaniu sa účastníkov mnohých dnešných bohoslužieb!

Nad tým sa treba po odstupe rokov - /obnova liturgie/ - zamyslieť. Bolo by nespravodlivé svaliť vinu na nedávno uskutočnené reformy bez toho, že by sme nevideli chyby aj v niektorých spôsoboch ich praktického využitia. Je predsa čudné, že v dnešnej

audiovizuálnej dobe, keď všetci hovoria o tom, že sa treba prispôbiť, sa pri dnešných kultových slávnostiach zámerne odstránili dokonca diakrétne symboly a tie najmiernejšie gestá. Zdá sa, že tu vládne energická vôľa obmedziť sa na sféru počúvania a divanie sa nebrať do úvahy. Módu je určitá nepohyblivosť; ruky sa jednoducho nepoužívajú, odstraňuje sa procesia, ktorá by sa predsa mohla chápať už na prvý pohľad ako modlitba pri chôdzi k oltáru, k stretnutiu s Bohom v dialógu. Odstránila sa však ako pompézny formalizmus. Už nesmú byť procesie s knihou evanjelí, lebo tu vzniká strach, že by to do istej miery bolo svedectvom, že sa pridriavame relikvie stredoveku. Oltár je predovšetkým stolom. Opoprhujeme kadidlom, lebo patrí do iných civilizácií a ako symbol nemá už pre nás obsah; ešteže sa trpia svietniky, veď pri našom dnešnom pohostinstve boli rehabilitované ako osoba banketného stola.

I. Dištanc od vizuálneho

Zdá sa, že toto veľmi primitívne a prosté opovrhovanie gestami a symbolom, je reakciou na neusporiadané nahromadenie bohatstiev, ktoré sa jednoducho hromadili na seba a ich zmysel sa nepoznal, preto sa ich gestika predvážala formalisticky a bezducho. Odpor proti "dvorskej" liturgii a nedostatok chuti k romantickej forme, k číremu napodobňovaniu minulosti sa dá ospravedlniť. A jednako tieto často sa vyskytujúce motívy a určitý ideál chudoby nestačia na vysvetlenie určitých nedbalých postojov, ktoré hraničia až s vulgárnosťou.

Nie je však naša rímska liturgia už oddávna charakterizovaná istým dištancom od vizuálneho a istou vznešenou aristokratickou črtou? Zdá sa dôležité, ak nie nevyhnutné urobiť analýzu postojov, ktoré mala rímska liturgia v priebehu storočí voči symbolu. Takýto výskum je chýlostivá vec; treba sa pritom vyhýbať absolútnym a zjednodušujúcim tvrdeniam. Ohraničenia, ktoré si ukladá táto stať, sú len podnetom k ďalšej práci.

Ak skúmame liturgické dokumenty prvých troch storočí, sietujeme, že obsahujú iba skromné poukazy na to, aká bola liturgia v Ríme. Náznamy, ktoré robí sv. Justín okolo roku 150, nehovoria nič o nijakej gestike a symbolike; miera na podstatné a funkčné

veď píše pre nezasvätených. Až u sv. Cypriána sa zliehanie vína a vodou, spomínané u Justína, obohacuje o symboliku. Tá je však inšpirovaná teologicky a konvenčne sa prezáša na vodu a víno, zatiaľ čo východná interpretácia sa vzťahuje na krv a vodu, ktorá vytryskla z Kristovho boku. "Apoštolská tradícia" Hippolyta Rímskeho je rovnako zdržanlivá. Je v nej síce žehnanie lampou, ktorého zmysel sa zrejme vzťahuje na symboliku svetla. Pri prijímaní sa novopokresťanému podávala okrem chleba a vína eucharistie aj voda, mlieko a med ako symboly zaslúbenej zeme. Vtedy sa však používali aj ako prostriedky pre novorodencov, ktoré podporujú zdravie. Okrem obradu ponárania, používania katechumenického oleja a chrizmy, kladenia rúk pri birmovke, kladenia rúk koncelebranta počas eucharistickej modlitby a pri vysviacke biskupa a kňaza, kladenia rúk biskupa pri vysviacke diakona, nenachádzame nijaké poukazy na gestá alebo symboly.

Po konštantínovskom mieri sa vyvíjajú liturgie osobitne. Západná liturgia sa vyznačuje pozoruhodnou kreativitou, no tá sa obmedzuje predovšetkým, ba takmer výlučne na euchológiu; jej gestika a symbolika je veľmi triezva. Aj keď sa vytvorili sviatky ako Vianoce, ktoré sa dávali do súvisu s víťazstvom svetla nad tmou, nerozvíja sa liturgia do symboliky. Hoci v euchológii a v rímskej modlitbe nachádzame konštantínovské a imperialistické výrazy ako honor, secundus meritus a hoci sa zdá, že rímsky kánon je ovplyvnený centrálnou myšlienkou pohanického kultu, pri-nášaním obete, jednako nevošla s terminológiou a s literárnymi formami do rímskej liturgie aj zodpovedajúca symbolika.

Ako si možno vysvetliť túto zrejme zámernú zdržanlivosť voči symbolike a gestike? Prejavuje sa v nej úmyselná opozícia proti tomu, čo sa praktizovalo v súdobých pohaných náboženstvách? Trvalo sa na duchovnom kulte, ktorý je špecifikou kresťanského kultu? Stalo sa tak s opatrnosťou a s úsilím vyhnúť sa akékoľvek zámeně?

Zdá sa, že sv. Ambróz je najdôležitejším svedkom tejto zvláštnej zdržanlivosti Ríma voči svetu symbolov. To sa prejavuje v jeho postoji k umývaniu nôh, ktoré sa uskutočnilo v Miláne, keď kresťanec vstupil do krstiackej vody. Neokresťanec takto prijala obec. Ale Ambróz akoby sa za to ohcel espravedlňovať.

píše: "Chcel by som sa vo všetkom držať rímskej cirkvi, lenže koniec koncov máme ľudský rozum. Preto si ponechávame to, čo sa inde robí z lepších dôvodov." Na celom tomto mieste svojho traktátu sa pokúša Ambróz vysvetliť, prečo si rímska cirkev tento rítus neponechala a ospravedlňuje sa, keď píše: "Nasledujeme pritom samotného apoštola Petra, pridržiavame sa jeho horlivosti. Čo na to odpovie rímska cirkev? Áno, je to sám apoštol Peter, ktorý bol predsa potom biskupom rímskej cirkvi a ktorý nám vmuká toto tvrdenie. Peter sám hovorí: Pane, nielen nohy, ale aj ruky a hlavu /Ján 13,9/." Ambróz tým konštatuje, že rímska cirkev upúšťa od nadšenia pre symbolické gestá, dokonca pre tie, ktoré uskutočňoval sám Pán a ktorým dal význam. Zdá sa, že Rím sa sústreďuje na základné obrady a posvätné znaky.

Rthéria píše vo svojej správe o ceste do Palestíny o dojemných obradoch, ktoré sa uskutočnili vo veľkonočnom týždni v Jeruzaleme. Najmä o svetelnom obrade, symbole zmŕtvýchvstania. Rímska cirkev okopírovala tieto symbolické gestá až neskôr - keď napr. pristúpila k uctievaniu kríža - a tak obohatila svoje slávnosti. Neskôr preberá zvyky francúzskej cirkvi. No tieto novozavedené zvyčaje, odkopírované z iných liturgií, sa neprijímali vždy s pochopením a sv. Hieronym napíše neobyčajne ostrý list, v ktorom obviňuje "exultet" z frivolity. Pápežská liturgia prevzala aj tento spev až neskôr.

Keď sa s rituálom katechumenátu začína vyvíjať quadragesima, pripúšťa rímska cirkev základné obrady, napr. kladenie rúk, epheta, preberanie vyznania viery, otčenáša a potom evanjelí. Ale v Ríme napríklad nejestvuje dôrazný prísazný rítus, ktorý existuje v Oriente: človek, ktorý sa uchádza o krst, sa bosý obráti smerom na západ, symbol temnoty, a odpluje; potom sa obráti k východu, odkiaľ prichádza svetlo Kristovo. V tejto súvislosti treba, ostatne, pripomenúť, že staré rímske baziliky neboli ešte obrátené na východ a že Rím sa podarilo získať pre orientáciu kostolov smerom na východ až neskôr.

II. Vplyvy iných liturgií

Všimnime si však už teraz, že Rím, ktorý mal malý sklon k symbolom, sa neuzatváral pred vplyvom iných liturgií, dokonca - a toto by nás mohlo prekvapiť - ani pred pohanskými symbolmi, ktoré prebral do takej šírky, ako keby nebola nočná zámena. Hoci pri sobáší predpokladal slávnosť eucharistie, s čím spájal požehnanie nevesty, uspokojil sa s obradom, ktorý bol bežný v čase svadby v rodinách a to až do konca jedenásteho storočia.

Rímsky omšový poriadok by bol mal príležitosť vnieť do slávnosti uvádzania pápeža do úradu niektoré gestá, napr. africký zvyk, ktorý sa dnes dostal do omše v trochu akrátnejšej forme: odevzdávanie darov variáciami na oltár; namiesto toho sa tento obrad zredukoval na to, že pápež a jeho asistenti prevzali dary, bez toho, že by sa predpokladala procesia; iba modlitba super oblata dáva obetovaniu darov teologický zmysel. Viaceré iné obrady tohto orda predpokladajú triumfálne prijatie rímskeho biskupa, tak napr. procesiu, ktorá sa pohybovala od Lateránu cez Via Merulana k bazilike Santa Maria Maggiore. Musíme byť však spravodliví a uviesť tu jeden obrad čisto rímskeho pôvodu, ktorý má hlboký teologický zmysel: je to zvyk fermentum. Keď boli jednotliví kňazi poverení pápežom, aby slávil na variáciach, ktorí boli od miesta celebrácie pápeža príliš vzdialení, poslali im kúsok posvätného chleba, ktorý v okamihu lámania chleba ponorili na znak svojej jednoty s biskupom do svojho kalicha. Tým sa zdôraznila eucharistická teológia, ktorá ležala na srdci veľkému Ignácovi z Antiochie: myšlienka, že eucharistiu treba sláviť v spoločenstve s miestnym biskupom.

Týmto nedostatkom obradov sa nevyrovnávajú všade. V deviatom storočí vznikajú vo Francúzsku chybné výklady eucharistie, ako napríklad výklady Amalricha z Mét. Te súvisí, ostatne, s teologicky nesprávnym výkladom omše: je tu úsilie nazrieť do bezprostredného zobrazenia udalostí na Kalvárii a v bezvýznamnom geste celebranta sa na to hľadá symbolický poukaz. Ako je známe, bojuje Florus z Lyonu proti tomuto prehnanému symbolickému zysleniu, ktoré hraničilo s heréziou.

V desiatom storočí zamýšľajú mnísi sv. Albana v Mohuči, ktorí používajú rímske eucharistické, urobiť zo slávnosti liturgie

niečo obraznejšie. Rímsko-germánsky pontifikál znamená takto pre dejiny vývinu rímskej liturgie veľmi dôležitú etapu, lebo rímska liturgia prijme do svojho pontifikálu dvanásteho storočia niektoré zvyky germánkeho pontifikálu. Tým sa vyjadruje túžba prevziať niektoré symboly, na vytvorenie ktorých niet dost vlastného génia, od druhých. Gregor VII. však proti tomu bude protestovať, lebo pokladal vyhotovenie rímsko-germánkeho pontifikálu za ničenie rímskej liturgie.

Rímska liturgia však naďalej preberala symboly, na ktoré narazila inde. Koncom 13. storočia sa dala ovplyvniť pontifikálom Wilhelma Duranda von Mende, z ktorého v podstate urobila svoje vlastníctvo až do najnovšej reformy Druhého vatikánskeho koncilu. Za povšimnutie stojí najmä zmierovací obrad, dramatizovanie obradu pokánia, do ktorého biskup von Mende zaviedol zvyky a antifóny, ktoré majú bohatý teologický zmysel.

Treba otvoriť len zbierku rukopisov, ktoré Edmond Martene uverejnil vo svojom diele "De antiquis Ecclesiae ritibus", aby sme zistili, ako sa mimo Ríma pociťovala túžba po symboloch, ktoré v rímskej liturgii často chýbali.

III. Intelektuálny aristokratický postoj?

Tento sám osebe veľmi sumárny, no pre potreby tohto článku už dost dlhý prehľad bol potrebný, aby sme sa dostali k presnej informácii o postoji Ríma k symbolike. Nemožno ho označiť ako neprekonateľný odpor, lebo takúto lož by vyvrátil fakt, že bol často pripravený symboly preberať. Treba však konštatovať, že v Ríme vládla zdržanlivosť, ba pozoruhodná ľahostajnosť voči symbolom, alebo presnejšie povedané, pozoruhodný nedostatok kreativity v tomto smere. Rímska liturgia je nesporne veľmi predpojatá, veľmi málo ľudová. Niet divu, že v tom, čo dnes nazývame "ľudovou nábožnosťou", bola inštinktívne reakcia kresťanského ľudu, ktorý nenašiel uspokojenie v prevažne euhologických liturgických slávnostiach.

Lenže, a tu sa dostávame k jadrú našej témy: nezašla najnovšia reforma liturgie, ktorá sa často dala viesť myšlienkou návratu k terezvým líniam minulosti a staroveku, vo svojom obra-

te k intelektuálno-aristokratickému postoju, charakterizujúcemu rímske pocity v antike, príliš ďalako? Keď si zrekapitulujeme rozličné rituály sviatostí, slávnosť eucharistie, cirkevný rok, nadobudneme ľahko dojem, že zrejme tu bolo úsilie o tيزevosť a že sa chcelo niekedy veľmi radikálne vylúčiť všetko, čo nebolo funkčné.

Vezmime si len veľkonočný týždeň a porovnajme si ho s tým, čím pôstny týždeň býval. Obnova sa usilovala napríklad o pravosť svetelného a vigíliového obradu a nastolila ho v súlade s historickými údajmi evanjelia pre veľkonočnú noc. No všetky zvláštnosti, ktorými sa vyznačovali rozličné oficiá svätých dní, sa vyrovnali s tým, čo bolo aj tak bežné, tak napríklad sa odstránili zvláštne oficiá rannej omše, láud, atď.: a určité vynechávky v omši, ako napríklad v Ofertóriu a v Agnus dei na veľkonočnú sobotu.

Tento návrat k veľmi intelektualistickému postoju, aký vládol kedysi, by mohol byť dobrým dôvodom na to, že naša liturgia tak trpí na nedostatok vizuálnych dojmov, čo nezodpovedá požiadavkám dneška.

Konštatovali sme, aká zámerné intelektualistická bola stará rímska liturgia. Nie je ľahké analyzovať to v historickom rámci. Zdá sa, že v čase, keď mala rímska liturgia predovšetkým euhologický, málo vizuálny charakter, vzdialila sa už trochu od kultúry okolitého sveta a muselo byť už vtedy cítiť túžbu po nápadnejších liturgických slávnostiach, hoci Rimanom tých čias nemožno pripisovať rovnaké úsilie o zmyslosť, aké vládne dnes. No isté liturgické slávnosti vo svojich textoch prezrádzajú, že jednotlivých kresťanov a dokonca jednotlivých členov kléru priťahovali nádherné farebné a nápadné pohanaké slávnosti, ako napríklad luperkália.

Rímska liturgia zrejme neuspokojovala inštinktívne potreby mnohých kresťanov a niektorí čoskoro unikli k doplňujúcim modlitbám. Táto črta bola v priebehu storočí čoraz silnejšia, najmä od čias, keď biblické vzdelanie kleso takmer na nulu. Tak došlo k závažnému rozdzvojeniu medzi oficiálnym kultom a viac-menej spontánnymi slávnosťami, ktoré autority pripustili alebo dokonca žiadali, ale ktoré bežali paralelne s liturgiou, ba dokonca niekedy ju nahrádzali, takže modlitby prevládali nad podstatou. Možno sa obávať, že prílišná "auditívna" reštaurácia, ktorá vizuálnemu

necháva často dosť malý priestor, bude viesť znovu k paralelne prebiehajúcimi novotvarom. Úsilie, ktoré vynaložila reforma Druhého vatikánskeho koncilu, aby sa totiž božiemu slovu dalo v slávnosti liturgie znovu veľa miesta, prinesie určite ovocie, lenže stačí táto reštaurácia na to, aby uspokojila súčasnú túžbu po vizuálnych dojmoch?

IV. Možnosti vizuálneho

Tu si treba položiť chúlостivé, ale nevyhnutné otázky. Liturgická obnova sa zamerala väčšinou na starovek, aby znova objavila základný kameň slávnosti kultu, ktorý bol prekrytý rozličnými vrstvami symbolických dodatkov, prichádzajúcich zo všetkých možných strán. Urobila užitočnú vec. Bolo by nespravodlivé, keby sme jej to upierali. Nie je to však tak, že obnova nám tým, že nám dodala rámec, očistený od všetkých vedľajších vecí, ponúka možnosť priniesť na základe miestnych a súčasných potrieb živú skúsenosť? Veď koniec koncov ukazuje nám to celkom jasne jasne, hoci veľmi váhavo, v niektorých partiách nových rituáľí, kde ponecháva na vôľu biskupských konferencií, aby rozhodli, či sa má prijať tá alebo oná gestika, ten alebo onen symbol. Je to napríklad v prípade kresťanskej iniciácie dospelých alebo krstu detí. Pravda, priestor pre takéto prispôsobenie je veľmi obmedzený. Na druhej strane bolo by nebezpečné otvoriť v tejto oblasti len tak bez ďalšieho všetky dvere. Nemožno totiž myslieť na zavedenie vizuálnych prvkov do našej liturgie, ktorá je predovšetkým auditívna, bez toho, aby sa neurobili objektívne predbežné štúdie. To sa môže uskutočniť len po etapách.

V prvej etape sa musí objektívne preštudovať symbolika a gestika, ktorú nám ponúka dnešná liturgia. Už na začiatku tohto článku sme povedali: istí ľudia so sbytočnou horlivosťou zavrhlí všetko, čo im pripadalo formalistické a nevhodné, no voči čomu veriaci nepocitujú vždy to isté. V tejto oblasti vládne ešte často všemocný klerikalizmus, ktorý veriacim vmucuje vlastné pocity.

Druhá etapa by mala odpovedať na otázku, v ktorom momente liturgie sú na mieste symboly a gestika. Pochopiteľne, vyžaduje

si to nové výakumné práce, lebo symboliku a gestiku nemožno zavádzať umelo a násilne. Treba ju študovať z odbornotechnického hľadiska a nesmie sa nanucovať umelo. Treba sa vrátiť do dejín a tento dejinný výakum musí sprevádzať antropologická výakumná práca, ktorá je veľmi ťažká.

Tretia etapa je rozhodujúca: to, čo bolo kedysi, nesmie sa násilne a bez možností námietok nanucovať tomu, čo treba uskutočniť dnes. Tak treba preskúmať, nakoľko niekdajšie symboly a gestá vo svojich rozličných aplikáciách zodpovedajú ešte potrebám dneška. Avšak odpovede na túto otázku, či už kladné alebo záporné, nesmú byť rozhodujúce. Lebo či nejaký symbol alebo gesto pôsobí ezotericky, nie je samo osebe rozhodujúce s absolútnou platnosťou. Ak sa vyžaduje inkarnácia liturgie na základe toho, že Kristus sa stal človekom, je táto adaptácia určovaná aj tým, že Kristus sa inkaroval v danej kultúre a my musíme rešpektovať aj viditeľnosť tejto Kristovej inkarnácie.

Existujú teda symboly a gestá, ktoré nie sú zrozumiteľné a vyžadujú si katechézu. To, ostatne, platí aj pre inšpirované slovo, ktoré je začlenené do nejakej kultúry a túto kultúru musíme rešpektovať. Treba študovať možnosť, ako zaviesť nové gestá a symboly. Ide pritom o chýlostivú prácu: je potrebná, ale predpokladá múdru obozretnosť a veľmi jasné vedomie, že výsledky antropologického prieskumu samy osebe nie sú rozhodujúce.

Ak je liturgia život, netreba sa čudovať, že je stále vo výstavbe.

Stanoviako redakcie: Týmto príspevkom sme otvorili okno. Kto má oči na hľadanie, nech pozerá. Kto má uši na počúvanie, nech počúva. Článok bol publikovaný pred 10 rokmi v CONCILIU. V tejto problematike sa aj u nás čo to pchlo, aj keď svetaká vrchnosť je v serehu. Tým, čo sa obávajú scestia: "ECCLESIA SEMPER REFORMANDA!" /LUIS MAC DONALDO + ADRIEN NOCENT/

Luis Maldonado

Teologická zeditácia o umení v liturgii

K ekumenickému príspevku Oliviera Clémenta

Mnohé obce sa v rámci rímskej liturgie, reformovanej po Druhom vatikánskom koncile pokúsili vytvoriť predovšetkým evanjelicko-evanjelizujúci a až na druhom mieste kreatívny druh osláv. So zreteľom na prvý cieľ pokladá sa za dôležité, aby liturgia bola svedectvom chudoby zvestovanej v blahoslavenstvách. Musí sa prejavovať "chudobnými prostriedkami". Pokiaľ ide o druhý zámér, myslelo sa, že si vyžaduje spontánnosť.

Tieto dobré úmysly priniesli svoje ovocie, ale aj svoje problémy. Z nedostatku skúseností a obaľhlej prestavby o tom, čo je evanjelizácia a čo kreativita, dospelo sa k akejsi amputovanej, zmrzačenej liturgii, k liturgii, čo nič nehovorí, t.j. k takej liturgii, ktorá nemá skutočnej výraznosti, lebo jej chýba pôdstatná, totiž umelecká forma výrazu. Zvestovanie a predovšetkým slávnosť viery, ktorá sa uskutočňuje v liturgii sú možné len vtedy, ak sa dotknú určitých hĺbok človeka. A prístup na túto rovinu vedie len cestou určitej estetickej skúsenosti. Okrem toho nie spontánnosť, ale umelecký výraz je výsledkom kreativity. Tvorivý čin /t.j. ťažký, zdĺhavý vývin, odhaľovanie štruktúr/ sa často zamieňa s improvizáciou. Dôsledkom toho bola úbohá, biedna, frustrujúca liturgia.

Tento článok chce prispieť k osvetleniu tejto problematiky. V priebehu jeho prípravy vyšlo dielo Oliviera Clémenta "Le visage intérieur". Sižilo mi ako "nit", keď som dôkladne prečítal o ťažkých otázkach, ktoré naša téma obsahuje.

Ak je pri všetkých veľkých problémoch potrebné pozrieť sa na východné cirkvi a na ich postoj k týmto otázkam, platí to tým väčšmi o otázke, ktorá nás tu zaujíma, nakoľko ich realizácia a ich senzibilita v oblasti umeleckého výrazu je nielen vynikajúca - ale má aj prekvapujúcu aktuálnosť. Nie je tajomstvom, že rozličné skúsenosti s novou liturgiou tak v katolíckej /napr. v obci St. Gervais v Paríži/ ako aj v protestantskej oblasti /pozri správu H.Coxa v knihe "Verführung des Geistes", Stuttgart

1974/ sa inšpirovali byzantickou liturgiou.

Dielo O. Clémenta však nevychádza len z ortodoxno-východnej inšpirácie, ale aj zo srdca západnej Európy a jej pôvodnej kultúry. V tom je jej dvojitý pôvod. Preto umožňuje priblížiť sa k takému vytúženému ekumenickému stretnutiu. Ak budeme sledovať len niektoré jej postrehy, intuitívne poznatky a materiály, dostaneme syntézu, ktorá bude môcť obsiahnuť problematiku tohto osobitného článku.

V liturgickej tradícii predstavuje slovo podstatný výrazový prvok. Ale toto slovo sa vo vnútri slávnosti zapája do celokového umeleckého vzťahu a akúsenosti svätej krásy, ktorá upokojuje a utišuje zmysly. V liturgii sa vždy hľadala integrálne umenie, ktoré by spojilo umenia času s umeniami priestoru /básnictvo a hudbu s maliarstvom a architektúrou/. Všetky aspekty slávnosti - vôňa kadidla, svet sviečok, spevy, obrazy - sú symbolmi neba a zeme, ktoré sa stretávajú v tele Kristovom, v plameňoch Ducha.

Liturgia nás drží v zajatí, keď nás uchvacuje v našej telesnosti, ktorú potom otvára pre svoj duchovný svojráz. Jej krása je mimo toho, čo nazývame krásou. Je to krása, ktorá sa k nám dostáva, keď prešla krížom a zmŕtvýchvstaním. Prekypuje mlčaním a svetlom.

Dotkneme sa niekoľkých týchto umelecko-expressívnych prvkov liturgie, aby sme objavili ich význam vo vnútri špecificky teologického, duchovno-christologického horizontu.

Na prvom mieste je slovo. Dnes, po reforme liturgie, je to zaiste hlavný výrazový prvok. Hojne sa používa, ale aj sa zneužíva. Preto treba nastoliť rovnováhu a slovu dať jeho protipól: mlčanie. Mlčanie je základný výrazový prostriedok, vzhľadom na slovo antitetický, a ak to berieme v pozitívnom zmysle, nie je to číra mlčanlivosť, ale bohatosť, hustota, presah, nevypovedateľnosť.

Avšak pojmová dvojica slovo-mlčanie ako dialektika výrazu nie je len čisto formálnou alebo psychologickou otázkou. Má teologické pozadie, ako vo všeobecnosti celá naša tematika, hoci by sa zdala akokoľvek formálna. /Aj tu forma predpokladá obsah. Vo svojej poslednej hĺbke slovo zodpovedá logosu, mlčanie duchu. Slovo a mlčanie majú korene v trojjedinej skutočnosti logos-pneuma. Pneuma je závan, dych, vydýchnutie-vdýchnutie jedného, ktorý je nositeľom slova; je to mlčanie jedného v srdci slova.

Duch nemá svoje vlastné meno /a ani vlastnú slávnosť, ani vlastné modlitby/. V pôsobení Trojice "ad extra" Duch sa vznáša nad "vodami" ako vták, ktorý sedí na mláďatách, aby ich vyselel, dáva júc im svoju istotu a svoje teplo. Je "kozmickým Duchom svätým", ktorý robí tvorstvo priepustným, poréznym, poddajným voči pokynom logosu, ktorého slová môže teraz vnímať vo všetkých veciach /lógoi spermatikoí/.

Po druhé; predstavuje viera ako súhlas s tajnou prítomnosťou, ktorá sa prejavuje ako prijímanie a participácia na vitálnej, zbožšťujúcej "energii", istý druh "implózie" mlčania. Tu stráca človek slovo. Keď ho znovu nájde, je to slovo preniknuté mlčaním, ktoré je zaliate onými trblietavými kvapkami "ožiarého súmraku". Jasot Ducha sa vznáša v ňom. Stáva sa slávnosťou.

Tento vydychujúci dych bôží, je Duchom, preniká do dýchania človeka. "Ducha treba dýchať", hovoria otcovia. Tu sa premieňa kresťanské mlčanie, plod Ducha, na dobrú pôdu pre rozjímanie, pre rozjímavú modlitbu, dvojča liturgickej modlitby, suchologického slova. A práve rozjímavá modlitba nás spája s tým, čo nám dnes ponúka ďaleký východ: rytmickú modlitbu, ktorá sleduje dýchanie, krvný obeh, všetky rytmy našej telesno-osobnej skutočnosti.

V niektorých obciach predchádza začiatku slávnosti úradne polhodina rozjímavého mlčania.

Vynikajúcou formou telesno-rytmického výrazu je tanec, ktorý sa dnes nacvičuje v rámci liturgických úkonov znovu aj ako doplnok slova. Je ďalšou možnou křišťalizáciou spomínaných pneumatologických predpokladov. Žalmista hovorí: "Chváľme meno nášho pána tancami" /Žalmy 149, 3/.

Mlčanie preniká slovo, ale nevstrebáva ho, práve tak ako Duch vo večnosti spočíva nad logosom a pôsobí v jeho prevtelení a v premieňanom zbožštení jeho ľudakosti bez toho, že by ho minimálne zatienoval, ale práve naopak, posilňuje ho. Mlčanie nie je predovšetkým len niečo, čo slovu predchádza alebo za ním nasleduje. Je aj jeho vlastným zovnútorňením.

Tak sa mlčanie sprítomňuje v liturgickom slove pomocou básne a hudby. /Prichádzame k umeniam doby, k dvom ďalším dôležitým výrazovým formám tohto celostno-integrálneho umenia, ktoré predstavuje liturgia/. Najmä vokálna hudba, liturgický

spev, sa stavia do služieb slova, či lepšie povedané, stavia slovo do služby mlčania. Obracia slovo v mystérium.

Rytmus spevu a hudby prelamuje eebaskromnosť reči, zjavuje vonkajšok tajomstva, ktoré je mu vlastné. Je katalyzátorom búšiaceho mlčania tela a pomocou neho dáva srdcu "ono iné telo, ktoré prebýva v poslednej hĺbke našej telesnej skutočnosti." Práve tu, v tomto "ďalšom vnútri", v tomto zovnútornení, v tomto vnútoranom základe - telo, srdce, mlčanie - vznikajú symboly a obrazy, poézia, v ktorej sa stretávajú nebo a zem.

V speve hudba zbavila slovo "pojmového" obsahu, aby mu dala možnosť rozvinúť pomocou tónu zvláštny, ešte fascinujúcejší vplyv, očarenie.

Keď sa slovo stáva liturgickým spevom, udivujúcim spôsobom spája antinómiu a symbol. Máme na mysli antinómiu nepríbližiteľného mystéria a božakej "filantropie", nekonečna, ktoré sa dá ohraničiť a "definovať", nepochopiteľného, ktoré chce byť pochopené.

V dynamike tejto antinómie sa musí štruktúra spevu stať nevyhnutne symbolickou. Jeho symbolikou môžu byť "zázračné činy" Boha v Písame alebo kozmická symbolika, ktorá sa vo svetle transfigurácie odhaľuje vo svojom poslednom zmysle. Horiaci trňový ker sa takto stáva obrazom Matky Božej, znakom osvetlenej zeme, seme ľudí žijúcich v Kristovi a v jeho eucharistii: Voda poukazuje na vodu smrti a zmŕtvychvstania. Tri pohyblivé prvky - oheň, víctor a živá voda - predstavujú ducha, ktorý v eucharistii naplnia nepohyblivú zem energiou. A nakoniec kríž, ktorý je prefigurovaný do stromu raja, do Noemovej archy, do Jakobovho rebríka, mení sa na strom života, ktorý navždy spája stvorené s nestvoreným.

To, čo sme povedali naposledy, sa vzťahuje skôr na spev ako na text. Dá sa to preto preniesť aj na liturgickú poéziu. O nej tu musíme hovoriť nielen preto, že je kvalifikovaným prostriedkom slávnostného výrazu, ale aj preto, že momentálne je tiež v biednom stave.

Nápadný je takmer úplný nedostatok lyrických, hymnických textov /odhliadnuc od žalmov/ v terajšom Missale Romanum. Tento fakt je ešte šokujúcejší v porovnaní s priam obrovskou záplavou poetického materiálu, z ktorého sa skladajú byzantské oslavy

/najmä keď sa hory oficia spájajú s eucharistiou/.

Rozhodujúce spojivo pre obnovu by mohla byť veľká liturgická báseň, ktorá vznikla v druhej polovici prvého tisícročia nielen na východe, ale aj na západe a dodnes je živá. Dnes sme povolaní na to, aby sme sa - pochopiteľne, vo svetovom meradle - znovu vrátili na cestu otcov. Práce liturgického básnického umenia, ktoré teraz vidno najvýš v obrysoch, sa podarí len vtedy, ak budú pokračovať v uvedených tradíciách, keď sa so zreteľom na ne zaradia do určitej kontinuity.

Je príznačné, že ohniskami, z ktorých vychádza najlepšie východné a západné hymnárrium, sú kláštory a dnešné navhodnejšie skúsenosti pochádzajú tiež z kláštorných spoločenstiev /dnes je kontext starých púšti rozšírený o nové púšte samoty veľkomiest. Kreativita pre liturgické texty, najmä ak ide o texty poetické, nachádza priaznivú živnú pôdu v dlhodobom trpezlivom modlení, v prísnej, stálej, pravidelnej meditácii.

Spomedzi priestorových umení, ktoré tvoria tento celostný súvis umení liturgickej slávnosti, prispieva najmä maliarstvo k tomu, že liturgia sa vníma aj esteticky. Maliarstvo odhaľuje tajomstiev vecí v samozrejmosti svetla a neukazuje ich tak, akoby šlo o nejaký "iný svet", ale o zbásnenie reálneho, o jadro vecí. Ukazuje ich ako čosi, čo z nich robí to, čím sú, ako čosi, čo uskutočňuje ich pravdu, ich pokoj v bytí. Neusiluje sa o vonkajšiu podobnosť, ale chce zjaviť tajomstvo, ktoré stále ukazuje a súčasne skrýva: tajomstvo zjavenia.

Môžeme si pritom pomyslieť na slovo, ktoré sprevádza v knihy Genezis jav vecí a bytostí: to. Znamená súčasne a rovnako: skutočný, krásny, dobrý. /To isté platí pre grécke biblické kalós /. Maliar vidí a pomáha vidieť, že "to je skutočné, dobré a krásne." Preniká do vecí a spôsobuje, že sa rozvíjajú v dôvernosti a dôstojnosti bytia. Veci sa mu otvárajú. Pomer medzi maliarom a svetom je intímny.

Tomuto procesu maliarskeho umenia zodpovedá stará grécka predstava sveta vecí. Phýsis je to, čo odhaľuje tajomstvo, čo sa zjavuje, ale nie celkom ukazuje. A prvá byzantská estetika, ktorá inšpirovala staviteľov Hagie Sophie, necháva zúčastňovať sa na podobnej úlohe téchne. Umelecká "technika" je plodenie a pôrod, ktorý odhaľuje tajomnú krásu vecí, prináša ich na svetlo. Matéria, materiály sa prostredníctvom umelca menia na krásne

manželky a neakór na plodné matky, ktoré prinášajú na svet deti, deti svetla.

Maliar a vo všeobecnosti výtvarný umelec vôbec vie žiť v mlčaní, kým svet okolo seba pochopí nielen ako telo z mäsa, ktoré sa mu predstavuje, ale ako rúcho svetla. Zisťuje zároveň, že telo nie je uzavreté do "odevu kože", ale že je spojené s vetrom, slnkom, akalmi, oblakmi. A to isté vnímanie, keď sa dostaneme do kontaktu s dielom umelca. Cítíme sa ako telo svetla, ako sa toto naše telo rozpína až do najvzdialenejších zákrut kozmu. Maliar učí vidieť. Zajatca svojej náhlivosti a dychtivosti, vyhmatáva na človeka tento okamžitý a nevyhnutný. Pomáhať niekomu vidieť, znamená to pomáhať mu k tomu, aby si zachoval, aby prijímal existujúce a aby to prijímal ako prítomnosť a dar, ako okamih večnosti a ako milosť.

Znamená to pomáhať vnímať onen svet, ako sme povedali, nie ako "iný svet", ale ako zjavenie bytia: tajomstvo svetla.

Umenie ikony ukazuje ešte presnejšie, že inkarnácia naozaj uchopila materiu, že naozaj sa k nej dostala, že ju tajomným spôsobom osvetľuje a reprodukuje jej podstatnú sakramentalitu. V Kristovi sa materiu stáva "duchovnou", je preniknutá "energiami" Ducha. Tak sa tvár človeka stáva sakramentom krásy. Ikona hľadá "nevysloviteľnú krásu svietiacej glórie tváre Kristovej" a "účasť na duchu vo vnútri svetla", a pokúša sa ju vyjadriť.

Pretože pôvodná podstata krásy predstavuje ono svetlo, ktorým je Kristus; Kristus, ktorého alexandrijskí teológovia opisujú ako "svetlo svetla", "večné iakrenie božského slnka", "leak otca", "vyžarovanie slnečného svetla". /Alexandrijská teológia 4. a 5. storočia symbolizuje vzťah Krista k jeho Otcovi obrazmi nevyčerpateľného bohatstva slnka/.

Krása je božské meno, božská energia, jedna z podstatných podob prítomnosti božej v jeho stvorení, jeho extáza. Prostredníctvom Krista nastoľuje božská krása vo svetle znovu ľudskú krásu. Takto znie jedna antifóna slávnosti na pamiatku znovuobnovenia uctievania obrazov: "Znovunastolil obraz Boha v jeho pôvodnej dôstojnosti a spojil ho s božskou krásou". A Cyril z Alexandrie poznamenáva: "Krásou Syna v čase sú ľudia vedení k večnej krásy" /Thesaurus 559/.

Dnes ~~nie~~ viac ako kedykoľvek predtým znovuobjavili poslednú krásu, ktorá prináša závan a oheň ducha. Pretože duch je "hypostázou krásy". Posledná krása je krása tváre božej v človeku, ikony zmŕtvychvstalého; a táto posledná krása je aj krásou tváří ľudí v Bohu, krásou ikon zmŕtvychvstalých. V priestore BOH - ľudstvo je vlastným priestorom ducha, je "horiaci ker", zem zjednotená s nebom. V duchu krásy vystupuje Boh sám zo seba - krása je extáza Boha - a zem sa otvára tiež. Potom rozkvitne raj.

Treba však dodať, že poslednú krásu nemožno oddeliť od tvorivej lásky. Keď človek objaví vo veciach slová logosu /"Biblia sveta" alebo "Lógoi spermatikoi" podľa cirkevných otcov/ a v mnohých utrápených tvárach spoznáva nescudziteľnosť ikony, stáva sa osobou v spoločenstve a spolupracuje na pretvorení sveta.

Kultúra tvorená kresťanstvom sa vždy pokúšala odhaliť v tvárach tajomstvo a vysvetliť ho, aby oslobodila svet od jeho idolov, od jeho mágií, od jeho narcisistických preludov. Ale toto odsakralizovanie sveta je len krokom k jeho pretvoreniu. Umenie podľa toho je alebo má byť svedkom onoho ducha, ktorý prichádza, ktorý preniká stále viac na povrch a pre ktorého nejstuje ani sakrálne ani profánné, ale len "krása sveta ako ikona ríše", to znamená: pravda vecí vo svetle.

V tomto procese pretvárania sa tvár stáva "pohľadom", ako hovoria starí askéti, to jest maximálne priehľadnou, dokonalou transparentiou; a z vecí vyžaruje "splendor veri", podľa definície, ktorú dali kráse naši predchodcovia. Inými slovami, tajomstvo pravdy bytostí a vecí, ktoré sú oslobodené do všetkej neprehľadnosti, banality alebo akéhokoľvek somnambulizmu, vystupuje vo svetle, ktorého nedosiachnuteľný prameň je sprítomný v Kristovi, ktorý vstal zmŕtvych.

IKONOGRÁFIA VO VÝCHODNÝCH CIRKVÁCH

I. Obsah ikonografie

Od začiatku nebola ikonografia vo východných cirkvách umením pre umenie, ale umením pre cirkev. Hlbšie ciele cirkvi a jej požiadavky určovali preto bezprostredne obsah ikonografie. Pritom v popredí stálo odôvodnenie viery v duchovnej skutočnosti, v nesmrteľnosti duše a v spasení, ktorou je pre nás Boh. Veriaci musel pritom najlepšie poznať a naučiť sa, že na ceste k Bohu musí bojovať proti mocnostiam temna a proti rozličným podobám zla a že musí byť dokonca ochotný k mučeníctvu, ako bol ochotný Ježiš, spoštolí a mučeníci viery. Cirkev ich veriacim predstavovala ako príklad, aby boli pre nich vzorom, povzbudením, poučením a podnetom do života.

V živote cirkvi vznikli aj mylné interpretácie pravého učenia, ktorému chcela ostať verná: prišli poblúďilci. Cirkev proti nim musela vymedziť svoju vieru a svoje dogmy a zakotviť ich do vyznania viery. Z kazateľnice sa ľuďom vysvetľovala teológia v zrozumiteľnej forme, ale najmä prostejší spomedzi nich potrebovali zrozumiteľnejšie a konkrétne spodobenie viery, ako to mohli urobiť dogmy a teológia.

Východná cirkev hľadala pre uspokojenie všetkých týchto potrieb pomoc v maliarstve. Ortodoxné ikony, ako výsledok týchto snáh, zodpovedali v tom čase priam zázračne týmto požiadavkám a potrebám. Z toho názorne vidno, že obsah ikon bol veľkou mierou úzko zviazaný so životom, vývinom a celým ústnym poňatím Cirkvi.

Najmä po spore o obrazy a po víťazstve ortodoxnej viery, sa ikony používali opäť podľa starej praxe. Používanie ikon sa pokladalo za víťazstvo ortodoxie a sviatok ortodoxie tento deň pripomína. Ikonové maliarstvo sa označuje za dogmatické ikonové maliarstvo, veď to, čo ikony predstavujú, sa vzťahuje na dogmatické pravdy. "Vševládc" nemalovaný na kupole chrámu poukazuje súčasne na Otca i na Syna a je tak výrazom dogmy o jednote v božskej prirodzenosti /konsubstancielite/. Dogma o Perse ako pravej Matke božej /óntos theo-

tókou/, ktorá bola definovaná na koncile v Efeze r. 431, sa po spore o obrazy predstavuje stále tým charakteristickým spôsobom ako Matka božia s Ježiškom na kolenách v aspidovej klenbe oltárneho priestoru. V aspidovej klenbe oltárneho priestoru sa zvyrazňuje dogma o prvom a druhom príchode Kristovom zobrazení prípravy trónu /*etoimasia*/ s prázdny trónom posledného súdu a s nástrojmi utrpenia nášho Vykupiteľa.

Od macedónskej dynastie a najmä v čase cisárov Komnénov /10.-12. str./ pokračoval ďalší vývin duchovnosti v kláštorech a starostlivosť o túto duchovnosť v cirkevnej literatúre spolu so štúdiom apokryfového písomníctva viedla k obnove a obohateniu obsahov zobrazovaných na ikonách. Najmä v čase dynastie paleológov tu možno hovoriť o "epickom umení". Odvtedy sú ikonografické vyobrazenia bohatšie a predstavujú viacero osôb; v chrámoch sa zjavujú maľby na námety zo žalmov, hymien a výjavy z apokryfov.

Všimnime si však vec bližšie. Ako sme už spomenuli, viera cirkvi určovala a zdôrazňovala obsah ikonografie kresťanského východu už od začiatku osobitným spôsobom. Ortodoxná cirkev sa na prvom mieste zaujíma o krásu tohto duchovného sveta a pokúša sa ju zobraziť a interpretovať všetkými prostriedkami, ktoré má naporiadzi. Transcendentný obsah tohto sveta nie je fyzická krása alebo prirodzené dobro. Preto cirkev nechce zobrazovať ani to, čo je na prirodzenej rovine pekné a dobré /*tó katá phýsin kalón*/. Je chybou, ktorá vedie len k zmätku, ak niekto meria a posudzuje byzantské ikonografiu mierou ideálu krásy klasického staroveku. Úmyslom a ideálom starého gréckeho umenia vždy bolo zobrazovať prirodzené dobré a krásy v dobre známej nerozdielnej jednote "*kalós kagathós*", v jednote krásy a čnosti. Naproti tomu úmyslom a cieľom východnej ikonografie je nechávať prehovoriť kategóriu *svätosti*. Je samozrejmé, že sa to nedosahuje zobrazením fyzicky krásneho, poprípade, že táto krása v podstate nie je *rozhodujúca*. Podľa umeleckého ideálu staroveku sa mala krása zobraziť tým, že sa ukázalo, ako boli veci preformované podľa zákonov prirodzeného dobra.

Naproti tomu sa však vo východnom cirkevnom umení krása rekonštruje prirodzeným spôsobom vecí, ale ich hlbokým obsahom, ich vhodnosťou podporovať vieru a slúžiť ideálu

viery. Svätý Ján Zlatoústý to vyjadruje veľmi jasne a veľmi príznačne: "Tak hovoríme o každej nádobe a o každom nástroji, o každom zvierati alebo každej rastline, že sú pekné, nie hádam pre ich farbu alebo tvar, ale pre službu, ktorú spĺňajú".

Pre cirkev je preto dôležitý vznešený cieľ, hlbší obsah vecí, ich vyššia duchovná povaha. Pre ňu je dobré to, čo svojím tvarom, svojou farbou alebo najakou svojou vlastnosťou môže vyjadrovať a reprodukovat takéto obsah. Východné umenie v dôsledku toho nekopirovalo prírodu. Ani forma a farby neboli preň nikdy cieľom pre seba. Využívalo však umelecké techniky a skúsenosti umelcov ako prvky, aby veriacich oboznámilo s duchovnosťou, v službách ktorej toto umenie stálo. Preto sa mu podarilo reprodukovat pomocou mimoriadne abstrakcie hlbší zmysel a podstatné obsahy ortodoxie.

II. Ikony v bohoslužbe východných cirkví

Od začiatku stálo v strede bohoslužby a tvorilo jej podstatu tajomstvo svätej eucharistie. Avšak zriedkakedy ono poukazuje na tajomstvo božského poriadku spásy. Nielen cirkevní otcovia sa jednohlasne priznávajú k tomuto základnému významu svätej eucharistie, ale aj cirkevné umenie ho vyjadruje vo svojich najstarších svedectvách. Veriaci pocítili dielo Kristovej spásy, ktoré sa tam sprítomňuje a aby sa zúčastnili pri stole Pánovom /Trápeza Kyriou/. Na to sú zamerané modlitby, hymny a kázeň. Liturgické úkony kňaza sú opakovaním toho, čo Kristus konal na zemi ako Najvyšší kňaz.

Pred obdobím macedónskym a konnenských cerihradských cisárov sa božia služba /Theia Leitourgia/ slávila väčšinou vo svätyni oddelená od ostatného kostola obrazovou stenou, pod cibóriom /nadstavbou/ nad oltárom, podobným baldachýnu, pred výklenkom, v ktorom sa zavše jediný raz, väčšinou však dvakrát predstavoval Najvyšší kňaz, Kristus. Apoštolom, ktorí sa k nemu pôvodne približovali bohobožne v hierarchickom poradí, neskôr ako skupina, podáva na jednej strane svoje telo, na druhej strane svoju krv. Ešte neskôr sa tu bohoslužba predstavovala tak, ako sa odohráva vo svojej ideálnej forme v nebi: anjeli preoblečení za diakonov nesú v procesii pred Najvyšším kňazom, Pánom, sväté dary, ako to môžeme vidieť na vynikajúcej freske Perivleptosouho kostola.

v Grécku, ktorá pochádza zo 14. storočia. Pod obrazom božskej liturgie sú spodobení "sebízontes", uctievatelia, hodnostári a biskupi, najmä z čias paleológov, s liturgickými zvitkami kníh v rukách - boli to vytváratelia a vydávatelia božskej liturgie. Všetky tieto osoby boli nerozlučne spojené so zobrazeným tajomstvom. Od dvanásteho storočia sa to zdôrazňuje ešte jasnejšie, zobrazením obetovaného baránka na miske pre obetný chlieb /diskos/. Z tohto obrazu vznikol neskôr melismós: Pán je zobrazený na tejto miske ako dieťa rozdelené na kúsky. To poukazovalo na obetovanie baránka, ktoré uskutočňoval kňaz pri oltári.

Spomenuté bohoslužobné témy základne určujú takzvaný ikonografický cyklus, ktorý spolu s dvoma ďalšími cyklami - dogmatickým a cyklom sviatkov - prevláda od byzantských čias. Možno preto tvrdiť, že bohoslužobný cyklus je pre existenciu východnej ikonografie veľmi príznačný.

Zatiaľ čo východná cirkev nás, "ktorí predstavujeme mysticky cherubínov", vyzýva na rovine naponímania, aby sme "odložili všetky svetské starosti a veci" a mohli prijať Kráľa, ktorého neviditeľného prevádza zástup anjelov, ortodoxná ikonografia nám hmatateľne pomáha toto pozvanie nasledovať, keď nám viditeľne pred očami predvádza "Svätý, svätý, svätý" cherubínov. Idealizované postavy anjelov, ktoré prinášajú bohabojné dary svätcovi, Pánovi, a apoštolí, ktorí z jeho dôstojných a čistých rúk prijímajú v pokore a ľútosť, vedomí si svojej ľudskej malosti, prijímanie, sprostredkujú veriacemu pocit, čo znamená zývaná hymna cherubínov. Celá zobrazená duchovná atmosféra vedie k porozumeniu toho, čo sa spieva v hymnách. Myslí, že nijakému inému umeniu sa nikdy nepodarilo vyjadriť to, čo chcelo, takým spôsobom, ako to vidíme v ortodoxnom umení v Mystre. Na slávnej freske v Parivleptosovom kostole nesú anjeli v zduhovnej, takmer natelesnej podobe slávnostného rytmu nádhernej procesie, v báni a váhavo sväté dary a zakrývajú si pred sväťou obetou tvár. Vo vydatenej zduchovnenosti všetkých týchto postáv sa pozorovateľovi objavuje výhľad do iného sveta. Ako nikdy predtým, ako nikde inde, pociťuje ducha liturgickej hymny: "Každá telesná bytosť a každý smrteľný človek nech zachová ticho. Stoj tu so strachom a tras sa. Nemysli na nič pozemské, nemysli na

seba." Dokonalej technike a veľkolepému štýlu Bohom nadaného maliara ikon sa podarilo vytvoriť tento nezabudnuteľný komentár nádhornej hymny. Tu sú veriaci presadení do vznešenej výšky sveta, do ktorého ich má zaviesť bohoslužba.

Zo všetkého toho, čo sme tu napísali, sa ukazuje význam ortodoxného maliarstva ikon ako liturgického umenia, ktoré veriacemu robí zrejým a pochopiteľným vznešený obsah bohoslužby a najmä najvyšší bohoslužobný úkon, svätú Eucharistiu.

III. Iné prvky bohoslužobnej ikonograf. východných cirkví

Ikonografia východných cirkví nie je len bohoslužobným umením, ale aj teologickým. Jej témy sa nevzťahujú bezprostredne na udalosti dejín spásy, lebo sú poznačené úvahou ortodoxnej teológie.

Rímsko-katolícke kostoly sú často vyzdobené obrazmi a výjavmi z utrpenia Pána. Uvedme len príklad steníc krížovej cesty. Výzdoba kostola je jednostranne a prehnane zameraná na Ježišovo utrpenie. Už pred vstupnou bránou prijímali tieto cirkvi veriacich často s obrazom posledného súdu, mahána-júceho streeh.

Naproti tomu priestor veriacich v ortodoxných kostoloch je zaplnený scénami z dvoch hlavných sviatkov /Dodekárton/, ktoré predstavujú rozličné situácie - udalosti - z celého života Spasiteľa, od jeho narodenia až po Nanebovstúpenie, čiže nielen jeho utrpenie. Inými slovami: upozorňuje sa tu na teológiu božského spasenia a tá sa nevyčerpáva len utrpením Pána.

Nech čokoľvek učí bohoslužba, či už cirkevné hymny a slová z kazateľnice, všetko toto je názorne vysvetlené vo výrečnom mlčaní ikonografie. Najmä kríž klenby, ktoré pokrýva východné kostoly /krížová kopula/ a vo svojich štyroch častiach poukazuje na celý život Spasiteľa, dáva veriacemu, ktorý pod týmto dôležitým symbolom kresťanstva stojí, vedomie, že stojí pod ochranou znamenia Pána /Kyriakón semeíon/, ktoré obsahuje celé učenie kresťanstva a vyjadruje ho /porovn. 1 Kor. 1,18/ "slovo Kríža". Pri vchode do kostola, pri "kráľovskej bráne", prijíma veriacich Ježiš /brána, t. j. Ježiš ako učiteľ,

Mt 23, 10/. Veď nám prisľúbil: "Ja som tie čvere. Ak niekto vojde cezo mňa, bude spasený" /Ján 10, 9/.

Z kupoly, ktorá vyčnieva uprostred kostola, tam, kde sa križujú klenby, ovláda neskôr priestor pre veriacich víťazná postava Všemohúceho /Pantokrator/, "Pána odetého do chvály a nádhery". Tento výjav ožaruje jasné svetlo, ktoré hojne dopadá cez okenný veniec vo valci kopuly. Svetelný efekt nepriameho a priameho osvetlenia spôsobuje, že obraz Všemohúceho skoby vystupoval z ohromnej hĺbky kopuly, zo stredu križa, tvoreného klenbou. Zdá sa, že tento stred je do nekonečna rozšírený na Pantokratora, skoby sa tu chcelo ukázať, že stred križa je víťazstvom zmŕtvychvstania, že víťaz nad smrťou, nekonečný Pán, ktorý býva na nebesiach a "sleduje veci na zemi", nesmrteľný kráľ vesmíru, pred ktorým sa sklóní každé koleno na zemi, na nebi a pod zemou /Fil 2,10/, že tento víťaz dodáva križu svoj význam a svoju podstatu.

Celá kupola je pre východných kresťanov konkrétne symbolom neba, zatiaľ čo obraz Pantokratora, ako sme už poznamenali predstavoval osobitne "Otca a Syna súčasne" a tak bol výrazom učenia o ich jednej podstate. Okrem toho musíme brať do úvahy tri iné aspekty byzantínskeho Pantokratora. Je Tvarca, Záchranca a Sudca. Tento trajitý teologický význam sa v ikonografii východnej cirkvi úspešne koncentroval a presvedčivo vyjadril v jednom obraze. Preto má byzantský Pantokrator kráľovskú nádhernosť Tvorcu, pomáhajúcu dobrotu a čínorodé zľutovanie Vykupiteľa a prínosť neustranného Sudcu. Aj tu vytvorilo umenie, ktoré slúžilo ideálom Cirkvi, dielo s veľkým účinkom a veľkou silou výpovede, ktoré vyjadruje celú teológiu /Stvorenie, Vykúpenie a Zkončenie/.

V apsidovej klenbe svätyně východných cirkví je vyobrazená Theotokos /Matka Božia/, väčšinou obklopená dvoma archanielmi, ako drží Jezuliatko. Táto klenba je spolu s apsidovým zaokrúhlením tou architektonickou časťou, ktorá spája strechu kostola so zemou, a hornou časťou, ktorá symbolizuje nebo, s Pantokratorom kupoly v strede, s dolnou časťou, zemou, pôdou cirkvi, kde stoja veriaci. Preto sa Theotokos nachádza medzi nebom a zemou ako "prostredáčka pre záchranu nášho plemena" a ako osoba, ktorá pomocou božského dieťaťa na rukách spája "hornú s dolným". /Oba citáty sú z Akathistoso-

vej hymny./

Pán ako učiteľ a dvere vo vchode do chrámu, Pantokrator v kupole a Theotokos v obline apsidy patria spolu k takzvanému vieroučnému cyklu východných cirkví.

IV. Vzťahy medzi východnou a západnou ikonografiou

Pre svojráz a význam východnej ikonografie je charakteristická jej hĺbka. Je úplne pochopiteľné, že umenie, ktoré je duchovné, bohoslužobné a teologické, sa v uchopení svojich tém pokúša preniknúť do hĺbky a vyjadriť vnútornú stránku tajomstiev.

Táto ikonografia sa nechce prihovoriť len k citu, ale aj a predovšetkým k duchu človeka. Nejde jej len o to mať trvalý a hlboký vplyv: veriaci majú obrazu rozumieť a podľa toho konať.

Naproti tomu existujú západné ikony Pána, takzvaného "plavého Nazerána" s dlhými vlasmi, ktoré mu zo stredu lebky vlnovite soplývajú na obe plecia, s modrými očami, s hlbavým a melancholickým pohľadom romantiky devätnásteho storočia a s veľmi naturalistickou reprodukciou celej tváre. Takýto obraz môže azda vyhovovať ideálu krásy a pocitom niektorých ľudí. Ale nedostatok expresívneho výrazu, na aký tieto obrazy trpia, nemôže dojsť tých, čo hľadajú duchovné naplnenie, čo chcú pod postavou na obraze objaviť hlboké a otriasajúce tajomstvo ikony. To je však prípad byzantských ikon znázorňujúcich Krista. Bohatstvo zobrazenia, ako napríklad široké oči, skúmaný, spýtavý pohľad a sila vyobrazenia zoživujú v maximálnej miere majestátnu a duchovnú urodzenosť Pánovej tváre.

Naše tvrdenie sa stane názornejším, ak si obrazy ukrižovania Pána v západnom umení porovnáme s podobnými ikonami na východe. Západné umenie vyhmätáva tragickú drámu človeka, ktorý musí vydržať posledné hĺbky utrpenia strachu zo smrti. Takéto obrazy sa obracajú predovšetkým na city a pokúšajú sa dojsť a otriasť oslavou utrpenia. Západní umelci súperia o to, čiže dielo má najdramatickejší účinok. Zobrazením hrôzy, strachom a svedčnosťou mŕtvol chcú u diváka vyvolať "naplnenie" - chápané v estetickom slova zmysle. Príkladom na to je okrem mnohých iných Ukrižovanie od Lucasa Cranacha staršieho /1474-

1553/ v mníchovskom Dome umenia, Ukrižovanie od Fernandezza /1556-1636/ v múzeu vo Valladolidi, Ukrižovanie od Goyu /1746-1928/ v madridskom Prade a predovšetkým Ukrižovanie na isenheinskom oltári od Grünewalda /okolo 1470/75 - 1528/ v Colmare. U posledne uvádzaného dosahuje tragédia trpiaceho Krista absolútne najnižší bod v smrtelnom zápese, zmierajúceho s krčovite napnutými ťmami, s penou v ústach, s vystupujúcimi zubmi a napuchnutým jazykom.

V protiklade k zobrazeniu "križovania v západnom umení nechcú východní ikonografi jestrif len city, ale oslovovať celého človeka, celú bytosť veriaceho. Preto vytvorili ikony ukrižovania, kde namiesto utrpenia martýria prevláda na tvári Pána kráľovská majestátnosť /majestátnosť ovládaného utrpenia/, pokoj a vyrovnanosť. Tým sa vyjadruje hlboký teologický význam obety križa, obsiahnutý v Kristovom slove "Dokonané je", t. j. dokončil som svoju úlohu.. Na obraze je to takmer hmatateľné. Zatiaľ čo sa teda chce západný maliar dotknúť ľudskou drámou citov, obracia sa ortodoxný ikonograf so svojím dielom na ducha človeka a pokúša sa mu sprostredkovať tajomstvo "božského vyprázdnenia /kénosis/ Bohočloveka na križi".

Okrem toho ortodoxný maliar verí spolu s cirkevnými otcami a autormi liturgických hymien, že telo Pána sa nerozpadlo /"Lebo Tvoje telo, Pane, nepoznalo nijaký rozklad"/. Preto maľoval telo Pánovo bez akýchkoľvek zmien, ktoré by sa mohli vyvodzovať zo smrti. Telo Pánovo "ostalo pre slovo v ňom prebývajúce bez zmeny", vyznával veľký svätec Atanáž. Preto nemajú jeho ústa nikdy spazmické krče zmierajúceho, preto nemá kalné, vodnaté oči, preto jeho pokožka nemá zeleňozitú farbu a nemá znetvorenú tvár. Vo veľkom umení východu stačí mierny sklon hlavy a zatvorené oči.

Čo platí o rozdieloch medzi západným a východným umením so zreteľom na zobrazenie ukrižovania, to sa týka aj zmŕtvychvstania. Obraz zmŕtvychvstania na západe - pôsobenia tradície, ktorá vznikla v jedenástom storočí a známa sa stala prostredníctvom Giotto - ukazuje väčšinou Pána, ako sa vznáša do vzduchu s víťaznou zástavou, akoby sa bol z hrobu odrazil mocným skokom, pričom hrob je skýmsi druhom sarkofágu, ktorého príklep z d v i h o l anjel, zrejme preto, a b y m u u m a ž n i l v y j s ť. Okrem toho ešte vidno, ako sú strážcovia zrazení k zemi. V tradícii východu sa však zmŕtvychvstania Kristovo predstavuje predovšetkým jeho zostapoz

do ríše mŕtvych. Tento typ ikonografie predstavuje Pána v hierivej nádhere v ríši smrti, ako rozlŕpáva rozboŕenú bránu pekiel a svojou pravou rukou zobúdzá zo sarkofágu Adama, ktorý zastupuje celé ľudské pokolenie. Pod zničenou bránou pekiel vidno často starca v reťaziach ako zosobnenie smrti, ktorá bola "porazená smrťou Vykupiteľa", zatiaľ čo on sám vstal mŕtvych.

Byzantské zmŕtvychvstanie tak v protiklade k latinskému typu vyjadruje oveľa hlbšiu, duchovnú význu. Naprekonateľným spôsobom sa tu reprodukuje priepastný význam víťaznej veľkonočnej hymny. V hymne sa hovorí: "Kristus vstal zo smrti. Smrťou prekonal smrť a tým v hroboch daroval život". Táto hymna hovorí o tom, že Kristus svojím zostupom do ríše smrti zvíťazil nad tým, čo mal moc nad smrťou, teda nad diablom /porovn. Hebr.2,14/ a svojím zmŕtvychvstaním prebudil a oslobodil tých, čo zomreli predtým a tak vykúpil všetkých ľudí, ktorí žili v temnote a smrti. Praotec Adam je tu symbolom všetkého ľudstva. Zmŕtvychvstanie v ikonografii východu ukazuje teda všeobecné vykúpenie, to znazené dielo spásy, ktoré bolo dokončené zostupom do ríše smrti a zmŕtvychvstaním ako dôsledkom víťazstva nad ríšou smrti. Tým bolo aj zmŕtvychvstanie Kristovo samotné. Na východe sa zobrazenie neobmedzilo, tak ako na západe, na okamih, keď Kristus spúšťa hrob.

Za panstva Turkov, najmä od 17. storočia, sa vo všeobecnosti presadil pod vtedajším silným západným vplyvom aj v ikonografii východu západný vzor Krista, ktorý vystupuje z hrobu. Tento typ mal síce dlhú tradíciu, ale nebola to tradícia ortodoxná. Tu vidno Vykupiteľa, ako vychádza z hrobu, keď anjel odvalil z neho kameň. Štyri evanjeliá sa síce zmiňujú o odstránení veľkého kameňa pred vchodom do hrobu /Mt 28,2; Mk 16,4; Lk 24,2 a Ján 20,2/, no to sa iste nestalo preto, aby sa všemohúcemu Pánovi u m o ž n i l o v s t a ť z h r o b u, ale aby ženy, ktoré prišli a Ježiša chceli poznať myrhou a aby aj apoštolí videli p r á z d n y h r o b u a mohli tak konštatovať a dosvedčiť zmŕtvychvstanie. Podľa viery cirkvi Kristus vstal "z vlastnej božskej moci a z bohatstva svojej nádhery" ešte keď bol hrob zatvorený. Okrem toho "tvorcovič nebolo uzavreté" a v hymnách sa hovorí: "Páca, ako si vyšiel zo zapečateného hrobu, tak prídeš pri zatvorených dverách ku svojim učeníkom."

Aj sv. Ján Zlatoústý učil, že anjel prišiel po zmŕtvychvstání kvôli ženám. Preto odtisol kameň, aby uverili, že vstal a aby mali možnosť pozrieť sa do prázdneho hrobu..

Nebolo by pravda správne, vyvodzovať z našej argumentácie, že ikonografia kresťanského východu nesplatila za dlhých dejín svojho vývinu daň priradenej skutočnosti, tzv. realistickému prvku. Nebolo to však rovnaké úsilie o realizmus ako na západe alebo ako ho, pravdepodobne pod vplyvom renesancie chápeme dnes. Realizmus stál v službách vyššieho cieľa a použil sa len vtedy, keď bol podriadený celej duchovnej skutočnosti a kresťanskému umeniu na východe. Kým na západe bolo realisticko-naturalistické zobrazenie cieľom samým o sebe, t. j. umelci sa usilovali o ideál umenia, slúžilo v ortodoxnom umení úlohe, ktorú si postavilo ako prvoradú a nezameniteľnú: podriadeniu materiálneho duchovnému, nižšieho vyššiemu, našej slabej prirodzenosti božskej sile. Okrem toho jasné podriadenie materiálneho duchovnému dodáva materiálnemu v týchto ikonách väčšiu krásu toho druhého, t. j. materiálny prvok sa "odieva" krásou prvku duchovného, keď naň vyžaruje a preniká ním životodarná a život meniacu sila ducha Kristovho. Na takúto meniacu silu myslel Pavol, keď písal o svojich úzkostiach a starostiach: "kým Kristus nebude stvárnený vo vás" /Gal 4,19/. Kristus "sformovaný podľa nášho podobstva, zbožštil to, čo prijal". Toto zbožštenie, túto "théosis" ľudskej prirodzenosti zažívame pri ikonách východnej cirkvi.

ČÍTANIA ZO SVATÉHO PÍSKA

Sú začiatkom a jadrom liturgie slova. V čítaniach hovorí Boh k svojmu ľudu, zjavuje tajomstvo vykúpenia a spásy, keď sám Kristus je vo svojom slove prítomný uprostred veriacich.

V odstupňovaní spievanej omše sa čítania uvádzajú až na poslednom mieste, keď to s poznámkou, "ak nie je vhodnejšie predniesť ich bez spevu". Spievanie čítaní sa teda nijako nezodrazňuje. Ak sa má čítanie spievať, tak v prvom rade evanjelium - spev 1. a 2. čítania treba pokladať za slávnostnú výnimku.

Dodnes používané nápěvy sa rozšírili v kresťanskej liturgii v stredoveku, pričom spev čítaní mal aj praktický dôvod; spev umožňoval väčšiu hlasitosť /čít. zároveň pôsobil aj slávnostnejšie/ a členenie textu melodickými interpunkčnými formulami napomáhal k zrozumiteľnosti.

Aklamácie pred evanjelium a po ňom, ktorými uznávame a hlásame, že Kristus je medzi nami, sú v 1. stupni, teda mali by sa spievať na znak úcty ku knihe evanjelia, a to aj vtedy, ak sa evanjelium číta hovoreným spôsobom. Aklamácie po 1. a 2. čítaní však treba spievať len vtedy, ak sa tie čítania spievajú.

Medzispěvy

Po prvom čítaní nasleduje rezponzóriový žalm ako tématický dozvuk starozákonného čítania a pred evanjelium sa vsúva alelujiový verš alebo v pôstnom období verš pred evanjelium ako príprava na počúvanie evanjelia.

Rezonzóriový spev žalmu je najstaršia spevná časť kresťanskej liturgie pochádzajúca ešte z apoštolských čias. Stará rímska omša má, tak ako dnes, tri čítania a medzi nimi dva žalmy. Namiesto toho druhého sa potom v 5. storočí začalo užívať aleluja.

Žalmy sa v kresťanskej liturgii rýchlo ujali vďaka ich kresťanskému výkladu. V staroveku, keď väčšina účastníkov bohoslužobného zhromaždenia nemala žaltáre, spievali sa žalmy priamo - "in direktu" - to, že spevák ich sám prednášal a zhromaždení len počúvali, alebo známejšie žalmy spievali priamo s ním. Aj medzi kresťanmi sa čoskoro začali spievať žalmy responzoriálnym spôsobom: žalmista zaspieval prvý verš žalmu, zhromaždenie ho zopakovalo, potom žalmista pokračoval v prednese žalmu a vždy po skupine veršov zhromaždenie zopakovalo svoj verš ako odpoveď - "responzum".

V stredoveku sa rozšíril antifonálny spôsob spievania žalmov: v speve sa verš za veršom striedali dve zbory stojace proti sebe. Ľud sa pripojil až na konci veršom "Gloria Patri..." - "Sláva Otcu..."

Neskôr sa začali tvoriť samostatnejšie krátke hudobné celky - tzv. antifóny - ktoré sa opakovali za každým žalmovým dvojverším. Tak sa pôvodne zotrel rozdiel medzi responzoriálnym a antifonálnym prednesom žalmov. Presné rozlíšenie je dnes ťažké. Pre súčasnú prax by mohlo byť užitočné toto rozlišovacie kritérium: responzum je krátka odpoveď, ktorú môže zhromaždenie bez zvláštnej prípravy zopakovať po žalmistovi. Antifóna je hudobne bohatší celok, ktorý sa musí zbor alebo ľud naučiť spievať.

Pre medzispěvy medzi čítaniami se po Druhom Vatikánskom koncile obnovila responzoriálna forma. Výber nápevov je voľný.

Návratný refrén žalmu, responzum, je primárne určený pre spev zhromaždenia. Jeho text je odvodený priamo zo žalmu. Aleluja je prastaré zvolenie - "velebte Boha!" - a predstavuje radostné volenie, že v evanjeliu prichádza božský Kráľ, Kristus. Verš spojený s aleluja často tvorí motto celej omše.

Kedže medzispěvy vznikli ako hudobné čiastky a aj v liturgii majú tvoriť kontrast k čítaniam, treba dať

prednosť spievaniu. Alelujový verš alebo verš pred evanjelick., ak sa nespieva, môže sa úplne vynechať.

Mcínosti:

a/ Podľa lekciónára. V lekciónári sú k jednotlivým čítaniam aj predpísané texty medzispevov, tematicky súvisiace s čítaniami dňa. Nápevy sa môžu zvoliť ľubovoľne a ako pomôcke na to slúži istý výber melodických modelov zväzku Kencionála. Spieva žalmista alebo zbor, responzum a "aleluja" opakuje celé zhromaždenie.

b/ Podľa graduála. Pre latinské omše s gregoriánskym chorálom sú predpísané spevy v GRADUALE ROMANUM a GRADUALE SIMPLEX v ročnom liturgickom cykle.

c/ Spoločné žalmy. V dodatku Lekcionára je výber znotovených responzóriových žalmov I. sč. XX., ktoré možno kvôli uľahčeniu použiť namiesto žalmov určených po jednotlivých prvých čítaniach.

MARIÁNSKA HORA V LEVOČI

Poliaci nazývajú Levočú "spišským Krekovom". Nemci za se "spišským Norimberkom". A právom. Nikde nenájdeme toľko peziatok výtvarného umenia v staviteľstve, rezbárstve a maliarstve ako tu. Nižeké východoslovenské mesto nezachovalo v budovách tak verne svoju storožitnú tvárnosť a nevyjadruje svoju kultúru tak rázovite ako tu. Ale ani nikde nepostovalo mesto tak bedlivo svoju starobylosť a nechránilo s takou pietou svoju minulosť, ako to robilo a robí mesto Levoča. Hodné je chvály, veď skrýva v sebe bohatstvo pamiatok. V tom ohľade má tak veľkú literatúru, ako máloktoré. Vzácnu prácu vykonal tu Henselmann svojimi výskumami, popisom a kresbami. V Bachovej dobe začala sa o pamiatky Slovenska zaujímať viedeňská "Centralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale", kde v časopise "Mittheilungen" levočský profesor Václav Verkleš monograficky rozoberal významne stredoveké stavby Levoče. Po jeho stopách šli opisy levočského kostola od levočského

farára Stille "Stadtpfarrkirche S. Jacobi Major in der königl. Freistadt Leutschau". Jeho nástupca opát-farár Celestín Kompaník aj historicky osvetľoval oné pamiatky. Ďalej kriticky rozoberal celý materiál levočský profesor Kolomen Demko vo svojom 516 str. diele: "Löcse története". Levočské pamiatky spracoval aj Viktor Myškovský. Šíril sa záujem o ne vždy viac a viac. Okrem historických diel, kde sú obšírne referáty o nich, najviac obohatili Levoču Kornél Divald a Dr. Ján Vajdovský. Títo neúnavní zberatelia starožitností vo svojom trojzväzkovom bohato ilustrovanom diele korunovali všetky doterajšie poznatky o tunajších umeleckých pamiatkach. Na tom pracoval i Dr. Vladimír Wagner. Ešte viac preskúmal tu každý kút Spišský dejepisný spolok počnúc rokom 1883. Každoročne vydával podielové historické knihy a "Správy z minulosti Spiša". Dr. Jozef Špirko vydal opis starého kláštora minoritov v Levoči. V minulých rokoch vyšiel menší príspevok ku dejinám mariánskej Hory v Levoči z pietneho pera prof. Rudolfa Juríka. Podávajúc tu jadrný jeho obsah, pripojujem niekoľko poznámok, aby prázdnota niektorých miest bola vyplnená skutočnými udalosťami vekov minulých a vznik kostola vsunutý do rámca mestských dejín.

Roku 1245 vzniklo kráľovské mesto Levoča. Hneď nato, po dvoch rokoch postavili Levočania kaplnku na Olivovej hore na česť Sv. Ducha. Ako iniciátor stavby označuje sa levočský farár. R. 1311 kostolík bol už zasvätený P. Márii, odkedy sa začína oficiálny kult P. Márie na Hore. Kostol r. 1470 farár zväčšil a čiastočne prestavil. Bola tu akási pustovňa. Farár uviedol sem rehoľníkov kartuziánov, preto túto pustovňu volali kartuziánskou útulňou. Pustovňu založili vraj kartuziáni zo Skaly útočiska. Počet pustovníkov kolísal. Niekedy bol iba jeden, občas i viacerí. Na výživu a šatstvo dostávali peňažitý príspevok. Mesto r. 1513 uzavrelo s levočským farárom dohodu, ktorou sa kostol na Hore zveruje do výlučnej opatery levočskému farárovi. Takto sa mesto striešalo starostí o kostol

z dôvodu, že prvotný kostol postavil vraj farár.

Nové pomery v čase protestantizmu zasiahli i do osudov kostola: dostal sa do rúk protestantov, magistrát mesta pod pokutou 12 zl. zakázal púte. Napádali pútnikov kamením, ba i so zbraňou v ruke. V dobe rekatolizácie kostol sa dostal zase do rúk katolíckych. R. 1671 konala sa veľká púť na Mariánsku horu. R. 1766 pristúpilo sa k novostavbe, lebo kostol hrozil zrútením klenby a múrov. R. 1819 kostol bol od základov prebudovaný. R. 1842 farár Dúlovič postavil na priestore za kostolom vhodnú keplnku pre katolíkov východného obradu. Konečne za farára preláta Celestína Kompeníka r. 1903 pristúpilo sa k založeniu základného kameňa nového kostola v gotickom slohu. R. 1914 bol už nový kostol hotový. Vnútorne zariadenie, maľba stď. trvala viac rokov, takže až v r. 1922 bol kostol slávnostne posvätený a odvtedy je tento krásny chrám dôstojným stánkom milostnej sochy P. Márie, ktorej vznik sa kladie do XV. storočia.

Ze tatárskeho plenu zachránili sa obyvatelia Spiša na strmom vrchu pri Letanovciach, na "Skale útočiska". Tu prežili hrozný rok mongolskej pohromy. Po odchode Mongolov obyvatelia "Skaly útočiska" hľadali asi podobnú polohu horniny, ktorá by im zaručila dostatočnú bezpečnosť proti nepriateľom. Stojanová pôda pri Spišskej Sobote im nezodpovedala, ani vrch Dreveník pri Spišskom Podhradí, a tak zo strategických ohľadov sa rozhodli pre terajší vrch, ktorý umožňoval opevniť hradobnými múrmi celý zastavaný priestor. Hradby sa stali vtedy nevyhnutnou podmienkou pokojného kultúrneho vývoja. Kráľ Karol Robert spomína r. 1312 Levoču ako opevnené mesto.

V Levoči sa vytvoril typický vzor ducha stredovekého - sídlo a srdce spišských Nemcov. V listine z r. 1271 spišskí Nemci platia kráľom ročne 300 mariek v striebre, počas vojny dávajú pod prápor kráľa 50 ozbrojených vojakov. Na základe výsadnej listiny z r. 1312 dávajú kráľom už 1200 mariek čistého striebra. V listine z r. 1323 kráľ Karol Robert menuje Levoču svojím slobodným kráľovským mestom, ktoré má

právo skladu, takže kupci museli zostať v Levoči cez tri dni a Levočanom predávať svoj tovar. Mesto sa stalo teda nielen strediskom obchodu okolia, ale i čulým strediskom obchodovania s cudzinou. Smer obchodnej cesty z Krekova bol totiž určený cez Levoču. Táto epocha rýchleho vývinu kupeckého života bola zdrojom bohatstva mešťanov.

Bohatstvo mešťanov v každom meste reprezentovali tri budovy: Chrám s plebániou a mestskou školou, potom radnica a na konci mesta nemocnica. Tie tri budovy bývali pýchou mesta. Vznešenosťou týchto budov Levoča vyniká hneď od počiatku.

Tu nechcem opisovať mestský chrám a radnicu, ale tretiu mestskú budovu, ktorá dáva istý sviatočný povrch kultúrnemu vývoju mesta: je to ústav kresťanskej dobročinnosti a lásky: mestská nemocnica venovaná Sv. Duchu. Keďže táto nemocnica rytierskeho rádu je známa iba podľa mena, objasním ho stručne históriou rádu: Rád "de Spiritu Sancto" pôvodne bol svetský. Založil ho rytier Guy z Montpelier. Spomína ho pápež Innocent III. r. 1198. Menovali ho svetským preto, lebo sľuby čistoty, chudoby a poslušnosti robili v ňom nie naveky, ale iba na dobu zotrvania v ráde. Vo vnútornej správe rád prevzal doslovne stenovy a pravidlá johanitov. Jeho členovia nosili rúcho modré ako nebo s čiernym pláštom, ktorý ozdoboval dvojitý biely kríž. Ako svetské bratstvo obľúbili si ho zvlášť mestá a stavali mu nemocnice na ošetrovanie nemocných. Keď bolo križiakmi zavlečené do Európy malomocenstvo budovali pre rád Sv. Ducha nemocnice i za mestom na vzdialených ťažko prístupných miestach.

Levoča súčasne so založením mesta zariadila rád Sv. Ducha nemocnicu pri Košickej bráne s kostolom Sv. Ducha. Nemocnica bola mestská a svetská, ale na spôsob nemocnic kláštorňých. Patrónom a udržiavateľom bolo mesto. Cno malo dohľad na príjmy a správu majetku. Správcom bol kňaz.

S ním účinkovali tzv. "špitálski otčimovia" /Väter der Armen, vitrici/, zvolení z najväznejších meštenov. Praktické liečenie konali členovia rádu Sv. Ducha podľa predpisov salernitanskej školy /"Regimen sanitatis Salernitanum"/, ktorej pravidlá boli v základe náukou Hypokreta a Galena. Charakteristické pre stredovek je, že lekársku prax prevádzali reholníci a kňazi. Spiš ešte r. 1535 mal iba jediného civilného lekára.

Križiacke výpravy zapálili plameň oduševnenia. Pápeži vyhlásili v Európe boží mier, uistili účastníkov výpravy, že bude postarané o ich rodiny a majetky, kým budú bojovať na Blízkom Východe. Náboženské nadšenie zasiahlo aj Spiš. Bela III. /1173-1196/ vyhlásil za náčelníka spišských Nemcov svojho človeka - Raynolda. Keď Raynold zasvätil svoj meč a vojsko záujmom križiackych výprav, pápež Innocent III. berie r. 1198 jeho dcéru Alžbetu a majetky pod ochranu. I uhorský kráľ, Ondrej II., vytrhal sa r. 1217 do Sv. zeme. Vrátiac sa priniesli križiáci so sebou aj orientálne choroby: malomocenstvo, lepru.

Keďže malomocenstvo je nemoc nákazlivá, museli byť malomocní odstránení od ľudskej spoločnosti. Na vrchu "Oelberg", križiackmi pomenovanom "Olivový vrch", vystavili zakladateľa mesta - hovorí kronika - r. 1247 kaplnku Sv. Ducha s nemocnicou, v ktorej rytieri Sv. Ducha opatrovali malomocných. Pamiatku na rytierov Sv. Ducha v dome malomocných na Olivovom vrchu je medené cibóbrum /kalich s pokryvkou/, na ktorom čítať latinský nápis: Prináleží kaplnke malomocných.

Levoča ako Civitas Capitalis mala zvlášť nemocnicu pre obyčajných nemocných i malomocných a zvlášť chudobinec v kláštore Žobravého rádu františkánov /kláštor jezuitov/. Chudobinec sa stal odbočkou nemocnice Sv. Ducha. Ten kláštor bol strediskom charitatívnej činnosti, ktorá sa vyvíjala v bratstvách. „Elende Brüderschaft“, ďalej "Nejsev. Trojice" a "Božieho tela", ktorého členom bol i kráľ Žigmund s manželkou. Zakladateľom a patrónom kláštora bolo mesto. Gróf Dancs urobil v kláštore donáciu pre chudobných.

Ľud rád počúval žobravých rehoľníkov, dával sa v ich cintorínoch aj pochovávať, preto na ponosy farárov už r. 1311 vienský snem obmedzil odbor pôsobnosti františkánov v duchovnej správe: mohli kázať iba vo svojich kostoloch, pričom štvrtina štóly patrila farárovi.

Deň "Navštívenia Panny Márie" bol slávený v XIII. storočí vo Francúzsku. R. 1247 spomína sa na cirkevnom zhromaždení v Le Mans vo Francúzsku. Sv. Bonaventúra [+ 1274/, ako generál rádu sv. Františka, vydal nariadenie, aby sa táto slávnosť odbovovala v ráde po celom svete. Františkáni v Levoči naliehali, aby kostol Sv. Duchu na Olivovej hore bol venovaný Navštíveniu P. Márie, keďže malomocenstvo zaniklo už r. 1311. To sa aj stalo za farára Henrika /r. 1311/. Patrónom prvého kostola a nemocnice na Olivovej hore bolo mesto. Magistrát mesta sa však chcel striasť ďalšej starosti o kostol i nemocnicu a preto uzavrel v r. 1513 s levočským farárom dohodu, ktorou zveruje kostol do výlučnej opatery farárovi, keďže oferami kostola manipuluje farár, a nie mesto.

Od r. 1311 františkáni rozširovali úctu k Panne Márii. Zbožný cit vtedajší vtisol svoj znak i do zákonníka: keď sa badal ústupok od starých náhľadov; vydali prísnejšie nariadenia na ochrenu mravnosti. Rušiteľom sviatosti manželstva zoťali hlavu, pričom za cudzoložstvo považovali aj bozk s cudzím mužom, lebo ženu dráždi k cudzoložstvu. Mužovi deli právo trestať nevernú manželku smrťou. Železná zelená klietka pri radnici /Kätterhäuschen/ je ešte pamätníkom na starostlivosť mesta o mravnosť: tu zvierali mládež, keď ju po zmrknutí zlapali v meste. V XV. storočí sviatok Navštívenia bol už všeobecne uvedený v cirkvi a v Levoči Mariánska hore sa stále dôležitým pútnickým miestom, vyhľadávaným najmä manželmi a dieťkami v puberte a manželmi neplodnými, ktorí tu prosili o potomstvo. Jednu takúto zobrazenú modlitbu o potomka vidno na votívnom oltári kráľa Mateja, ktorého manželstvo prvé, i druhé s Beatriciou, bolo bezdetné. Oltár je venovaný kostolu na Mariánskej hore, stojí však vo farskom

kostole. Myšlienka na postavenie vznikla v hlave kráľa pri návšteve tohto pútnického miesta v r. 1474. Klasický tento vzor krídlového oltára "Vir dolorum" s postavou umučeného Krista s výrezom hlbokého bólu názorne vyjadruje túžbu manželov. Pri postave Madony majster mal za model Beatríciu, pri Jánovi kráľa Mateja. Na krídlach sv. Šebastián so šípmi je odznakom bolesti manželského páru. Sv. Arištof už nesie malého Ježiša, čo je obrazný znak a zastupuje jadro celej myšlienky: modlitbou sv. Jána Krstiteľa vyprosené dieťa. Všetko je tu posvätnou rečou, ktorej rozumie každé citlivé srdce. Vonkajšie strany majú: 1. Zvestovanie, 2. Navštívenie, 3. Narodenie, 4. Treje kráľi /poklona rodičov/. Nápis na oltári udáva mená darcov: Clinodium Mathie regis, Clinodium Beatricis Reginae. Rezbárstvo a maliarstvo vyjadruje nám tu hlboké tajomstvo. Z každého ich zneku vylučujeme ducha doby. Takéto votívne predmety tvoria históriu pútnického miesta.

Na levočskej hore kartuziáni nikdy nesídlili a pustovňa /dom malomocných/ sa neovládla kartuziánskou útulňou. R. 1543 na sviatok Petra a Pavla Matej Bašo obsadil so svojimi lúpežníkmi kláštor kartuziánov na Skale útočisko, odkiaľ chcel ozbíjať Spiš. Lenže Bonaventúra Báthory nepadol zbojníkov vyhošal ich. A tak Levočania sa uzniesli, že kartuziánov usedia v Levoči a kláštor na skale rozboria. 19. júle prišli kartuziáni do Levoče. Kláštor mali pri kasárni. V severo-západnom rohu kasárne dosiaľ vidno chodby a izby také, ako vtedy bývali v kláštore. Kaplnka bola v samednom rohu v prízemí. V tom dome otvorili neskôr jezuiti školu a konvikt pre šľachtických synkov.

"Nemecká" viera Lutherove ujímala sa len postupne i v nemeckej duši. Všade badať akýsi synkretizmus, miešanie novej a starej viery. Levoče odbavovala slávnosť Božieho Tela aj r. 1594 s veľkou okázalosťou a zemaní ani r. 1610 nechceli súhlasiť s jej zrušením, bo dá sa vraj odbaviť "i bez pápežníckej bohoslužby". Už r. 1544 mesto Levoča pekným spôsobom vyhostilo frontiškánov. R. 1516

sa stal kurátorom nemocnice Sv. Ducha Konrád Sperrfogel, čo znamená, že mesto už prevzalo, ako patrón, doterajšiu správu nemocnice. Stala sa svetskou nemocnicou. Prvý novotár zjevil sa r. 1520 v osobe Tomáša Freisnera, kňaza z Ľubice. R. 1529 zúril v Levoči proti omši, spovedi a celibátu. A. Fischer a J. Leudischer. Cbidveja sa oženili, ba posledný si vzal ženu, čo mala muže. No Levočania vyhnali ho z mesta pre urazenie ich cits nanbli- vosti. Ľud v srdci žil z dogmatického odkazu predošlých vekov a tácal sa medzi starou a novou vierou. Ešte v r. 1659 na slávnosť Navštívenia Panny Márie vyslala Apiti- tula do Levoče kňaza odsľúžiť omšu na Hore, ale veľký leják prekazil mu prístup /no i drábi ho zdržovali/. Ale r. 1671 2. júla už išla veľká procesia pútnikov s kňazmi z kláštora ku Mariánskemu kostolu v meste a potom na Mariáns- ku horu a vrátila sa popoludní s veľkým zástupom ľudu z oko- lia. R. 1673 sa konala táto procesia s ešte väčšou účasťou.

V súvislosti so stavbou kaplnky gréckokatolíckeho obradu poznamenávam, že grécko-katolícke spišské kňazstvo bolo podriadené spišskému biskupovi. Len r. 1787 prešlo pod správu biskupstva grécko-katolíckeho v Mukačeve. Výsady rímsko-katolíckeho kňazstva dostalo už r. 1687. Od únie rozdielnosť obradu málo rozhodovala.

P.M.

Odkazy na literatúru sme vypustili pre nedostatok miesta./Red./

Kazimierz Sobotka

GOTIKA - SÚČASNÉ ÚVAHY

Kýmkoľvek si, ak chceš pochváliť tieto dvere, nehľad na zlato a cenu, ale na majstrovstvo diela. Jasné je ušlech- tilé dielo, má byť šlachetne jasné, má osvecovať rozum, aby cez pravdivé svetlo išiel k pravdivému svetlu, ktorým je

Kristus - prevé dvere. A ako je len možné na tomto svete - hovoria dvere: - prostá myseľ sa vznáša k pravde cez hmotu, a vidiac to svetlo, povznáša sa hore zo svojho poníženia.

Uvedený text, ktorý promotor gotického štýlu - opäť Suger zo Saint-Denis - kázal umiestniť na dverách svojho kostola, má charakter umeleckého manifestu. Predstavuje totiž program, ktorý má realizovať umelecké dielo - "ušľachtilé dielo" - a jeho prototypom mal byť kostol Saint-Denis, prebudovaný práve v tomto novom štýle. Text však najviac obsahuje filozofický program, ktorého vyjadrením a propagáciou vo vzťahu k človeku, prekračujúcemu prah kostola, mal by byť nový štýl.

Gotický štýl v sakrálnej architektúre mal teda svoj program, dátum narodenia i autora. Dátumom je deň slávnostného posvätenia chóru opátskeho kostola Saint-Denis. Suger - teológ, štátnik, veľký človek, priateľ učencov a štátnikov vtedajšej Európy. Sugerovou prestavbou kostola Saint-Denis začala sa expanzia nového štýlu najprv v parížskej oblasti /Ile de France/, v Normandii, v severnej, strednej a východnej Európe, ktorý sa na niekoľko storočí stal záväzným štýlom. Gotický štýl sa najdlhšie udržal v Anglicku, kde sa v ňom budovali kostoly ešte v 19. storočí. V jednotlivých krajinách získavala gotika zvláštny, lokálny charakter. Vznikli isté typické prvky, odlišujúce anglickú gotiku od nemeckej alebo poľskej. Napriek lokálnym zvláštnostiam v konštrukcii, v materiáli a v ozdobných prvkoch všade možno čítať zásadné tézy Sugerovho programu.

Gotika, rozširujúca sa po Európe, získala si nových propagátorov v žobravých reholiach /dominikánskej a františkánskej/, ktoré v 13. storočí prebrali vedúce postavenie v kultúre po benediktínoch. Tieto rehole ovládli univerzity a mali monopol na misijné práce v Európe. Na rozdiel od benediktínov, svoje kláštory budovali v mestách, ktoré sa v 12. storočí, po storočiach úpadku, znovu stali ži-

vými strediskami hospodárskeho, kultúrneho a náboženského života. Tu tiež získali svoj dokonalejší tvar dve, ešte benedikťinmi započaté geniálne diela stredovekej kultúry a duchovnosti. Bole to gotická architektúra a scholastika. Stelesnili sa v katedrálach a mestských farských kostoloch, v obsahu a forme univerzitných prác, ako aj v dokonalejšej forme vedeckého diela, ktoré bolo výsledkom týchto prác - vo filozofickej a teologickej summe. Ako ukázal E. Panofský vo svojich prácach, gotická katedrála a summa má tie isté konštrukčné základy. Obe tiež obsahujú spoločný filozofický program vlastný duchovnosti stredovekého človeka vo vzťahu k sebe, vonkajšiemu svetu a k Bohu, ako to ukázal v knihe - Časy katedrál - /vydanej v roku 1966 vydavateľstvom PIV v poľštine/ G. Drby. Gotická katedrála - stelesnenie tejto duchovnosti - mala kresťanov prichádzajúcich do nej privádzať k prijatiu tohto postoja.

Stredoveký človek uznával predovšetkým svoju márnosť. Denne sa stretával s epidémiami a hladomormi, ktoré pustožili mestá a dediny. Žil v stálej chve. Porovnával svoju slabosť s mocou prírody a Božou dokonalosťou, ku ktorej sa chcel povzniesť z úbohosti svojej existencie a poníženia. Situácia, v ktorej žil, ho stále nútila znovu určovať svoje miesto vo svete Božích stvorení, aj v transcendentálnom svete. Jeho silou, v stále skúšanej krehkosti vlastnej prirodzenosti bolo uznanie svojho postavenia určeného Bohom. Pochopenie tohto postavenia predstavovalo pevný základ, od ktorého sa človek v gotike mohol odraziť, keď chcel prekročiť svoje postavenie, zamerajúc svoje túžby na nadzemskú skutočnosť, ktorá sa oproti nedokonalosti a pomínutelnosti okolitého sveta javila ako jedine reálna a pravdivá. Táto túžba, smerujúca k nebeskej skutočnosti, je prítomná v programe-manifeste na dverách kostola Saint-Denis. V tejto túžbe sa mal veriaci, modliaci sa v katedrále utvrdzovať.

Dodajme však, že tieto túžby nemali charakter úteku od ťažkej reality ľudskej existencie. Scholastika 13. storočia, verná prítomnosti Aristotelovej logiky a takisto ri-

gorózne "vystríhajúca" katedrála so svojimi scholastickými zásadami MANIFESTATIO A CONCORDANTIA /nejlepším príkladom toho je katedrála Notre Dame v Paríži/, ponúkali ilúzie a privádzali človeka do rozumovej a zmyslovej extázy. To sa stalo až neskôr - v neskorej scholastike a v období gotiky "flamboyant". Zrelá scholastika a klasická gotika sľubujú človeku oslobodenie len úplným pochopením svojho stavu a verným plnením úloh svojho povolania, ako sa v tom čase človeku javil prírodný a spoločenský svet. Vernosť svojmu povolaniu, spojená so silou viery a lásky, s akou ho plnil, mali byť len základom pre dosiahnutie plnej slobody, ktorú dosahoval v námahe každodenného putovania k nebeskej vlasti.

Takto chápané náboženstvo neposkytovalo svojmu vyznávačovi ľahké zaľadnutie a ilúzie, v ktorých by bolestná a opovrhovaná skutočnosť mohla byť účinne neutralizovaná. V nasledujúcich storočiach takéto ilúzie začali poskytovať utópie rozličného druhu. Niektoré z nich propagovali napr. presvedčenie, že po realizácii revolúcie v oblasti vlastníctva výrobných prostriedkov sa človek oslobodí od márnosti svojej existencie, vytvorí podmienky na realizáciu podstaty svojho človečenstva, premení sám seba a vybuduje raj na zemi. Prax ukázala nesprávnosť východiskového bodu revolúcie - definície podstaty človeka, ako i falošnosť z nej odvodených ilúzií, ktoré sa mali považovať za skutočnosť a stať sa už históriou. Zostala po nich len horkosť, sprevádzajúca návrat od ilúzií k realite.

Stredoveký človek bol realista. Tu i tam oživa ešte stereotyp temného stredoveku, ktorý vytvorili renesanční humanisti. Podľa neho stredovekí ľudia žili vo svete čarov, mágie a mystiky a odlúčili sa od reálneho sveta a jeho pokúšenií. V skutočnosti záujem o svet prírody mal v skorom stredoveku praktický charakter /príroda sa pokladala za zdroj obživy a zbierke symbolov pre nadprirodzený svet a Božie pravdy/. Človek gotiky mal už za sebou pokusy Rogeria Bacona, empirickú vedu sv. Alberta Veľkého

a spisy sv. Anzelma, ktorý hlásal zásedu viery hľadanej rozumom, čo bolo prijaté za hlavnú metodologickú zásedu scholastiky. Svet bol teda hodný poznávania. Príroda bola totiž pokladaná za odrez nadprirodzeného. Ktota sa zúčastňovala na Božej náchere. Velebila Boha a viedla k Jeho poznaniu. Cieľom poznania bolo objaviť poriadok, podľa ktorého Boh stvoril svet. Pretože svet je Božím dielom, nemôže od Boha odvádzať. Preto ani nemôže dôjsť k nezhodám medzi vedomosťami pochádzajúcimi z poznania sveta a teologickou vedou. Scholastika na druhej strane zosúladovala znalosti pochádzajúce z rozličných prameňov a od rozličných autorít.

Vtedajšia veda predstavovala svet usporiadaný podľa hierarchie bytí a sociálny svet usporiadaný podľa hierarchie služieb. Svet, aký predstavovala katedrála, bol svetom zladených prvkov, v ktorom každá jednotlivosť je poriadená zjednocujúcemu princípu a tak spoluvytvára pocit harmónie. Triezvosť stíпов, oblúkov, okenných otvorov a veží obracala pozornosť človeka hore, povznášala jeho city a myšlienky. Prikezovala hľadať zmysel v transcendentnej skutočnosti.

V Sugerovej teológii, ktorá je inšpirovaná Dionýzom Aeropagitom, je Boh svetlom. Ako píše G. Duby, gotika bola "umením bleskov a putovaním svetla." Presvietení katedrály znázorňovali toto putovanie a viedli k nemu. Umenie, ako v citovano úryvku na začiatku písal veľký opát zo Seint - Denis, musí byť "jasné". "Ušľachtilé dielo je jasné." Jasnosti diela slúžilo zviditeľnenie všetkých konštrukčných prvkov katedrály, na ktoré sa celok delilo ako v summe, kde je zväzok rozdelený na obsahovo homogénne kapitoly, ČLÁNKY, OTÁZKY, atď. Jasnosť výkladu bola podmienkou "osvietenia rozumu" a nasmerovania ho k Bohu. Očakávalo sa, že nie cez sofizmy a falšovanie, ale cez postupné vyjasňovanie tajomstiev prirodzeného a nadprirodzeného sveta dospeje sa k plnému pochopeniu podstaty a určenia človeka.

Umelec, i keď chcel ukázať absolútne, čerpal inšpi-

ráciu z prírodných foriem. Preto objavenie sa realistických tendencií v európskom umení sa spája s gotikou. A. HAUSER píše: " I keď veci na seba upozorňujú len preto, aby svedčili o Bohu a podľa stupňa zapojenia na Boha sa musia podriadiť pevnej hierarchii, aj tak sa v gotike objavuje prelomový názor, že ani jedna vec, hoci aj na nižšom stupni bytia nie je bez významu ani celkom zbudnutá Bohom, a preto je hodná pozornosti umelca. V umení myšlienka o Božskej sile pôsobiacej v se-ných stvorených veciach víťazí nad zobrazením Boha stojaceho mimo svet." Postavy vo výtvarnom umení majú už individuálne črty. Tváre svätých ožívajú. Je v nich zobrazená radosť a extáza. Nepriek monumentálnosti a hierarchii čnosti celej postavy /čo je zreteľne viditeľné v architektonickej rezbe, kde je postava vkomponovaná, akoby ponorená do transcendencie kozmu katedrály/ tieto postavy žijú.

Prezenu ku ktorej došlo v aochárstve, najlepšie vidieť na príklede krucifixu. Pokiaľ v románskom umení krucifixy zobrazovali Krista ako kráľa triumfujúceho na dreve kríže, Kristus v gotickom umení je Kristom trpiacim a kríž je nástrojom utrpenia: predstavuje drámu Boha - Človeka. V gotike, ktoré pozerala na svet z perspektívy hierarchie bytia² snažila sa ukázať prirodzený svet spojený s nadprirodzeným svetom, osoba Krista, tajomstvo vtelenia a postava Matky Božej dostali prvoreďný význam. Nemôžeme pritom zabudnúť na skutočnosť, že všetky gotické katedrály boli zasvätené Bohorodičke - Notre Dame. Kristus a MatkaBožia sú spojením prirodzeného sveta s nebeským svetom, sú prostredníkmi v tomto putovaní Božieho svetla. Ukrižovaný Kristus utvrdzoval človeka gotiky v pochopení vlastnej existencie a povolania, bol mu zároveň zárukou i ukazovateľom životnej cesty, ktorá bole chápaná ako putovanie.

Už od skorého stredoveku všeobecnou praxou v náboženskom živote kresťanskej Európy boli púte. Putovalo sa do Svätej Zeme, do Ríma a svätyní, z ktorých najslávnejšou bol hrob sv. Jakuba v Compostele v Španielsku. Pútnické cesty do týchto miest sa tiahli cez celú Európu. Vyznačovali ich

štrihle siluety kostolov a katedrál. Na pútnickej ceste k hrobu sv. Jakuba sa nachádzala napríklad katedrála v Chartres, ktorej veže vidieť zo vzdialenosti niekoľko kilometrov. Katedrála kráľuje nad nekonečným morom obilia. Dnes, keď rýchlo cestujeme modernou autostrádou, sa len ťažko vieme vžiť do pocitov dávnych pútnikov smerujúcich z Paríža do Chartres. Stratila sa perspektíva pozalého lopotného uberania sa k cieľu v náboženskom sústreďení a únave. Badať z pohľadu na spanilosť katedrály, ktorá pre unavených pútnikov mala byť predchuťou krásy nebeskej vlasti. Je nedosiadateľná pre turistu, ktorý si všimne katedrálu ako každú inú z predplatených atrakcií svojej cesty.

Aj v sekularizovanej kultúre 20. storočia sa gotické umenie oceňuje. V rozvoji európskej kultúry má svoje náležité miesto. Freuda však v jej hodnotení chýba to, čo je v nej najpodstatnejšie. filozofický a duchovný predpoklad, ktorý ju konštituoval. Znamenitými výnikami sú články E. Panofského a viackrát spomenutá kniha G. Dubyna. Táto kniha sa pokúša ukázať katedrálu ne pozadí života, myslenia a duchovnosti epochy. Autor tým vytvoril živý obraz celého gotického obdobia a jeho diel.

Pre kresťana však prekážkou pochopenia a vniknutia do podstaty gotiky nie je vo vedeckom objektivizme. Umenie katedrál je stelesnenia kresťanskej antropológie, v ktorej východiskovým bodom na vymedzenie miesta vo svete, zmyslu a usporiadanie života a okrášlenia sveta je božské povolanie človeka. A tomu gotické umenie dôsledne slúžilo. Pre súčasnú oficiálnu kultúru, z ktorej náboženstvo bolo vylúčené, gotika predstavuje výzvu. V procese sekularizácie funkciu náboženstva malo prebrať umenie. Dnes však vidíme, že je to nemožné. Po avantgardných revolúciách, pri ktorých sa zavrhlí výtvary minulých epôch, a to v mene novej estetiky alebo tiež v zene "revolučnej skutočnosti", výtvarné umenie smeruje k uzavretiu sa do nezrozumiteľnosti alebo k vulgárnemu naturalizmu, nanucovanému masovokomunikačnými prostriedkami. Obe cesty vedú k samolikvidácii

Mýtus umenia ako náboženstva a umelcov ako jeho veľkňazov sa končí. Prežila sa tiež mytologizácia "vedy" a "pokroku". Ešte nedávno sa organizátorom kultúrneho života v niektorých krajinách Európy zdelo, že už nadišla epocha tzv. "vedeckého svetonázoru", v ktorej navždy zaniknú "reakčné" ideológie, a tým skôr náboženstvo. Fokúšali sa tiež všetkými dostupnými prostriedkami pomôcť príchodu tejto epochy. S jej duchom je v rozpore napríklad krajina, v ktorej dominujú štíhle veže kostolov. Nuž sa prekáža ich výstavbe a rekonštrukcii. V súčasnosti donedávna pestovaný mýtus "vedy" a "pokroku" odchádza tiež už do minulosti. V poľskej architektúre zostala po nich, ako symbol, hybridná budova, dominujúca nad Veršavou, ktorá straší svojou obľudnou estetikou. Meno jej autora sa cudne utajuje.

Domy kultúry sa nestali "modernými katedrálami". Dnes už vieme, že nespĺnili túto lopotnú misiu.

Po všetkých spomínaných revolúciách, nádejach a ilúziách, ktoré sa objavili v európskej kultúre v dávnych i najnovších obdobiach, sú gotické katedrály so svojou vznešenosťou a pokojom pre súčasného človeka, súčasného kresťana tým silnejšou výzvou. Povzbudzujú ho k vynaloženiu námehy na pochopenie svojho miesta vo svete a k putovaniu "nahor zo svojho poníženia."

⇒ SPOZŇAVAJME SA

MOJA BUDÚCNOSŤ LEŽÍ OTVORENÁ PRED TEBCU

Ty presne vieš, čo sa mi môže každý deň prihodiť až do mojej poslednej hodiny, Ja to neviem. Ale viem, že Ty vidíš môj život v stálej zmene. Ani jeden rok nepuším taký istý, akým som v ňom bol. Všetko je vo vývoji. Ty si však stále ten istý. Tvor sa mení, nie však Stvoriteľ.

Tebe dôverujem, v Tebe som nepominuteľný, Ty, môj Bože!

Ibe slabé spoločnosti se strácajú v skepse, rezignácii a spiatočníctve do minulosti a ostávajú na nej visieť. Spoločnosti, ktoré se rozvíjajú, dúfajú naproti tomu v budúcnosť a tvoria ju.

E. Bloch

PRE TEBA JE ROK CKAMIHOM

Pre mňa 365 dní dlhý, naplnený dobrým i zlým. Ľudia sa stávajú starší - kresťania mladší. Zas jeden rok je za mnou - odcestoval. Zákruty, pahorky, rovné ulice, nárazy, nehody, zmeškané prípoje. Kvôli týmto zmeškaným príležitostiam by som mohol zapochybovať, že Ty mi odpustiš. 365 dní leží predou mnou. Ty si spočítal moje dni, minúty a sekundy. Každým tepom srdca se väčšmi približujem k Tebe. 365 dní bez tieňov - to by bola blaženosť. Vďaka Ty si za mračnami. Presia ťa o zdravie, o trošku viac peňazí a c to, aby si bol vždy pri mne.

Dnes se svet nejaví ako pevná a dobre usporiadaná budova,
v ktorej každé vec má od počiatku svoje pevne určené
miesto..., ale skôr ako jeden jediný pohyb vznikanie,
ako syfónia bytie, ktoré se krok za krokom rozvíja
v čase.

J. Ratzinger

To, čo sa nazýva "nepokoj mládeže" je očakávaním nového
ľudstva a nezávisí od biologickej danosti mladosti. Čo
žije, je mladé a čo žije, je v pohybe, je v stálom nepo-
koji...

Výkrik po "pokoji a poriadku" je výkrikom po smrti...

H. Böll

Stvoril si nás Podobným Tebe
a nespokojné je moje srdce, pokiaľ nenájde pokoj v Tebe.

svätý Augustín

DODATOK OD DOROTY SOLLEOVÉJ

CREDO

- V e r í e v Boha
ktorý nestvoril svet hotový
ako vec, ktorá vždy musí ostať
takou, aké je,
ktorý se neriedi večnými zákonmi,
čo platia bezo zmeny,
ani prirodzeným poriadkom
chudobných a bohatých,
odborníkov a neinformovaných,
vládnucích a ovládaných.
- V e r í e v Boha,
ktorý si želá protiklad všetkého zlého
a zneu všetkých stavov
skrze našu prácu,

skrže našu politiku.

- V e r í m v Ježiša Krista
ktorý mal pravdu,
že "jednotlivec nezmôže nič",
presne tak ako ty,
čo sme pracovali na zmene všetkých stavov
a dochádzame k tomu,
keď sa porovnávame s ním,
že naša inteligencia je zmrzačená,
naša fantázia udusená
a snaha vychádza navenivoč,
pretože nežijeme, ako žil on
a tak každý deň mám strach,
že zemrel nadarmo,
lebo je zahrebaný v našej Cirkvi,
lebo sme zredili jeho revolúciu
v poslušnosti a strachu
pred úradmi...
- V e r í m v Ježiša Krista
ktorý vstal zmŕtvych v našom živote,
aby sme sa oslobodili od predsudkov
a domýšľavosti,
od strachu a nenávisťi
a tak ďalej pokračovali v práci
na jeho kráľovstve.
- V e r í m v Ducha,
ktorý spolu s Ježišom prišiel na svet,
v spoločenstvo všetkého ľudu
a v našu zodpovednosť za to,
čo sa stane z našej zeme -
či údolie plné náreku, hladu a násillia,
či Božie mesto.
- V e r í m v spravodlivý mier,
ktorý sa dá ustanoviť,
na možnosti takého života, ktorý má zmysel
pre všetkých ľudí,

verím v budúcnosť tohto Božieho sveta
a n e n.

P o r o v n á v a j

Ho pokojne s inými velikánmi sveta
so Sokratom,
s Rózou Luxemburgovou,
s Gándhím...
Vydrží to.
No lepšie bude,
keď ho porovnáš
so sebou.

Kto sa modlí, nečaká na odpoveď, ale tým, že sa modlí,
odpovedá na počúvané Slovo.

Modliť sa môže i ten, kto nemá zložené ruky. Lebo modliť
sa znamená žiť Boha, tým, že mu dáваме odpoveď. Nie je
to nijaké príležitostné zamestnanie, ale niečo, čo určuje
nás celok, v bdení i v spánku, v práci i v hre.

V modlitbe preberá človek zodpovednosť za príchod Krá-
ľovstva Božieho, - e t o v modlitbe, ktorá vyjadruje indi-
viduálne ťažkosti, starosti, alebo šťastie. Rozhodujúcim
je pritom to, či táto modlitba koncentruje človeka na je-
ho "ja", alebo či ho otvára k svetu. V tomto zmysle mož-
no povedať, že modlitba bez spoločenských dôsledkov predsta-
vuje pokrytectvo...

Ako sa má podľa predpisov chváliť Boh, ktorý všetko tek
skvele spravuje, to veru neviem.

BOŽIE SLOVO PRIŠLO DO MESTA

V myslí sa mi vynára príhoda, ktorá má názov: BOŽIE SLOVO PRICHÁDZA DO MESTA. Vidím postavy a pred očami sa mi vynárajú scény.

Zrazu sa objavila správa, leť mestom a nedá sa umlčať. Cirkevné noviny varovali: Nech sa nikto nedá oklemať. Božie slovo nemôže teraz prísť, veď už prišlo pred dávny časom. Máme ho zachytené vo svätých knihách a máme "expertov", ktorí ho pre "laikov" vykládajú a učia správne chápať.

Ale Božie slovo predsa do mesta prišlo. Zaklopalo na dvere ženy, ktorej muž bol pijanom. Dvere sa otvorili.

"Čo si prajete?" povedala žena, "z úradu pre starostlivosť o opilcov tu už dnes boji! A vy čo chcete, a kto vlastne ste?" BOŽIE SLOVO: "Ja som predsa ohlásené, vy to neviete? Ja som BOŽIE SLOVO!"

Žena: "Ach, to ste vy? Všetci majú čo povedať, slová, slová a nič iné ako slová! Ale skutky nekoná nikto."

BOŽIE SLOVO: "Ale - dovoľte mi vstúpiť, chcem vám povedať celkom osobné slovo, totiž seba samého vo vlastnej osobe. Keď me budete počúvať, niečo sa s vami stane..."...

Bola nedeľa. BOŽIE SLOVO prišlo do kostola v meste. Duchovenstvo mu pripravilo slávnostné prijatie. Trón bol pripravený a BOŽIE SLOVO zaujalo svoje miesto. Najprv bolo okladzené. Potom ho začal kazateľ oslavovať a hovoril, že BOŽIE SLOVO hovorí starou rečou a preto si vypožičalo jazyk kazateľov, aby sa stalo zrozumiteľným všetkým. A tak o ňom hovoril, ale BOŽIE SLOVO sa ani nedostalo k slovu. Ľudia to spozorovali, reči kazateľa pokladali za prázdne a začali volať po slove. SLOVO, kričali, SLOVO!

Ale BOŽIE SLOVO už v kostole nebolo. Pokračovalo vo svojej ceste. Na tróne ostala ležať len stará kniha...

Vydalo sa k učencovi, špecialistovi na BOŽIE SLOVO.

"Ach, to ste vy", povedal teológ "už som vás čakal, mám na vás totiž otázku." "Pýtajte sa", povedalo BOŽIE SLOVO "teším sa, lebo vy ste prvý, odkedy som tu, kto sa ma chce niečo opýtať." Ostatní o mne len rozprávali."

"Pýtam sa vás teda", povedal učenec "prečo ste prišli za mnou, práve za mnou, keď ja vás celkom a úplne poznám. Poznáte iste môj traktát o vás - chyba mu azda niečo?"

"Nič, iba to najdôležitejšie: JA, JA samo nie som v ňom. Skúmali ste ma, našli ste o mne celé množstvo poznatkov ale mňa ste nikdy nehľadali. Áno, skúmali ste ma. Neprestávali ste sa odvážne ujímať rozličných problémov, ktoré som Vám a vám podobným vždy znova stavalo a mnohé ste múdro riešili. Ale vždy, keď vás a vašich kolegov počujem o sebe hovoriť, o svojom pôvode, svojich podobách, tak si samo sebe pripadá ekési cudzie." - "Cudzie, hovoríte, prečo?" - "Vidíte, nepoznali ste ma tak, ako by som chcelo byť poznané. Ja nie som totiž z toho druhu vecí, o ktorých možno hovoriť bez toho, že by preniklo do ich vnútra." - "Mal som vás úplne preniknúť? Pravdu o vás som hľadal a ako ste práve prisvedčili, s úspechom. - Ja vám nerozumiem." "Tu to máme: Vidím, že mi nerozumiete a ani nemôžete! Lebo stále ma držíte tri kroky od seba. Urobili ste ma predmetom, pracujete na mne a tešili ste sa, že ma premôžete pravdami o mne. Ale k sebe ste ma nepripustili. A práve o to mi išlo. Ja by som se chcelo k vám a vám podobným priblížiť. Vy hovoríte ku mne, ja ale, BOŽIE SLOVO, ja hovorím k vám, hovorím do vášho vnútra, na to som prišlo. Pýtali ste sa, čo hľadám u vás. Teraz to viete: Vás tu hľadám, vás! A keď chcete vedieť viac: Chcelo by som, aby som mohlo cez vás hovoriť" - "Ale To by bolo proroctvo" bránil sa muž "kde ostala teológia?" - "Tak sa tomu prizriete" povedalo Slovo a odišlo...

D.N.

ŠOKUJÚCA KNIHA

V detstve som prečítal Evanjelium a naučil som sa ho. Ale nemal som vieru: Z Evanjelia vo mne nič nezostalo. Uplynulo desať rokov. Kez pri rušnom rodinnom rozhovore

takmer politickej diskusii, mi vznikla v pamäti nevdojak - ako keď vypadne zo zásuvky zabudnutá fotografia - veta Ježiša Krista: "Ak milujete len tých, ktorí vás milujú, akú budete mať odplatu? Či to nerobia aj pohania?" Predniesol som tento výrok užasnutý nad jeho hĺbkou.

V zápale sporu nik tomu nevenoval pozornosť. Jednako mi Kristove slová, keď som ich povedal, pripedali také mimoriadne pravdivé a tak málo zechovávané v živote ľudí! Potom všetko upadlo do zabudnutia; zásuvka sa zase zavrela...

Keď som o niekoľko mesiacov neskoršie /alebo niekoľko rokov, to už neviem/, odchádzal do senatéria a bral so sebou niekoľko kníh, vsunul som do batožiny aj Nový zákon z dob svojho detstva. Ale začel som ho čítať hneď.

Obdivoval som vtedy Gándhího. Ten malý nepekný človek, chudý a polonahý, víťazne vzdoroval veľkému Angličku. Jeho prostriedky boli chudoba, poslušnosť, čistota; ale chudobe, poslušnosti, čistote ponímané vážne a dovedené až do konca.

Človek, ktorý opravdivo veril v tieto hodnoty, urobil z nich mocnejšie zbrane ako je vzbura, povstanie a výstrely. Raz sa ako skratom vytvorilo v mojej duši spojenie: nebolo to všetko, čo žilo v Gándhího povedaní v Evanjeliu? Nemali katolíci v mojom okolí to isté učenie? I keď podľa neho vždy nežili...?

Tak som po prvý raz, ako sa mi videlo, čítal Evanjeliu, ktoré som sa kedysi učil naspamäť. K vete "ak milujete tých, ktorí vás milujú..." sa náhle pripojili stovky ďalších, často mätúcich, ako šokujúce a živé.

Prečítal som veľa kníh, ale táto bola mimoriadne: nebol som čírym čitateľom ale svedkom, s miestami dokonca dopytovaným: "Čo na to hovoríš ty? Čo si mal urobiť ty? A čo robíš po prečítaní tejto stránky?"

Kniha iná ako ostatné, skôr osobný list. Bolo by márne ho roztrhať, už bol tak ako tak prijatý.

Kladie otázku.

Obsahuje výzvu.

Prináša radosť.

"Viem, komu som uveril".

Vážnivý saznár vkladá dôveru do koňa, ktorý má vyhrať. Hráč v Monte Carlo v kasbinácii, ktorú vymyslel. Matka rodiny skladá všetky nádeje do syna, ktorý vstupuje do zivota. Úradník do dôchodku, ktorý jedného dňa dostane.

Kôň sa vôbec neumiestni.

Ruleta privedie hráča na mizinu.

Syn sa zle člení.

Budúci penzista umiera pred 60 rokoma.

Kresťan však vkladá dôveru v Arista.

Finančník hodí celý balík na burzu podľa stupenia alebo poklesu cien.

Vynálezca obetuje aj poslednú košeľu len aby uskutočnil svoj plán.

Spravodajca riskuje aj svoju kožu, keď treba, ale skúsi to.

Diktátor vyhlási: Všetko - alebo nič!

A keď finančník, vynálezca, spravodajca a diktátor mali úspech / v jednom v tisícoch prípadov /, čo im ostane? Ich údelcom je nekonec cintorín.

Kresťana však Kristus nesklane.

Ak kresťan je sklzaný kresťanstvom, tak preto, že dúfal síce v Arista, ale dúfal viac v čosi iné.

Niečo iné môže mať krásne názvy: dôstojnosť, vonkajšie krásy, apoštolát, hnutie, odovzdanosť, spoločenstvo.

To čosi iné sa zlomilo a vzelo so sebou jeho nádej.

Alebo horšie: to čosi zvíťazilo, a kresťan sa na to chytil.

Neznamená to však, že kresťan nemá nič robiť, len očakávať Krista ako hus na kŕmenie. "Nie každý, kto mi hovorí: Pane, Pane, vojde do Kráľovstva nebeského, ale ten, kto plní vôľu nášho nebeského Otca."

Ale prvá vôľa Božia je zriecť sa modiel.

Miluj svoju ženu plne, telo, srdce i dušu,

odovzdaj sa jej:

ale nerob si z nej modlu.

Miluj svoje deti, Otca, matku:

ale nech ti nezakrývajú horizont Boha,

Miluj hlboko svoju prácu, skupinu, odbory,

miluj svojich bratov - nikdy ich nebudeš dost milovať:
ale miluj ich opravdivo, vo svetle Boha.
Nie ako náhražku Boha,
ani ako únik od Boha.

MÁM VIERU "AKO VŠETCI"

Len čo sa niekoho opýtate, dostanete takmer automa-
tickú odpoveď:

Prečo dáte pokrstiť svoje dieťa?

Aby som konal ako v š e t c i ...

Prečo chcete, aby vaše dieťa pristúpilo k svätému
prijímaniu?

Nie sme divosi, chceme, aby to bolo ako u v š e t k ý c h.

Chcete mať sobáš v kostole?

Samozrejme. V š e t c i u nás mali sobáš v kostole.

Len si pomyslite - teta, svokra mojej sesternice, strýko,
každý mal sobáš v kostole...

Rez som sa pýtal nejakého chlapca:

Prečo chodíš do školy?

Musím, musí sa to. V š e t c i tam chodia...

Toho istého dňa, keď mi stádo oviec zahradilo cestu,
opýtal som sa prvej z nich, ktorá prišla najbližšie:

Čo robíš?

Odpovedala: "bé:..."

Bol som prekvapený.

Po prvý raz mi voľakto na moje otázky neodpovedal:
Ako v š e t c i."

Ak povieme, že sme ľudia, znamená, že sme bytosti
schopné premýšľať a riadiť svoj život. Jem, nie preto,
aby som konal ako všetci, ale pretože som lečný.

Chodím do školy, aby som sa učil.

Idem na sv. omšu, pretože verím v Boha a tam sa s ním
stretnem.

Som šťastný, lebo môj život má zmysel.

Som hrdý, lebo som človek, a to je dnes dosť vzácne.
Nie, nechcem byť "ako všetci."

AKO SOM OBJAVIL, ŽE SOM DUCH

Terez vám poviem, ako som objavil, že som duch. Mal som dvadsaťpäť rokov, mal som dobré postavenie, milých priateľov a milé priateľky. Nebol som presýtený radosťami života a predsa boli dni, keď som sa práve uprostred zábav nudil.

Načo je toto všetko dobré?

Pripadal som si na javisku sveta ako bábika, ktorá - až bude opotrebovaná - bude nahradená ďalšími.

Vtedy som ochorel. V tichu hôr som znenáhle objavil, že Boh jestvuje, ale prišli chvíle zmätku a pochybností: Kto si, aby si sa púšťal do takých problémov? Neboli to ilúzie, preludy, ktoré ťa mali utešiť v chorobe, ópium, ktoré malo utíšiť tvoj nepokoj?

Priblížila sa Veľká noc. Rozhodol som sa stráviť Svätý týždeň medzi kartuziánmi v kláštore vo Valssinte. Uvidíme, či mi tam dejú odpoveď. ;

Kláštor ten pondelok zasluhoval naozaj svoj názov "Biely raj". Z mestečka, kde som vystúpil z vlaku, bolo treba ísť na seniach ako na starých obrázkoch. Voskované plátno chránilo cestujúceho, ktorému vyčnievala iba hlava. Starý švajčiarsky povozník občas vystúpil a kráčal vedľa svojho koňa.

Do výšky osamelého údolia sa jero nedostalo. Veľký chudý kartuzián v bielom odevu, červený zimou ale veselý, ma privítal. Zaviedol ma do malej izbičky s dvojitým oknom, dal mi niekoľko pokynov a opustil ma. Mal som ho uvidieť až zajtra a každý ďalší deň vždy len na chvíľu. Bol som v dome ticha. Neurobil najmenšiu narážku, ale prívetиво odpo-vedal na moje otázky - a potom zmizol.

Objavil som oveľa viac, než ako som dúfal. Sledoval som bohoslužby z chóru v pozadí kostola ešte s niekoľkými inými mladými ľuďmi. Oni vedeli, čo je to omša, ale ja som nič nerozumel, a keď som sa - unavený kľačnám - posadil, bolo práve premenenie.

Ale mohol som premýšľať. Aký život vedú títo ľudia, tí veľkí mnísi, ktorí sa tu striedajú po tisíc rokov! dobrovoľní väzni, ktorí v zraze hôr vstávajú o druhej hodine po polnoci, celú noc sa modlia, od septembra do Veľkej noci jedia len raz denne, každý piatok sa postia o chlebe a vode, žijú v snote vo svojich celách, nehovoria s výnimkou občasných spoločných vychádzok - sú to blázni? Niektorí sa zriekli značného majetku, všetci vedeli, že budú žiť zo svojej vôle tým istým životom tridsať, štyridsať alebo päťdesiat rokov bez jediného dňa voľna, bez stretnutia sa so svojimi blízkymi - nebeskí Robinsoni Crusoe.

Nie neboli to blázni. Zdalo sa, ich oči sú prečistené k pohľadu na niečo, čo som ja nevidel.

Ani blázni, ani egoisti. Silní a radostní ľudia.

Na Zelený štvrtok - nevedel som, aký je to sviatok - videl som všetkých mníchov prijímať pri jedinej omši, ostatní mladí ľudia sa pripojili a zatiaľ čo tvorili veľký kruh okolo oltára, zostal som sám na chóre.

Kto bol blázon? Boli to tí ľudia, alebo som to bol skôr ja? Bol som sám pri dverách sveta, do ktorého kartuziáni vošli a v ktorom našli svoju slobodu.

Keď som sa po týždni vracal, bol som taký zaujatý tým všetkým, že som si nevšimol ani sení ani ničoho iného.

Spoznával som sa na nástupišti železničnej stanice. Prirútila sa ohromná elektrická lokomotíva, pancierová ako tank. Pred touto veľkou a mohutnou hromadou ocele som zrazu ako vo svetle blesku pochopil, čo je to d u c h.

Lokomotíva bola dielom ľudí a svedčila iste o ich obdivuhodnom dômysle. Ale čím bola táto technika v porovnaní s d u c h o m, ktorého dielo som videl u kartuziánov: Človek, ktorý ovládol svoje telo a žije vrcholným duchovným životom;

človek, ktorý dospel až k tomu, že ak to možno povedať - už nie je ničím iným ako duchom, stravuje sa v láskavom rozjímaní o Bohu a tak nachádza radosť a pokoj. Pochopil som, že oveľa viac ako to, čo vyrábame, ako všetok technický pokrok, je ona neviditeľná sila v nás, ona vysielacia a prijímacie stanica schopná nás spojiť s Bohom.

Človek, ktorý toto objavil, našiel pravé JA svojho života.

D.M.

Jaques Loen

ZA NOCI SOM HĽADALA
/Veľp. 3,1/

I. Kto si, Bože?

Dôverné zdelenie osobnej skúsenosti

Objavil som Boha, keď som mal dvadsaťštyri rokov. A od tej doby, hoci už uplynulo dvadsať rokov, stále ešte nachádzam radosť vždy novú, silu a šťastie stále živé v tej veľkej istote; Boh jestvuje, to nie je výmysel, Boh jestvuje a má ma rád!

Napriek tomu vidím, že obrovská väčšina ľudí, ktorí so mnou pracujú alebo bývajú, o Bohu pochybujú. Môžem dúfať, že sa mi podarí podeliť sa s nimi o svoju istotu a šťastie.

Je skutočnosť, že najmenej dvadsaťsedem rokov si kladiem otázku o Bohu. A viacej ako sedemnášť rokov chodia ku mne muži a ženy s tými istými otázkami, ktoré som si kedysi dával sám. Nemyslíte, že mi to dalo istú skúsenosť?

Ak súhlasíte, poviem vám, v čom vidím hlavnú ťažkosť pri hľadaní Boha ja. Mnohí ho hľadajú, ale dávajú sa nev-

dojtek na cestu opačným smerom, než aký vedie k nemu.

- Technici, keď niečo konštruujú, vyberajú si materiál, rysujú plány, všetko overujú. A nakoniec je z toho mimoriadne dokonalá raketa, ktorú potom vyšlú do vesmíru. Je to výroba, je to akcia, je to zasmeranie na cieľ.

Keď však ide o hľadanie Boha, taký prístup nevyhnutne sklame. Práve hľadanie Boha sa oveľa viac ponáša na postoj človeka, ktorý sa posadí a načúva. Je to logické, lebo Boh nie je ~~ve~~ vec, ktorá by sa dala postaviť alebo urobiť. BOH je niekto, koho treba prijať.

A keď niekoho chceme prijať, začne tým, že sa posadíme a načúvame. Posadiť sa a načúvať neznamená ani rezignovať, ani leňošiť. Ak sa chceme dať preniknúť pravdou, pre nás príliš veľkou, nemáme inú možnosť.

Je jediný spôsob, ako sa dozvedieť tajomstvo od priateľa, totiž načúvať mu, najmä keď tuším, že ide o čosi rávazné a mne nedostupné. Ak naopek stále hovorím, nikdy nepoznám priateľovo dôverné tajomstvo. Dokonca ani vtedy nie, keď sa môj hovor točí len okolo neho.

Práve tak mnohí z nás hľadajú Boha úprimne, ale nikdy mu nenačúvajú. Vytvorí si teda Boha podľa svojej predstavy, a potom im život veľmi skoro ukáže, že ich predstava nebola dobrá. Niekedy začnú odznova, ale niekedy stratia odvahu a nechajú to. Nikdy si však nedali otázku, či - napriek ich stroskotaniu - Boh sám nepovedal, kto je, či sám neprehovoril, či nesvedčil sám o sebe.

Tento prístup, náš prístup, nie je nový: Je presne ten istý, ako v tej starej histórii ľudí okolo Babylonskej veže: "Poďme - hovoria - postavme mesto a vežu, ktorej vrchol dosiahne do neba."

Chcú teda dosiahnúť Boha vlastnými silami, sami sa chcú vyniesť až k nemu. Je známe, aký zničok z toho vzišiel. Človek nenájde nejaké náboženstvo, v ktorom sa potom prichystá na stretnutie s Bohom.

Boha nájdeme, keď povieme ako kedysi chlapec Samuel v židovskom chráme:

"Hovor, Pane, Tvoj služobník počúva!"

Ak je niektorá pravda pre nás príliš nedostupná, musíme nájsť niekoho dosť veľkého, kto je schopný ju chápať a vysvetliť nám ju - a potom už mu načúvať. Boh nie je na úrovni človeka. Boh je na úrovni Boha. Jedine Boh môže hovoriť o Bohu. Jedine Boh môže niekomu odhaliť Boha. Kto toto pochopí, nie je ďaleko od objavenia Boha.

Tereza Ježiškova, karmelitánka z Lisieux, ako osemnásťročná, napísala svojej sestre o Bohu: "Skôr ozri Jeho, že ma necháva čakať, ako mňa, že čakám na neho."

Jaques L o e w sa narodil v roku 1908. Mladosť prežil bez Boha, bez viery. Stal sa právnikom a pracoval medzi dokármí v Marseille. V 24. roku života ochorej na tuberkulózu a liečil sa vo Švajčiarsku. Konvertoval a vstúpil k dominikánom a stal sa kňazom. "Mám Krista, som šťastný, ale kto bude hovoriť o Kristovi mojim bývalým kamarátom, robotníkom, nevercom?" Dal sa vyčleniť zo svojej rehoľnej spoločnosti, podobne ako Matka Tereza z Kalkety - a vrátil sa do Marseille pracovať ako kňaz-robotník medzi robotníkmi. Založil "Misiu sv. Petra" - kňazov, robotníkov ktorá sa šírila i do iných svetadielov. Napísal knihy o tomto svojom apoštoláte. /Medzi inými aj "Obraz apoštola dneška/. Roku 1970 na želanie Svätého Otca dával exercície vo Vatikáne /"Ježiš, ktorý sa nazýva Kristus"/:

Táto knižka - "Za noci som hľadala" - hovorí o jeho konverzii a je určená pre všetkých, ktorí hľadajú za noci /Veľp. 3,1-4/ odpoveď na základné životné otázky. Tieto otázky si skôr alebo neskôr položí každý človek, i ten, ktorý sa cíti byť ateistom.

UPOZORNENIE NEVERIACIM

Zijete obkolesení ľudmi, ktorí sa nazývajú kresťanai, Zistujete, že niektorí z nich za veľa nestoja. Máte dojem, že ich heslom je: "Rob, čo hovorím, a nie to, čo robím." Naproti tomu poznáte iných kresťanov, ktorí sa vám páčia.

Znamená teda byť kresťanom to isté ako byť dokonalým? Nie. Idte niekedy na svadobný alebo pohrebný obrád.

Možno, že dokonca veša dcéra alebo syn chodia na náboženstvo alebo na feru. "To ich vymení spod vplyvu ulice. Veď kňaz im nedá zlé rady, naučí ich dobre žiť a dôstojne sa správať."

Ak ste sa sobášili v kostole, poviem vám: Dobre! Ale tvrdím vám, že tým všetkým ste videli iba vonkajšok kresťanstva, "obel". Treba ten belík rozbeliť.

Ak vám ide o pravé kresťanstvo, musíte dospieť k záveru: Kresťan je niekto, kto je životne spätý s jedinečnou osobnosťou, J e ž i š o m K r i s t o m, Bohom, ktorý sa stal človekom.

Prípadá vám to ako legenda, dobrá tak pre deti, ktoré ešte veria v Ježiška?

Plne chápem váš údiv, ale jedneko byť kresťanom znamená práve to a nič iné.

Vedci, dobrodinci ľudstva, géniovia tomu uverili a veria tomu i dnes.

Zekúšajú to, čo napísal sv. Ján, apoštol, ktorý spoznal Ježiša Krista: "Lebo Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nikto, kto v neho verí, nezahynul, ale mal život večný."

Vo svojom okolí sa pravdepodobne stretávate príliš často s kresťanmi, ktorí sa vám javia ako ľudia veľmi rozumní, nie príliš odvážni, skôr konzervatívni ako revoluční, ktorých hlava spočíva pevne na pleciah a nohy na zemi. Nevieam, či sú ozajstnými kresťanmi, alebo nie, ale ak sú nimi naozaj, veria tej úžasnej histórii: Ježiš Kristus!

V každom prípade byť kresťanom neznamená nič iné ako veriť: Boh nám dáva svoj vlastný život prostredníctvom Ježiša Krista.

A. C. Morrison, prezident newyorskej Akadémie umení a vied:

SEDEM DŮVODOV, PREČO AKO VEDEC VERÍM V BOHA

Sme ešte len na úsvite vedeckého veku a každý nový lúč, ktorý vrhá vedecký výskum, ukezuje jasnejším dielo Stvoriteľa, obdareného nekonečnou inteligenciou. Za tých 90 rokov, čo uplynuli od Darwinových čias, sme urobili úžasné objavy. V duchu vedeckej pokory, založenej na spoznávaní sa stále viac približujeme k vedeckému poznaniu Boha. Ja mám sedem dôvodov svojej hlbokej viery:

Po prvé: Matematicky presne môžeme dokázať, že náš vesmír bol plánovaný a vytvorený nezmerným budovateľským duchom.

Vložte napríklad do vrečka desať mincí, očíslovených od jednotky po desiatku a dôkladne ich zamiešate. A teraz ich skúste vyťahovať v poradí od jednej do desať, vkladajúc vytiahnutú mincu zase nazad a znovu ich zamiešate. Matematicky vieme, že vytiahnutie jednotky je z hľadiska pravdepodobnosti 1:10, pravdepodobnosť vytiahnutia jednotky a súčasne dvojky 1:100, vytiahnutie jednotky, dvojky a trojky 1:1000 atď. Vašu nádej, že by ste vytiahli všetkých desať mincí v presnom poradí od jednej do desať, možno vyjadriť pomerom jedna k desiatim miliardám.

Podľa podobnej úvahy sú potrebné rovnako presné podmienky, aby mohol existovať na zemi život, a je vylúčené, aby ich vzájomné usporiadanie bolo dielom náhody. Keby sa Zem otáčala okolo svojej osi 150 km/hod., naše dni a noci by boli desať ráz dlhšie - horúce slnko by spálilo za deň všetku vegetáciu a zvyšok by sa stal obeťou dlhej mrazivej noci. Ďalej: Slnko, zdroj života na zemi má povrchovú teplotu 6 000°C a naša Zem je od neho vzdialená práve natoľko, aby nás táto večná žiara ohrievala, ale nespálila. Keby Slnko vydávalo o polovicu viacej, zhoreli by sme.

Keby zemská os nebola naklonená, výpery oceánov by sa pohybovali na sever a na juh a vytvorili by nezzerné plochy ľadu.

Keby bol Mesiac od nás vzdialený len 100 000 km, morský príliv by bol taký mohutný, že všetky svetadiely by boli dvakrát denne úplne pod vodou, ktorá by onedlho spláchna aj najvyššie hory.

Keby bola zemská kôra len o 3. hrubšia, nebolo by v ovzduší kyslíka, ktorý by sa spojil s inými prvkami do rozličných zlúčenín, tvoriacích zemskú kôru a nebolo by organického života.

Keby bolo more len o niekoľko metrov hrubšie, pohltilo by všetok náš kyslík a kysličník uhličitý a nemohli by existovať nijaké rastliny.

Alebo keby naše ovzdušie bolo značne redšie, niektoré z meteorov /ktorých sa každý deň spaľuje v ovzduší na milióny/ by dopadli na rozličné časti našej zeme a spôsobili by požiare.

V dôsledku tejto a množstva iných okolností niet ani jedinej možnosti z milióna možností, že by život na našej planéte vznikol náhodou.

Druhý dôvod: Vynaliezavosť a prispôsobivosť života je prejavom všeľádnúcej najvyššej Inteligencie.

Nikto nikdy nevyskúma čím je vlastne život. Nemá váhu ani rozmery, ale má veľkú silu, lebo rastúci koreň rozlomí tvrdý kameň. Život si podmanil vodu, vzduch a zem. Ovládol prvky a prinútil ich, aby sa rozkladali a vytvárali zlúčeniny. Život ako sochár dáva tvar všetkým živým veciam a ako maliar vykresľuje každý list a sfarbuje každý kvet. Život je hudobníkom, ktorý naučil vtáčiky piesňam a hmyz bzukotu. Život je znamenitým chemikom, ktorý dáva chuť ovociu a koreniam, ruže naplnia čarovnou vôňou, vodu a kysličník uhličitý mení na cukor a pritom uvoľňuje kyslík, ktorý živočíchovia potrebujú na dýchanie. Pozrite sa takmer na neviditeľnú kvapôčku protoplazmy, priehľadnej a podobnej rósolu, ktorá je schopná pohybovať sa

a breť na to silu zo slnka. Táto jediná bunka, táto priehľadná kvepôčka má v sebe zárodok života a má schopnosť odovzdávať tento život každému žijúcemu tvorovi, malému, či veľkému: Sila tejto bunky je väčšia ako sila všetkých ľudí, zvierat a rastlín, pretože z nej vzišiel celý život. Príroda nestvorila život, lebo ohňom vyschnuté skaly a slané more nemohli dať potrebné predpoklady. A kto ich teda priniesol na Zem?

Tretí dôvod: Múdrosť zvierat hovorí jasne o добрote Tvorcu, ktorý vložil do inak bezmocných tvorov puď.

Mladý losos prežíva leto v mori a potom sa vracia do rodnej rieky a tiahne proti prúdu po tej strane rieky, na ktorej sa do nej vlieva raečka či potok, kde sa narodil. Čo ho vedie tak presne nazed do rodiska? Ak ho preniesiete do inej riečky, hneď vie, že nie je v správnej vode, razí si cestu späť do hlavnej rieky a potom zase hore na miesto svojho určenia.

Ešte ťažšie je rozriešenie záhady uhorov. Tieto zaujímavé ryby sa sťahujú v čase dospelosti zo všetkých riek a rybníkov na celom svete do mora a ponáhľajú sa do nezmer-
ných hĺbok v okolí Bermúd, čo znamená, že uhory z Európy musia prekonať v mori tisíce kilometrov. Tam sa pária a zomierajú. Maličké uhory, ktoré zrejme nemôžu vedieť nič, iba že sú v nezmernej vodnej púšti, sa napriek tomu vydávajú na spätočnú cestu a nájdu nielen pevninu, z ktorej vyšli ich rodičia, ale aj ich rieky, jazerá a rybníky - takže každú vodu osídli zase mladé uhory. Nijaký americký úhor nebol korisťou rybára v Európe a nijaký európsky úhor nebol v amerických vodách. Príroda dokonca zdržela dospievanie európskych uhorov o rok, aby nahradila jeho dlhšiu cestu. Odkiaľ je puď, ktorý to všetko riadi?

Istý druh osy premôže kobylku, vyhrabe v zemi dieru, dá kobylke žihadlo presne na určité miesto, aby nezahynula, ale bola v bezvedomí a žila ďalej ako kus konzervovaného mäsa. Fotom nakladie vajička tesne vedľa ko-

bylky, aby si jej mláďatá mohli na kobyľke pochutnávať, lebo jej mŕtve mäso by mladé osy usmrtilo. Stará osa to robila po prvý raz v živote, ale jej druh to robil od nepamäti, pretože by inak takýchto os nebolo. Takúto tajomnú techniku nemožno vysvetliť nejakému prispôsobeniu sa pomerom. Tá musela byť jednoducho daná.

Štvrtý dôvod: Človek má v sebe niečo viac ako iba zvierací pud - má schopnosť zyslieť. Ešte ani o jednom zvierati sa nezaznamenalo, že by vedelo rátať do desiatich, alebo porozumelo významu čísel. Zatiaľ čo pud je iba jediným tónom flauty - krásnym ale obmedzeným - ľudský mozog obsahuje tóny všetkých nástrojov orchestra. Tento štvrtý dôvod netreba rozvádzať. Vďaka ľudskému rozumu sme schopní úvahy, že sme tým, čím sme. To iba preto, že sa nám dostalo iskry Božej múdrosti.

Piaty dôvod: Frostriedky božie na zachovanie všetkých živých tvorov - obdivuhodné gény.

Tieto gény sú nepatrné telieska, také malé, že keby bolo možné dať spolu všetky gény, zodpovedné za zrodenie všetkých ľudí na svete, vošli by sa do náprstku. A tieto ultramikroskopické telieska zvané gény a ich sprievodcovia chromozómy, sú v každej živej bunke a sú nositeľmi všetkých ľudských, zvieracích a rastlinných charakteristických vlastností. Náprstok je veru malý priestor, aby sa doň vošli všetky charakteristické individuálne vlastnosti dvoch miliárd ľudí. No to sú nepochybne zistené fakty. Ako teda gény uchovávajú všetky normálne vlastnosti mnohých predkov, ako zachovávajú psychológiu každého jednotlivca v takom nezmerne nepatrnom množstve hmoty? Tu je vlastne začiatok dedičnosti, v bunke, v jednotke, ktorá v sebe uchováva a nesie gény. Je nemožné, aby niekoľko miliónov atómov, tvoriacich mikroskopický klad úžasnej múdrosti a prezieravosti, vzniklo samo od seba!

To môže vychádzať len z najvyššej múdrosti Tvorcu. Nižská hypotéza to nevysvetlí.

Šiesty dôvod: Účelné hospodárenie prírody nás núti, aby sme si uvedomili, že iba nekonečná múdrosť mohla predvídať a ovládať najrozličnejšie eventuality, ktoré sa v prírode vyskytujú.

Pred mnohými rokmi vysedili v Austrálii istý druh kaktusu, ktorý slúžil ako ochranný plot. Keďže nemal v Austrálii nijakého nepriateľa z ríše hmyzu, kaktus sa začal závažne rozmnožovať, pokryl územie také široké a dlhé, ako je celé Anglicko. Vyhnel obyvateľov z dedín a zničil úrodu. Vedci hľadali po celom svete nejakého nepriateľa tohto kaktusu: konečne našli hmyz, ktorý sa živil iba týmto kaktusom a nechcel žrať nič iné. Rýchlo sa rozmnožoval - a nemal v Austrálii žiadnych nepriateľov. Tento hmyz čoskoro kaktus vyhubil, takže dnes je ho už v Austrálii málo a súčasne vyhynul aj hmyz, ktorý kaktus vyhubil. Také zásahy a udržiavanie rovnováhy v prírode riadi iste nejaká božská, najvyššia Múdrosť. Preto tento hmyz, ktorý sa tak rýchlo množí, neovládol celú zemiaguľu? Pretože nemá také pľúca ako človek, ale má len dýchacie prieduchy. Keď hmyz rastie, tieto prieduchy nerstú úmerne s ním. Zato sa nikdy na svete nezrej nevyskytol veľký hmyz. Keby tohto múdreho zariadenia nebolo, nemohol by človek na svete existovať. Predstavte si, že by ste sa stretli na svete so srňom veľkým ako tiger.

Siedmy dôvod: Okolnosť, že človek môže chápať pojem Boha. Poňatie Boha vytryskuje zo schopnosti človeka, ktorú nemá nik iný na svete, totiž zo schopnosti čítať vo vnútri vecí. Jedine vďaka tejto úžasnej vlastnosti iba človek spomedzi všetkých tvorov môže nájsť dôkazy neviditeľných vecí.

Obzory, ktoré táto vlastnosť v človeku otvára, sú nekonečné: lebo keď sa ľudské zdokonalená inteligencia stá-

va špirituálnou skutočnosťou, môže vo všetkom účelnom usporiadaní a dianí okolo seba vidieť a spoznávať veľkú pravdu, že nebo je všade a vo všetkom, ale nikde nie je nám tak blízko, ako v našich srdciach.

Je to pravda vedecká i rozumovo poznateľná, ako napísal žalmista Pánov: "Nebesa zvestujú slávu Božiu a obloha zjavuje dielo jeho rúk."

/Z angličtiny/

EKUMENIZMUS

Jedno je dôležité uvedomiť si v úvode. Ekumenizmus nie je zavádzaním nejakých nových princípov do nášho života, dosiaľ neprítomných vo viere. Je to návrat k pôvodným princípom a určeniam, ktoré sme na svojej ceste storočiami stratili, ktorých sme sa zriekli.

Ekumenizmus nie je tolerancia i keď najčastejšie sa vysvetľuje a chápe takto. Tolerancia je síce na začiatku nevyhnutná, ale ona je len prostriedkom ekumenizmu. Keby sa orgány nášho tela navzájom iba tolerovali, naše telo by sa za niekoľko hodín rozpadlo. Ak to tak nie je, znamená to, že všetky orgány navzájom priamo, či nepriamo spolupracujú. A podľa toho, ako dobre spolupracujú, sme zdraví alebo chorí. Keby sa ktorýkoľvek z orgánov považoval za najdôležitejší alebo jediný funkčný a z pýchy by nespolupracoval s ostatnými, čoskoro by odumrel. Tolerancia síce neničí, ale ani nebuduje. Kristovo Telo žije a rastie z lásky, nie z tolerancie. Ekumenizmus nie je ani administratívna, ani teologická, ani liturgická jednota, ale jednota lásky, jednota v láske.

Boh, ktorého chceme volať naším Otcom, nechce, aby sme sa tolerovali, ale aby sme žili v láske. Takýto príkaz sme dostali. Nedostali sme príkaz, aby sme milovali len príslušníkov nejakého náboženstva, ale aby sme sa milovali navzájom tak, ako nás všetkých miluje Boh.

Ako všetky veci i ekumenizmus môžeme chápať a prežívať na viacerých úrovniach, vo viacerých okruhoch. Došli sme k chápaniu, že ekumenizmus je jednota lásky a v láske. Teraz ide o to, na akej úrovni, v akom okruhu toto poznanie prežijeme, ako ďaleko od seba dovidíme. Sú ľudia, ktorí chápu a prežívajú jednotu v okruhu svojej denominácie. Sú takí, ktorí chápu a prežívajú jednotu v okruhu určitého náboženstva, napríklad kresťanstva. A sú ďalší, ktorí chápu a prežívajú jednotu v okruhu celého ľudstva. Práve taký ekumenizmus, ktorý prelomuje hradby týchto okruhov v našich myšliach a srdciach, je veľmi potrebný. Veď často sa prijímajú za správne a pravdivé veci vychádzajúce z chápania, akoby nebeský Otec, Boh všetkých svetov, bol Bohom len jednej historickej doby, Bohom len určitého náboženstva, či dokonca určitej konfesie. A rovnako, akoby Spasiteľ poslaný od Otca nebol Spasiteľom celého ľudstva, ale len ľudí patriacich k určitej náboženskej kultúre v určitej historickej dobe. Akoby Duch Boží neprenikol celým svetom, celým ľudstvom a nepôsobil v ňom od počiatku. Akoby Boh miloval jedných ľudí viac ako druhých. Nebeský Otec stvoril svoje deti nielen s bledou pleťou, ale i so žltou, červenou, čiernou, veľké i malé, tvorí ich telom rôzne, ale oživuje ich jedným a tým istým Duchom. Tak i vyjadrenie /telo/ Pravdy má svoju špecifickú podobu /symbolickú, kultickú, teologickú, filozofickú/, podľa toho v akom prostredí sa zrodilo.

Ak budeme všade hľadať Boha, On sa nám všade dá vidieť. Ak však nebudeme hľadať to, čo je Božie, ale čo je ľudské, ak budeme hľadať vo svete len seba, potom nájdeme zahynutie.

Najväčšou prekážkou ekumenizmu /a skutočného prežívania svojej viery/ je náboženský egocentrizmus. Veriaci, ktorí vyznávajú náboženský egocentrizmus, vidia ako pravých veriacich len seba a ten "zvyšok" ľudstva, to sú tí ostatní, tí vedľajší, ktorí sú mimo záujmu a pôsobenia Božieho a Jeho lásky. Takto zaslepený človek vymedzuje pôsobenie Boha /prácu Otca, Syna a Ducha/ len po hranicu, nie kto-

rú dovidí on sám vo svojej ľudskej slabosti a nevedomosti. Tým si z Boha robí boha na svoj obraz a teda dopúšťa sa modloslužby. Jeho život sa stáva modloslužbou. Vo svete modloslužobníka sa už nie zvrchovaný a božsky milujúci Otec stará o svoje deti a priznáva sa k tým, čo Ho hľadajú, ale majitelia určitej náboženskej kultúry sa stávajú majiteľmi boha /vytvoreného podľa svojho obrazu/, ktorého si privlastňujú a ak sú tolerantní, nejaký ten kúsok z tohto svojho boha priznajú aj iným náboženstvám či konfesiám.

Keď sa stretnú napríklad kresťan, muslim, hinduista, budhista, ktorí prekonalí náboženský egocentrizmus a počujú Ducha, zavládne medzi nimi jednota detí Božích. Jednota, ktorá je v ich srdciach už predtým, ako sa stretnú. Nepotrebujú si nič vysvetľovať, o ničom sa dohadovať. Vedia, že náboženstvo je tu pre človeka a nie človek pre náboženstvo. A ako deti Božie sú spojení tým istým Duchom.

Boh vidí len dve skupiny ľudí: tých, ktorí milujú jedni druhých a tých, ktorí nemilujú. Kým máme v sebe svoje staré srdce padlého človeka, nemôžeme pochopiť ani cítiť veci božského srdca, sú nám bláznovstvom. Ale jediná cesta z temnoty k svetlu je snažiť sa cítiť a chápať Božie srdce, odhodiť svoje padlé srdce a obetovať všetko, aby sme získali božské srdcia Božích synov.

Je napísané: Poznáte pravdu a pravda vás urobí slobodnými. Ale nikoho nemožno oslobodiť zvonku viac, než je slobodný zvnútra vo svojom srdci.

Ovocím Ducha je mystické Telo Kristovo, ovocím ducha je jednota v láske. Ekumenizmus je videnie, pochopenie a prežívanie tejto jednoty. Ona existuje. Vnútornej jednoty ľudstva, jednota v Bohu nie je zlúčením toho, čo my vidíme alebo myslíme, ale ona je a pôsobí od počiatku. Jej zdrojom je Boh ako absolútny Otec - Stvoriteľ. On sám je mostom, ktorým možno prejsť z ktoréhokoľvek bodu do ktoréhokoľvek iného bodu univerza. Vo vzťahu ľudí k tejto jednote je to podobné ako s kráľovstvom Božím. Je neviditeľné tomu, kto nevidí ďalej od seba a nepočuteľné tomu,

kto počuje len seba.

My, kresťania oslovujeme Spasiteľa, ktorý prichádza na konci tohto veku: Kristus; muslimovia: Mesiáš; hinduisti: Kelkí; budhisti: Maĵtréja. Každý veriaci človek čaká Spasiteľa, ktorý príde na konci starého veku, nie je ani budhistický, ani muslimský, ani hinduistický, ani kresťanský v tom zmysle, že by sa hlásili k určitej náboženskej kultúre, že by sa dal ňou úplne obsiahnuť a pochopiť. Ani jedno z náboženstiev nemôže podať úplný obraz o veciach, ktoré majú prísť. Budú to nové, nikdy nevidené veci. Spasiteľ, ktorého poslal Otec, nie je Spasiteľom len určitého náboženstva, ale celého ľudstva, celého Vesmíru. Jeho pôsobenie nie je ohraničené len na určitú dobu ľudskej histórie, len na určité náboženstvo, veď každé z nich o ňom podáva svedectvo. V ňom a cez ňoho sa všetko začalo, deje sa i koná. Nerobme zo Spasiteľa Vesmíru niekoho, kto je viszený len na jedno náboženstvo a jednu historickú dobu.

Keď sa pozrieme na veriacu rodinu telesnými očami, vidíme, že každý člen je oddelený od druhého svojím fyzickým telom. Keď sa však pozrieme na túto rodinu duchovným zrakom, očami viery, vidíme, že je to jeden celok spojený Duchom, i keď každý člen rodiny má iné postavenie, inú funkciu, iný vek a podobu. A predsa život im dáva ten istý ľuch. Vychádzajú z Božej lásky chérene, že ak zdieľame spolu veci porušiteľné, o čo viac zdieľame spolu veci neporušiteľné.

Ak obetujeme svoj ľudský, egocentrický pohľad na dejiny a náboženstvá a snažíme sa priblížiť Božiemu pohľadu, týmto novým darovaným zrakom uvidíme, že i náboženstvá ako kultúrne formy sú len telami - nádobami Božieho Ducha, že sú medzi nimi odlišnosti, ale predsa sú to všetko len nádoby /Jn 6,63, 2 Kor 3,6/. Boh túto dobu priprevil ako trh, na ktorom sa zídu ľudie z rozličných krajín, každý priniesol také nádoby, aké sa produkujú v jeho krajine. Dobré uvážme, čieho sme ducha, aby doba našou vinou nebola ako trhovisko, na ktorom sa ľudie hádajú o to, kto má lepšie nádoby. Nakoniec ich začnú v nenávisti jeden druhému roztrákať /zabúdajú na zmysel nádob a na to, že žijú v púšti/.

Nebudme ani len predavačmi, ktorí vychvaľujú svoj tovar, ale snažme sa byť radšej tými, ktorí sa vedia napiť živej vody z tej nádoby, ktorú im Boh dal a sú vďační, že im táto nádoba poslúžila.

Nazerajúc na Otca, Syna, Ducha, svet i seba zo stanoviska načrtnutého v tomto texte sme schopní stotožňovania svojej vôle s vôľou Božou a tak skutočne žiť Bohu a nie sebe, klamu a tme. Sme schopní naplniť to cudzie slovo "ekumenizmus" živým obsahom svojej žitej viery.

Nech nám Boh dá milosť uvedomovať si základnú bytostnú jednotu všetkých tvorov, ktorá je nad všetkými relatívnymi rozdielmi a rozdeleniami. Jej zdrojom je Boh Otec - Stvoriteľ všetkého. Túžme prežívať jednotu všetkých bytostí v Bohu: prekonávať

samotu priateľstvom
rozdelenie jednotou
neznášanlivosť láskou
nevedomosť múdrosťou
sektárstvo poznaním:

Túžme šíriť ducha lásky medzi bytosťami na základe večnej jednoty v Bohu!

Aby sme sa stali hodnými prosieť: Otče, buď Tvoja vôľa,
Otče, príď kráľovstvo Tvoje!

Poznámka:

O probléme kresťanského svedectva v súvislosti s predchádzajúcim textom.

Veľa ľudí sa dnes venuje "svedectvu", ktoré nezodpovedá Kristovým požiadavkám. I my kresťania pochopme už raz e navždy nezmyselnosť a hriechnosť hádania sa o náboženské teórie a vyznania, koncepcie a formy, o to, "kto má viac". Zmysel a cenu pred Bohom má len časť teórie a vyznania, ktorú sme premenili na svoje žitie, len o tom môžeme vydať

svedectvo, len na to máme právo. Koľko ľudí navonok manifestovalo prijatie kresťanstva a kto z nás je znovu-zrodený? Koľkí máme len nádoby a koľkí skutočne pijeme tú živú vodu, ktorú dáva kresťanstvo?

Koľkí z nás ľahkovážne odsúdia myšlienku, že iné náboženstvá sú tiež cestami k znovuzrozeniu /viď o Bohu Synovi a Bohu Duchu v predchádzajúcom texte/, hoci možno sami celým srdcom, mysľou i telom patria tomuto svetu a nesvieti im svetlo znovuzrodenia. Nič nám neprospeje, keď bude naše kresťanstvo len v našich slovách a ľacných gestách. Aby z kresťanstva neboli len prázdne reči, slová, v ktorých pravdivosť niet čím potvrdiť, musia byť predovšetkým tí, ktorí svojim životom dosvedčujú pravdivosť kresťanskej cesty a skutočnú existenciu Ježiša Krista. Tí, v ktorých Kristus naozaj žije, ľudia praktickej realizácie Krista v sebe, oni sú Kristom svojmu blížnemu = svedkom Božieho víťazstva nad starým svetom a jeho hriechom.

1 Kor 12,3:... nikto nemôže povedať: "Ježiš je Pán", iba v Duchu Svätom. Tak ako Ježiš bol jedno s Otcom a preto mohol o ňom vydať pravdivé svedectvo, tak i my musíme najskôr byť jedno s Kristom, musíme byť naplnení Duchom, aby sme mohli vydať pravdivé svedectvo. Neponáhľajme sa hlásať kresťanstvo, kým v nás nie je Kristus so svojou božskou láskou, pretože budeme hlásať nejaké svoje "kresťanstvo". /1Kor 13,1-3/. Naše západné myslenie je príliš v zajatí získavania, kolonializmu hmotného i duchovného /trpké ovocie "pokresťančovania" napr. v starej Amerike je každému známe/. Každý kresťan má byť ako Kristus, nie ako agent firmy získavajúci pracovníkov pre svojho zamestnávateľa. Taká činnosť nie je vôbec obeťou, to skôr ideme za svojou neumŕtvenou ctižiadostou naryšľajúc si, že sme vykonali svoju povinnosť /Jak 4, 1-3/. Jediné svedectvo je svedčiť skutočnosťou, ktorá sa stala s nami a v nás. To ostatné je iba presvedčovanie. Skutočné hlásanie Krista je byť dokonelym ako Kristus /pozri výroky Ježiša o tých, ktorí ho budú nasledovať. Ak v nás semých je tma, nemôžeme priniesť svetlo.

ALBERT SCHWEITZER

/nazvaný aj bratom Františka z Assisi/

14. 1. 1875 † 4.9.1965

Stal sa známym teológom, filozofom, kazateľom, hudobníkom, veľkým znalcom Bachovho diela. Bol profesorom teológie a prekrásnou budúcnosťou. R. 1905 sa rozhodol stať sa lekárom a odísť ako misionár do Afriky. R. 1913 opúšťa Európu a v misijnej stanici v Lamberéné /v štáte Gabun/ žije životom Kristovho svedka. R. 1925 dostal Nobelovu cenu mieru a čestné doktoráty v ďalších rokoch.

O svojej misionárskej práci hovorí príkladom z jedného rána: "Je ráno, 9 hodín. Jeden z ošetrovateľov obchádza chyžky malomocných a zvoláva na bohoslužby. Po polhodine sa všetci zišli. Z gramofónu zaznieva slávnostná hudba a začína kázeň. Moji poslucháči nevedia spievať chorály, keďže sú do jedného ešte pohania. Navyše sú zo 6 jazykových skupín - kmeňov. Začať s modlitbou - to sa nedá, lebo pri každom zhromaždení je veľa nových účastníkov. Tí by nevedeli, čo to znamená a robili by hluk a zmetok. Na modlitbu ich pripravujem úvodným slovom. Pri mne stoja dveja tlmočníci.

Od poslucháčov nemôžem žiadať, aby sedeli pokojne ako u nás v Európe. Nevšímam si, že poniekto si zaparujú ohníček a chystajú si pomaly obed. Nejedna matka umýva vo vedre hlavu dievčatka a češe ho. Muž opravuje rybársku sieť. Iný zase položí do klina iného hlavu a dá sa poískať. A potulujúce sa ovce a kozy okolo zhromaždenia tiež nevidia. Navyše vtáci v korunách okolitých stromov tiež "koncertujú." Preto neprestajne hovorím silným hlasom.

Pri kázni sa usilujem byť jednoduchý a zrozumiteľný. Nič nesmiem predpokladať. Moji poslucháči nič nevedia o Adamovi a Eve, o izraelskom národe, o patriarchoch, Mojžišovi, Ježišovi, Apoštoloch a Cirkvi.

Vždy si vyberiem citát z Biblie a 1 - 2 podobenstvá.

Nakoniec ten citát opakujem niekoľko ráz, až nadobudnem istotu, že si to pamätajú. Ak si len pár citátov odnesú z mojich kázni a rozmyšľajú o nich - už je to úspech.

Desať božích prikázaní im nevykladám - veď títo černosi pokladajú za dovolené cigániť, kraďnúť a páchať veľijaké neresti. Ide mi predovšetkým vzbudiť túžbu po pokoji v ich dušiach - zmier s Bohom. Neraz im hovorím o srdci plnom pokoja a lásky a rozorvanom srdci. Tomu rozumejú.

Odpustiť sedemkrát za deň - to tu je málo, lebo uda-
lostí - protivienstiev je denne viac aj ako sedemdesiatsedem-
krát. Objasňujem to na príkladoch: "Sotva ráno vstaneš, prí-
de do tvojej chatrče zlý človek a napadne Ťa. Ty namiesto
hádky budeš mlčať. Neskoršie koza Tvojho suseda zožerie
všetky Tvoje banány, pripravené na obed. Ty sa nebudeš ne-
ťahovať so susedom, iba mu povedz, že to zožrala jeho koza
a bolo by správne, keby tie banány nahradil. Ak nepustíš
- že to nebola jeho koza, pokojne odíď a zamysli sa, že
nestojíš za to stratiť pokoj duše, veď Pán Ti na plantáži
požehnal ešte ďalšie banány. Potom sa Ti prihodí, že prí-
de ďalší a odnesie 10 zväzkov banánov, aby ich spolu so svo-
jimi predal na trhu. Nakoniec, keď mu to vyčítaš, prizná
len 9 zväzkov a jeden odťají. Ty sa nehádej, odpusť mu,
ako Tebe Boh odpúšťa tvoje lži. Potom ideš do svojej chyž-
ky, aby si pripravil obed pre rodinu. Ale toto! - niekto
Ti odniesol drevo, nazbierané na celý týždeň v prelese.
Prinútiš svoje srdce, aby odpustilo a nepátralo po zlodejovi.
Popoludní sa chystáš na plantáž a zistíš, že^{ti} Tvoj nový
nôž niekto vymenil za stery, zbrúsený. Vieš, kto ho potia-
hol, ale - už si odpustil štyri krát, odpustíš aj po piaty
raz. Srdce sa Ti rozveselí, že uposlúchlo Pána Ježiša.

Deň končí a Ty sa chystáš na večernú rybačku pri svet-
le fakle. Tá však zmizla. Odpustíš a s požičanou od suseda
ideš dolu k vode a tam - bože môj - niekto Ti vzal čln.
Schováš sa za strom, že si na toho darebáka počkáš. Chystáš
sa zobrať mu úlovok a hlásiť to richtárovi dediny. Nakoniec
zmlkneš a uvedomíš si, že Pán Ti neodpustí Tvoje poklesky -
- hriechy, ak Ty neodpustíš tomu neznámemu. Nakoniec pri-
stihnutý Ti sám dá časť svojho úlovku, keď vidí, že si mu
odpustil a nezečel sa s ním hádať.

Nakoniec sa zoberieš aj s rybezi pozaly domov. V Tvojom srdci bude pokoj. A predstav si, že do dediny by prišiel Pán Ježiš a Ty by si sa musel pred neho postaviť. Iste by si povedal: Pane, dnes som sedem krát odpustil svojim vinnikom. A Pán by ti odpovedal, ako kedysi dávno Petrovi: Áno, viem - ale je to málo. Musíš ešte viacej odpúšťať, aby som ja mohol Tebe odpustiť.

Vidím ako moji poslucháči sú dojatí - a neraz preruším kázeň a pýtam sa ich, či s tým v srdciach súhlasia. Zborovo - to sú úprimné deti Afriky! - Odpovedia, že všetko, čo som povedal, je čistá pravda. Laickí kazatelia, ktorí ma chodia počúvať, neraz medzi sebou povedali: ten náš doktor nám tu káže, ako keby študoval teológiu. /Majú ma len za "doktora"./ !

Na konci bohoslužby vždy ich vyzvem, aby zopli ruky. Učia sa to jeden od druhého. Potom pomaly vyslovujem modlitbu - africky obreznú! - Keď začne hrať harmonium, všetci zdvihnú hlavy. Sedia bez pohnutia, kým nedoznie hudba.

Ja odchádzam prvý - po mne začnú aj oni.

/Z nemčiny/

KONFUCIUS

BUDHA

MOHAMED

A

K R I S T U S

India je obrovská krajina s rozličnými náboženstvami. Istý Ind mi rozprával svojou typickou kvetnatou rečou podobenstvo svojho života:

Spadol som do jary. Usiloval som sa zo všetkých síl nejako sa z nej dostať. Ale nešlo to. Jama bola hlboká a moje počítanie márne. Konečne šiel okolo Konfucius. Nazrel do jamy a vraví: "Synu, keby si sa bol riadil mojím učením, určite by si sem nespadol!" "To viem", kričel som. "Ale to mi teraz nepomôže. Pomôž mi dostať sa hore z nej a potom budem žiť podľa Tvojho učenia." Konfucius išiel preč a mňa zanechal bez nádeje....

Za chvíľu išiel okolo Budha, pozrel do jamy, skrížil si ruky na prsiach a vraví: "Synu, keď si skrížiš ruky, zavrieš oči a vcítiš sa do stavu úplného pokoja a podriadenosti, nakoniec dosiahneš stav zabudnutia - nirvány. Musíš ku všetkým okolnostiam pristupovať úplne ľahostajne. Až potom nájdeš blažený pokoj." A tiež odišiel...

Netrvalo to dlho a hrmotným krokom sa priblížil Mohamed. Nahol sa cez okraj do jary a vraví: "Človeče, prečo sa tam dole tak vzrušuješ? Máš strech? Chápem ťa, si na tom zle. Ale uvedom si, bola to Alehova vôľa, že si tam spadol. Na to nezabudni. Kto by sa opovážil protiť sa jeho vôli? Opekuj si: Aleh je veľký a Mohamed je jeho prorok. Toto vyznávanie hovor tak dlho, až sa Ti ústa zavrú naveky. Po smrti ťa čaká raj, kde si všetko bohato vynahradiš." A pokračoval vo svojej ceste a mňa nezachránil.

Nakoniec po tom všetkom som začul hlas: "Pristeľu!" Zdvihol som unavenú hlavu a vidím tvár Ježiša Krista, tvár plnú lásky a súcitu. Nič mi nevyčítal a na nič sa nevypytoval. Spustil sa ku mne na dno jary. Nasadil svoj život, aby ma zachránil. Vzal ma do náručia, vyniesol a postavil na nchy. Stiahol zo mňa umazané a potrhané šaty a obliekol ma do svojho odevu. Dal mi najesť, lebo som bol strašne lačný a potom povedal: "Poď so mnou, odtiaľ ťa chcem viesť, aby si zas . niekam nespadol!"

Svoje rozprávanie ľud ukončil slovami: "Rozhodol som sa nasledovať Pána Ježiša. /Zo spomienok misionára z Kéraly/

SAMODERŽAVIE = PRAVOSLÁVIE = NÁROČNOSŤ

V sovietskom týždenníku "Ogoňok", č.10 z marca 1988 bol uverejnený rozhovor A. Černova s akademikom Dmitrijom Sergejevičom Lichačovom pod názvom "Predbežné bilancovanie tisícročnej skúsenosti", z ktorého vyberáme:

A. Černov: U nás jestvuje roztržka medzi vývinom vlastného náboženského myslenia a jeho oponentom - vedeckým ateizmom. Kritika náboženstva sa u nás nahradzuje čímsi, čo je pod skúkoľvek kritiku. Využívajúc túto príležitosť, chcel by som upozorniť na potrebu špeciálneho vydávania, akéhosi "Diálu", kde by s rovnakými právami vystupovali vedci, bahoslovci, filozofi, básnici a spisovatelia. Tek by sme sa mohli oslobodiť od predsudkov, mohli by sme nájsť spoločné stanoviská. A už v nijakom prípade by sa nemala viesť polemika v rozličných rovinách tak, aby sa ľudia nepočuli a aby si jeden druhému nerozumeli. Kedy sa vlastne ideológia oficiálneho pravoslávia stala duchovnou brzdou vo vývine národa? Čím sa to začalo? Nikolajevskou formulou "Samoderžavie = Pravoslávie = Náročnosť"? Alebo skôr? Prečo dekabristi boli poväčšine ľudia veriaci a príslušníci neštachtickej /režnočinskej/ inteligencie neboli?

D. Lichačov: - Myslím, že veľmi veľa záviselo od Petra I. Hoci sám Peter mal rád pravoslávne bohoslužby a spieval v chóre, a v nijakom prípade nebol ateistom. Reformy Petra I. boli pokračovaním reforiem patriarchu Nikone a viedli k strašnému úpadku cirkevnej autority. Ak spovedník nemá zachovávať spovedné tajomstvo, ak štátnym nariadením kňaz je povinný udávať, potom ako možno hovoriť o cirkevnej autorite? Tu sú korene rozkvetu staroverectva. Frekvitalo sni nie tak za Alexeja Michejloviča, skôr za Petra a Nikolaja I. ... Úloha Nikolaja I. v tomto procese je veľmi negatívna. Prenasledovaním starovercov v nejednom ohľade obrátil ekonomiku Ruska navnivoč. Najzámožnejšou a najpodnikavejšou vrstvou spoločnosti boli staroverci. Staroverci vybudovali ej priemysel na Urale. Zákony Nikolaja I. proti nim podko-

pali ruskú metalurgiu. Ze Jekateriny a Alexandra I. ruské delostrelectvo bolo na prvom mieste vo svete. Rusko stálo na prvom mieste aj čo do množstva a kvality vytavenej rudy. Archeológovia, čo robia vykopávky na Borodinskom poli, Vám povedia, že hneď vidia rozdiely medzi ruskými a francúzskymi delovými guľami.

A.Č.: A predsa, prečo uvarovovsko-nikolejevská formula "Samoderžavie, Pravoslavie, Narodnosť" bola ruskou inteligenciou prijatá s takým odporom?

D.L.: Samoderžavie /absolutizmus/ sa nemelo stotožňovať s pravosláviom. Nepodoberám sa súdiť nakoľko je tu na vine Cirkev, hoci vina povedzme, metropolitu Fotija a iných tu bola. Zárukou autority cirkvi je jej oddelenie od štátu. Cirkev a štát sa preplietli a všetky viny štátu padali aj na cirkev. Táto formule pokazila vtedajšie pravoslávie, alebo, v každom prípade ho podkopala. Cirkev musí byť oddelená od štátu. Pred tisícimi rokmi kresťanstvo sa stalo štátnym náboženstvom Sterej Rusi a Rus zjednotilo (neskôr Rusko, Bielorusko a Ukrajinu). V tom bola sila, ale v tom bola aj slabosť, lebo cirkev podriadená štátu stratila svoju duchovnú slobodu, slobodu svedomia. Všetko ostatné z toho vyplývalo. Keď si veriaci, znamená to, že si monarchistom. A kresťanstvo, to nie je ideológia buržoázna alebo socialistická. Je to svetonázor plus etické normy správania sa vo verejnosti, v živote.

A.Č.: V sedemdesiatych rokoch mnohí z mojích vrstovníkov sa obrátili k náboženstvu. Občianska realizácia osobnosti bola veľmi sťažená pre toho, kto sa nechcel podieľať na oslovovaní alebo nebol karieristom...

D.L.: V tomto s Vami, Andrej Jurievič, nemôžem súhlasiť. Keď človek chodí do chrámu kvôli móde, alebo len z premenenie svetonázoru, - aj to je kľamstvo. Cirkev, to nie je len zmena svetonázoru, to je už premena spôsobu života, obyčajov. U veriaceho aj súkromný život má byť náboženský, so zachovávaním pôstov, sviatkou, atď. A mnohí chodili do

chrámu len z protestu proti oficiálnej lži. Aj v tom bol provokácia kľestva. Kresťanstvo si vyžaduje nielen kresťanský svetonázor, ale aj skutky. Bez skutkov je viera mŕtva. A skutkov vlastne nebolo.

A.Č.: - Teda vieru mať, značí konať skutky. Ale v sedemdesiatych rokoch tleď začala biť na poplach: komсомolci si dávajú krstiť deti. A pravoslávni báťuškovia dokonca začali hovoriť o druhom krste Rusi.

D.L.: To je veľmi nepresne vyjedené. Kresťanstvo bolo na Rusi aj pred krstom Rusi, pred prijatím kresťanstva. Aj kňežná Olga sa nechala pokrstiť, v Kyjeve stál chrám Ilju /Eliáša/. Krst Rusi znamená oficiálne prijatie kresťanstva štátom, spojenie Cirkvi a štátu. Hovoriť o druhom krste Rusi v nijakom prípade nemožné. Znovuzjednotenie cirkvi a štátu bolo by pre kresťanstvo pohromou. Neopak, cirkev sa musí úplne oddeliť od štátu preto, aby sa mohla slobodne rozvíjať a byť náboženstvom v plnom zmysle tohto slova. Vôbec, spoločenský pokrok spočíva v slobode, v rozšírení sektoru slobody...

A.Č.: - Otázka, ktorá dnes zvlášť znepokojuje: prečo kresťan nemôže byť nacionalistom, a nacionalista kresťanom?

D.L.: To je ľahká otázka. Pretože kresťanstvo je univerzálne náboženstvo. V rovnakej miere je to náboženstvo aj pre černochoy, aj pre Číňanov. Nakoľko je kresťanstvo internacionálne, natoľko je veľkým náboženstvom. Ak sa zredukuje na náboženstvo národné, prestáva byť tým, čím má byť. Nechcem spomínať náboženstvá uzavreté v jednom národe. Je ich niekoľko, ale je to veľký nedostatok týchto náboženstiev.

A.Č.: Dmitrij Sergejevič, v čom je hlavné bilancovanie jubilea ruskej cirkvi?

D.L.: V tom, že cirkev sa nemá miešať do vecí štátu a štát do vecí cirkvi. Táto ich vzájomná závislosť bola predurčená už Vladimírom I. Veľa ešte treba urobiť, najmä prekonať strach úradníkov. Malý príklad.: Pri Gatčine pred múzeom

Vepskej poštovej stanice, ktosi sa bojí postaviť kríž na zrekonštruovanej kaplnke. Vari to nie je povera? Napokon treba vydať Bibliu, pretože Biblia, to je kľúč súčasného umenia. Teda za takého stavu vecí trpia nielen veriaci, ale aj ateisti. Vyhovávame ľuď vo vlastnectve, ale nepoznáme bohatú staroruskú slovesnosť, a tá je ľuďom nedostupná bez poznania kresťanskej problematiky. Stadiel' aj špekulácie, aj sektárstvo, aj záujem o kadečo. Ostáva dúfať, že sa situácia zlepší, ak sa nebudeme báť dialógu.

Z MYŠLIENOK A. SCHWEITZERA

Začiatkom každého duchovného života je neohrozená viera v pravdu a odvaha priznať sa k nej.

Etike nie je ničím iným, než úcta k životu

Hlas statočnej etiky sa stáva nebezpečenstvom pre šťastlivcov, ktorí majú odvahu mu načúvať. Provokuje, aby ich vyšinul z ich normálneho spôsobu života a spravil z nich dobrodruhov oddanosti a sebaobetovania - a tých je na svete tak málo.

Pretože som hlboko nábožný, usilujem sa kresťanstvo plne uvádzať do praxe.

Náboženstvo

Grécky mysliteľ Plutarchos takto píše:

"Keby si cbišiel Zem, nešiel by si mestá bez múrov, bez písomníctva, bez domov, bez bohatstva, bez peňszí. Mesto bez chrámov, bez bohov, ktoré by nemalo proroctvá a prísahy
...nikdy nikto nevidel."

Keby som nekázal, nemohol by som žiť. Slovo Božie horí v mojom srdci ako plameň a keby som ho nepustil von, tak by mi spálilo vo vnútri košť aj špik.

Sevonarola

Že sú evanjeliíve príhody výmysel? Pristeliu, takto sa nevymýšľa. A skutky Sokratove, o ktorých nikto nepochybuje, nie sú tak overené ako skutky Ježišove. Pečať pravdy, ktorú má Evanjelium, je taká veľká, prekvapujúca, nenapodobiteľná, že vynálezca by musel byť väčší ako jeho hrdina.

Jean - Jacques Rousseau

Dobre robíte, keď svoje jediné uspokojenie hľadáte v Evanjeliu, veď ono je nevysychajúcim prameňom všetkej pravdy, ktorú, keď rozum prijíme v celej jej šírke, nikde inde nemožno nájsť.

Kent

Neviem, či možno božský pôvod Biblie dokázať tomu, kto ho necíti. Nakoniec to ani netreba. Kniha ostane tým, čím je, a nie tým, čím by ju ten alebo onen chcel spraviť.

Goethe

Evanjelium ma zamestnáva pri mojich modlitbách viac ako všetko ostatné. Z neho čerpám všetko, čo moja biedna duša potrebuje. Nachádzam v ňom vždy nové svetlo a nový zmysel.

Sv. Terezka z Lisieux

Pre mňa znamená sv. Písmo jedinú veľkú knihu, knihu života a pravdy. Keď to chcem vyjadríť obrazne, Biblia je pre mňa domáce lekáreň.

Brandstaetter

Nepoužívaná Božia kniha

Malá školáčka listovala v zaprášenej biblii po babičke, ktorú nikto nepoužíval. Nerez sa pýta: "Mami, je biblia Božia kniha?"

"Hej, je to Božia kniha" - odpovedala.

"Tek potom by sme ju mali vrátiť Pánu Bohu, pretože si ju nečítame!"

"Nikdy sa nedozvieme plnú pravdu o historických udalostiach, iba ak sa otvorí verejnosti archívy jezuitov, slobodných murárov a Rothschildovcov."

Szymon Askenezy, veľký znalec európskych archívov

TRAJA SPRIEVODCOVIA NA CESTE K BOHU

1. Keď sa nám ponúka cesta, treba ísť po nej.
Keď je nám venovaná kniha, treba ju čítať.
Keď hovorí priateľ, treba mu načúvať.
2. Boh vychádza nám neustále v ústrety - ako cesta, ako kniha, ako priateľ.
3. Ceste, ktorá k nemu vedie, je príroda, kniha, ktorá o ňom hovorí, je Písmo sväté, priateľ, ktorý nás zasväčuje do tajomstva v dôvernej blízkosti srdca,
t o j e B O H a á n .

Ján Herante

LÁSKA

Keby som mohol
celú nádheru zeme,
láskavú Božiu Tvár,
ktorá sa na nás díva,
do vás preniesť,
ja vsedil by som najradšej
do vašich očí
tichú zornicu rána,
aby v nich kvitla,
aby nám zvestovala
jak v tvári Márie Nepoškvrnenej
dni pokoja, ticha a krásy,
návraty reje...

DVANÁSTA HODINA

Dvanáste hodina sa blíži.
Berberi idú bez citu a viery.
Nevedie o nesmiernosti.
Všetko je dovolené
A to je smútok,
že človek v sebe nešiel boha,
ktorý má zverakú podobu.

Dvanáste hodina sa blíži.
Pavúci srti sečia v pavučinách duší.
Čakajú v pozore...

H.P.G.

Jerko Silen

VECHÁ DUŠA NA ZEMI

/Úryvok/

Svet okolitý
je len kľam.
Ale tie svity
jak rád mám,

keď duša cíti,
že Boh sám
je všade skrytý.
Spomínam...

A je v tom cnenie
predivé
a utrpenie
žierivé.

Kto poodhalí
skutočnosť,
vždy bude stály
Ducha hosť.

Ze clonou javov
kto je? Čuť...
Treba len slávou
pohrdnuť -

a, Bože, Ty si
naozaj.
Tu oddýchni si,
som Tvoj kraj

Nado mnou svitá.
Rosy chlad...
Keď sa kto spýta,
povedať?

Hľa, ešte horí
noci prúd,
chce bez pokory
vyniknúť.

A ja som nad ním.
Abo v ňom?
Za všetko platím
životom.

A to je moje
obeta.
S ňou spolu stoja
stoletia

námah a znoja
za pravdu.
Mrú, čo sa boja
základu,

ktorým si iste
iba Ty,
Ježišu Kriste
bohatý,

hles Lásky čistej
v zajatí.
Rozumeli ste?
Zerplati
evet okolitý
a ja sám.

Lež rád sám svity,
klnd táán

a duša cítí,
že Boh sám
je všede skrytý.
Spomínam...

Janko Silan

BOHA DUŠA NA ZEMI

/Úryvok/

Básnici, pejte pašie,
evanjelisti!
Z nás koľký dnes už nežije!
Raz se to zistí,

jak trápili nás beštie
v tme nenávisti.
Jas prečse v nás jak svieži je,
a v nich jak hmlistý!

Deň čo deň ešte krajší je,
kto zostal čistý.
Na účet demokracie
neršparádisti

vrhli se i nám na šije
a krv chcu hlísty.
Niet nad nás horšej nácie!
Kde ujsť, kde ísti?

Lež lásky všetko prežije,
buďme si istí,
a v duši veniec glórie
nik nezohyzdí.

Valentín Beniak

IGRICOV SVATÝ HNEV

Keď už sto hrdiel nevzdychá,
keď už má havran korist v pysku,
aké starosť o básnika?
Nech si tam hynie na smetisku,
hral každou farbou jeho verš,
čert nech si s ním do pekle šibne,
nech táto zem už nerodí
blúznivé deti jasnovidné.

Dobehla prevdu surovosť,
kelno je a sily se chrlie,
prichádza chvályhodný host
a seje kúkoľ do obilie,
nebuďe jasných obzorov,
ni nočné splny, iba prítmie,
nech táto zem už nerodí
blúznivé deti jasnovidné.

Všetka moc ide od Boha,
i tá, čo dusí pekle sírou
a ktorou pleší mátoha,
a je to prevdou číro-čírou,
že otrokom i beštou

je človek, keď mu božstvo zmizne,
nech táto zem už nerodí
blúznivé deti jasnovidné.

Všetko to zájde, ako dym,
nakoniec seba skolí pýche,
jak si len kútiku prehodím,
mŕtvym budem, čo večne dýcha.
Nenájdu mojím žrebcom liac
a hnev z mojich slov nevystydne:
nech nedá im Boh nikdy viac
blúznivé deti jasnovidné!

ISTOTA V NÁS

Núka sa život ako jablón v kvete
samý jas
Ale to všetko silný vietor zmetie
nebude život ani jablón v kvete
bude len úzkosť vokol nás

Kde všade prsty dočiahnuť by chceli
farby krás
Všetko však fantom i ten únik smelý
klávesníc prstov čo sa rozostrelí
s nádejou rozbiť úzkosť v nás

Nájdenným v zrnku pšeničného kláska
boží hlas
dodáva sily čím viac život fliaska
lebo je predsa Viera Nádej Láska
nie iba v nebi ale v nás

MESTO

V náručí zasnežených hôr
budí sa svieže
deň čo deň

S prvými lúčmi slnca
prúd ľudí-mravcov
preteká cezn
do škôl
do febrík
Jeden z nich:
chlapec bez ruky
čakáva na mňa pred školou

Čakáva na môj úsmev viem

Lebo sám s úsmevom
v prekrásnych očkách
povie mi vždycky
Dobrý deň

J.M.

PROSTÝ VERŠ

Hlboko v kroví
spieva vták
a znie to ako modlitba
alebo krásny verš.

Ach,
byť prostý ako vtáč v kroví,
ako poľný kvet;
pre zázrak rannej rosy
celkom ti dôverovať, Pane!

Je peťok v hŕdŕi skrytý
radostne predierat sa skália
a v more tvoje vtiecť raz

ticho
a nepoznane.

J.M.

PIESEN

Nie, moja nádej neustane,
že ja raz živý pes
se v hrobe svetlom zeskviem, Pane,
a v nesmrteľnej krásu.

Len plniť božiu vôľu presne,
by duša čistá bola,
keď človek zo slabosti klesne,
nech prosí Boha zdola.

Keď nenáješ, čo k hriechu láka,
Boh milosť svoju vlieva
a v srdci budeš počuť vtáka,
čo každé ráno spieva.

J.M.

MENO

Tvoje Meno, Nepochopiteľný,
je mocou do hmly oslnivej.
Čo môže vedieť viac než Tvoje Meno?
Nech je pochválené Tvoje Meno neveký.

Tvoje Meno v mojom srdci nie si Ty sám,
znak jeho je predsa posvätný,
čaroval si mi pamäť, aby som si ho schovel,
moje prsty sú už krvavé, čo Ťa hľadám,
milujem ticho, ktorým preniká mi Tvoje Svetlo.

J.M.

SPRÁVY: Z pravoslávneho sveta

Soloviecke ostrovy

Sovietska vláda vrátila ruskej pravoslávnej cirkvi soloviecký monastier /na ostrove Anzer v Bielom mori/. Je na brehu rieky Zazdry. Najbližšie mesto je Kozelsk. Mal 4 chrámy, zvonicu, sedem budov pre rehoľníkov, knižnicu s útulok pre pútnikov.

Od stredoveku až po revolúciu sem putovali do chrámu k povestnej ikone sv. Zozymu najmä ťažkí kajúdnici /3 mesiace pašky z juhu/.

Reštvovanie realizuje pravoslávna cirkev.

Ikony

Výše 500 cenných ikon, ktoré sovietske orgány zhabali priekupníkom s pašovateľom, dostala pravoslávna cirkev naspäť.

Výročie /1000./ pokresťančenia Ruska

V marci tohto roku sa konala v Leningradskej duchovnej akadémii medzinárodná vedecká konferencia. Účastníci: 131 teológov, filozofov, filológov a iných špecialitov. Prednášok bolo 108.

Ekumenický patriarcha Dimitrios I. vydal encykliku z príležitosti 1000. výročia pokreštenia Rusi.

Jeruzalem

Matka všetkých kresťanských cirkví - Jeruzalem má v Izraeli 70 000 veriacich, v Jordánsku 220 000, v Saudskej Arábii 100 000, v Zjednotených emirátoch pri Perzskom zálive okolo 50 000. Okrem malého počtu Grékov všetci sú Arabi.

Atos

Je tam 10 monastierov. Archívy a knižnice sú nesnímané na mikrofilmy /najmä rukopisy a opisy/ a grécka pravoslávna cirkev spolu s vládou to umiestnili v novopostavenom inštitúte pre výskum cirkevných mediavelík. /Inštitút je v Solúne/.

Poľsko

Pohľad na svetonázorové otázky: v sekularizačnej sfére poľskej kultúry pôsobí obdoba našej Socialistickej akadémie - TOWARZYSTWO KRZEWIENIA KULTURY ŚWIECKIEJ. Vo svojej činnosti je tolerantná, zachováva úctu k protivníkovi. Vytvára spoluprácu s cirkevnými iniciatívami v oblasti výchovy občanov v kladnom vzťahu k prírode, ku ochrane a tvorbe životného prostredia, navyše k ochrane kultúrnych pamiatok a k boju proti negatívnym javom v poľskej spoločnosti. Formálne semi hlásajú otvorene protiklerikálny zmysel. I keď má len 150 tisíc členov, vydáva dva mesačníky: RODINA A ŠKOLA a druhý ČLOVEK A SVETONÁZOR. Osobitne sa snaží pôsobiť na neutralitu Cirkvi. Ich týždenník ARGUMENTY je obdobou našej NOVEJ CESTY /mesačník Sloven. rady pre občianske záležitosti/.

Kvôli prehľadu uvádzame, že v PĽR pripadá na jeden kostol 2 500 veriacich. Evidovaných cirkví je 42 a vydávajú spolu 98 titulov cirkevnej tlače.

Zo židovského sveta

Immanuel Jakobowitz, vrchný rabín Britského spoločenstva národov bol zvolený za prezidenta "MEMORIAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE." Navyše je prezidentom židovských vysokoškolských internátov v Londýne a Inštitútu judaizmu a medicíny v Jeruzaleme. Zároveň je jedným z prezidentov RADY KREŠŤANOV A ŽIDOV. Od roku 1979 je prezidentom konferencie európskych rabínov.

R. 1981 bol v Londýne pasovaný na rytiera /berón/ a r. 1988 mu anglická kráľovna Alžbeta II. prepožičala titul lorda.

Honkong

Židovská obec má tam asi tisíc ľudí. Majú vlastnú židovskú školu so židovským učebným programom. Vydávajú vlastný časopis.

Po 40 rokoch v NSR má ešte každý siedmy občan vyhradené antisemitistické názory /verejný výskum/.

Pápež Ján Pavol II. v priebehu návštevy v Rakúsku stretol sa vo Viedni aj so zástupcami židovských obcí. Potvrdil, že diplomatické uznanie Izraela Vatikán vieže na vyriešenie palestínskej otázky a uznanie štatútu Jeruzalema - ako slobodného otvoreného mesta.

V Maďarsku vyšlo 7 židovských titulov: Igéret földje /Zaslúbená zem/, Régi Zsidó étetek /Staré židovské jedlá/, A Budapest Zsidó múzeum, Bibliái képekonyv /Obrázková biblia/, A zsidóság története /Dejiny židovstva/, Halljaa Izrael /Čuj, Izrael!/ BEFEJEZETLEN MŰLT /Nekonečná minulosť/.

Hlavný rabín Dánska B. Melchior oznámil, že Dánsko necitlivé stredne tlačí protižidovské knihy: "Protokoly sionských mudrcov /vo viacerých rečiach/, Göbbelsove pre-

javu a knihy Martina Luthera s protižidovskými poselstvími.

V Budepešti bolo otvorené prvé centrum judaistiky v socialistických krajinách. Predseda Maďarskej akadémie vied - Ivan Berend - povedal, že to bude súčasť fakulty pre umenie a vedu pri Univerzite Loránda Eötvösa. Bude na ňom prednášať aj prof. havardskej univerzity z USA Izidor Tverskij, riaditeľ centra judaistiky na Havarde.

V Brazílii sa uskutočnil Katolícko-židovský dialóg s programom: Izrael holocaust, korene antisemitizmu apod. Viedol ho katolícky biskup a rebaj najväčšej juhoamerickej synagógy v Sao Paole.

V máji tohto roku /1988/ sa geniálny jazzman, komponista a textár - Irwin Berlin - dožil 100 rokov. Ako syn rabína zo sibírskeho Teruňa r. 1893 emigroval s rodičmi do USA. Publikoval vyše 1100 skladieb. Jedna zo známych piesní sa spieva aj v ČSSR - WHITE CHRISTMAS /Já sním o váncích bílych/. Preslávil ju spevák Bing Grossby vo filme "HOLIDAY IN." Ako platňa vyšla v 40 miliónovom náklade.

Židia v ZSSR Medzi vyše 100 národnosťami Židia sú na 16. mieste. Tvoria 0,7% obyvateľstva. V Moskve a Leningrade je ich asi 4%. Kyjev, Odesa, Kišinev až 12%. Majú 120 synagóg. Majú svoje pekárstve na macesy, košerbitúnky. Tlačia si v jazyku "jiddiš" /zmes židovčiny a stredovekej nemčiny/. R. 1928 bola v oblasti ďalekovýchodného Azuru vytvorená Židovská autonómna oblasť BIROBIDŽAN.

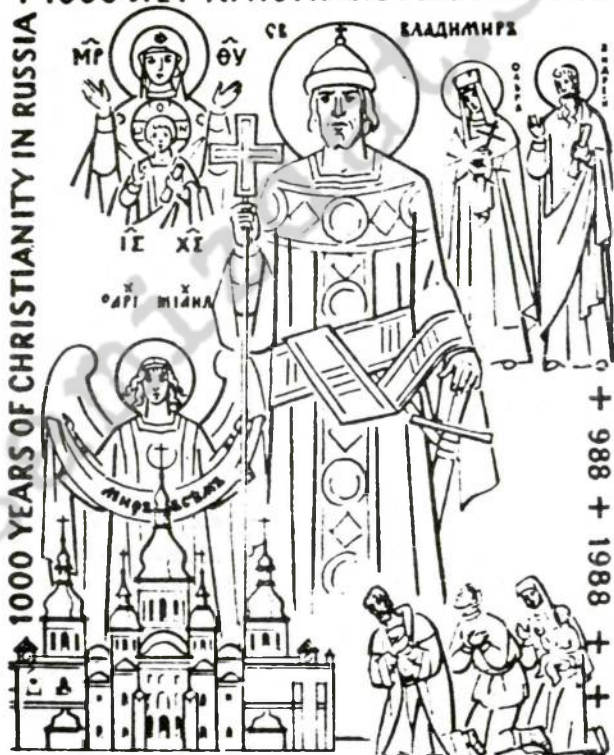
Medzi technickou inteligenciou je ich 12% a u kultúrnych pracovníkov je ich vyše 14% /podľa sovietskej židovskej ročenky za rok 1986/.

ODKAZY redakcie:

=====

Autorovi štúdie - TISÍROČNICA ky-
jevského kresťanstva sa osprevedľujeme
ze presunutie na prevý kvartál 1989.
Uverejňujeme len náhradu - fotografiu iko-
ny /bez vedomia ikonopiscu/.

1000 ЛЕТ ХРИСТИАНСТВА НА РУСИ

1000 ROKOV KRESŤANSTVA NA RUSI